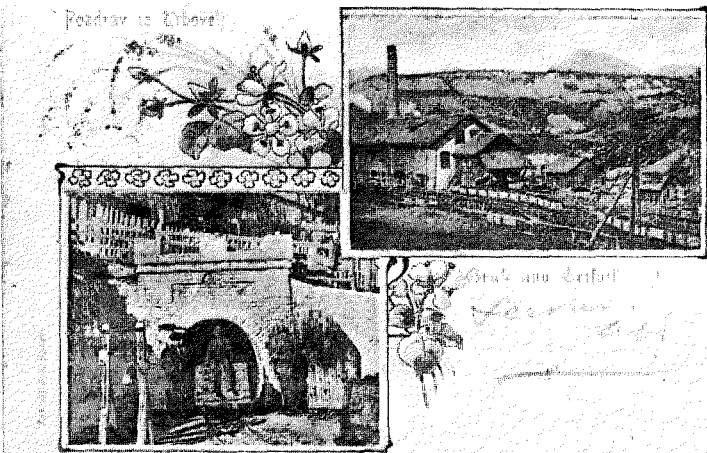

tv-15 naš TOVARIS

Št. 47
10. decembra 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

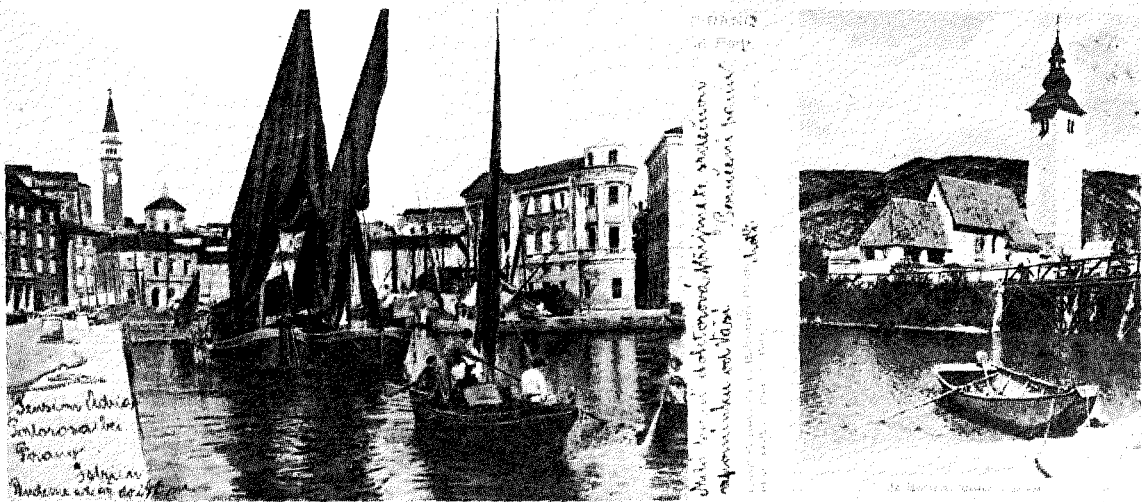

Pozdravi iz slovenskih krajev

Iz zbirke starih razglednic,
natisnjenih v reprezentativni
izdaji Mladinske knjige, 1987

Dol. Logatec.

Predsedstvo ZO ZZB NOV Jugoslavije

Korén lečen: odpraviti vzroke, ne začenjati pri posledicah

Šesto resolucijo o družbenoekonomskem razvoju Jugoslavije že obravnavajo, je opozoril Dušan Pekić v razpravi na predsedstvu Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, po vseh dosedanjih pa se je stanje v državi še kar naprej slabšalo in za to ni nihče odgovarjal. In tako bo vse dotlej, dokler ne bomo več odstranjevali posledic, ampak se bomo končno lotili vzrokov za krizno stanje.

V razpravi so potem, ko je uvodne besede o resoluciji o politiki uresničevanja družbenega plana Jugoslavije za prihodnje leto podal predsednik tega organa Bogdan Pecotić, opozorili na nekatera neizpodbitna dejstva: na primer, da nekateri naši napredni ekonomisti že leta opozarjajo na vzroke negativnih gibanj, medtem ko odgovorni dejavniki tega preprosto ne upoštevajo, ker se bojijo za svoje položaje.

»Naša gospodarska politika v zadnjih osmih letih štiti interese privilegirane, proizvodnje in privilegira-

nih slojev, ki jim klani v vrhovih političnih struktur zagotavljajo navidezno uspešnost, dokler se ne zgodi kaj takega, kot se je zgodilo z Agrokomercem,« je dejal Dušan Pecotić, ki je nadaljeval misel o tem, da prav takšne »akcije« razsipavanja z družbeno akumulacijo nujno prekipi inflacija. Pri tem se socialne razlike večajo bolj kot v prenekateri kapitalistični državi, zmanjšujejo motiviranost za ustvarjalno delo, saj se brez njega do bogastva lahko pride hitreje in z manj truda.

Nič manj kritične besede so bile izrečene ob vprašanju monetarno-kreditne politike, za katero so celo dejali, da je katastrofalna.

Tako so o resoluciji za prihodnje leto menili, da je v njej vse polno fraziranja in obljub, za katerimi ni ustreznih zagotovil. Opozorili so, da je na podobnem sestanku lani Žarko Papić obljubljal znižanje inflacije, kaj pa smo dočakali, je vsem znano. Pri tem je Božidar Gorjan dejal,

da bodo morala imena priti na dan, pred obličje javnosti. Pripomnil pa je tudi, da so slovenski borci za močno federacijo, do katere pa moramo priti le s sporazumevanjem, nikakor pa ne s preglasovanjem.

Vlajko Bajić je pogledal problem z drugačne strani in menil, da so tudi odločitve ZIS nenazadnje odraz stanja v državi. Posebej je opozoril na politiko zaposlovanja, ki je povsem zgrešena, vlada pa o njej ne razmišlja.

Razlagalec načrta resolucije Tibor Salma tako borcem ni uspel prepričati v velike možnosti resolucije '88.

Predsedstvo ZO ZZB NOV je na omenjeni seji minuli četrtek in petek obravnavalo tudi naloge v zvezi s Kosovom, pri čemer lahko oni sami pripomorejo in prispevajo svoj delež predvsem z nadaljevanjem družbenopolitične konsolidacije, to pa bo v prvi vrsti naloga kosovskih borcev.

A. J.

Odloke pisati po meri časa in ljudi

Leta 1941 je dobil slovenski narod za svoj pohod proti okupatorju, za svoje preživetje in boj za nove družbene odnose – svoj program, vsebovan v točkah Osvobodilne fronte. Nekaj točk, tovariši, je povedalo vse! In brez posebnih zakonov in odlokov so začeli rasti odbori OF, NOO, partizanske čete, odredi, brigade. Toda takratno vodstvo je zapisalo te točke po meri časa in ljudi, po njihovih željah in hotenjih, po njihovem srcu. In kar je bistveno, ljudstvo je zaupalo vodstvu in vodstvo je bilo prežeto z vero v ljudi in njihove sposobnosti. Danes ni nič manj, če ne bolj, potrebno zaupanje v ustvarjalne sposobnosti ljudi. Ustvarjalnost pa zahteva svobodo, svobodo dela in odločanje o ustvarjenih rezultatih.

Danes nas tare tisoč skrbi in ugotavljamo, da smo v krepki krizi. Toda, če na ta problem pogledam »po borčevsko«, moram ugotoviti, da smo v vojni iz vsake bitke, naj je bila zmagovita za nas ali ne, prišli za spoznanje bogatejši. Boj nas je kalil in tudi današnji dogodki nas kalijo. Priznajmo si, da so nas začele zanimati stvari, za katere še včeraj nismo imeli posluha. Več beremo, več poslušamo in vse bolj hočemo biti navzoči. In kadar gre ljudem najtežje, kadar gre za preživetje, za obstoj – se zdramijo najbolj iskri misli, vedno bolj odločne odločitve, težnja po skupnosti in sodelovanju ter akciji za odstranitev vsega, kar ovira pot napredku.

A. A.

Živahna dejavnost ZRVS Jugoslavije

Še več pozornosti tradicijam NOV

V zvezi rezervnih vojaških starešin Jugoslavije bosta v prihodnjih dneh potekali dve pomembni dejavnosti. Tako bo 16. decembra v Beogradu posvet na temo Položaj in problemi marksističnega izobraževanja in idejnopolitičnega usposabljanja rezervnih vojaških starešin za naloge in delo na področju SLO in DS. Dan kasneje, to je 17. decembra, bo prav tako v Beogradu zasedala zvezna konferenca ZRVS Jugoslavije, ki bo obravnavala in sprejela poročilo o delu v letošnjem letu ter program dela za v prihodnje.

Posvet in zasedanje zvezne konference nista dogodka sama po sebi, ampak sta samo vrh živahnega dogajanja v ZRVS, na zvezni pa tudi na republiških in pokrajinskih ravneh. Tako je pred nedavnim zasedala komisija za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri predsedstvu ZRVS Jugoslavije. To telo deluje od lanske volilne konference, kmalu pa naj bi podobne komisije začele delovati tudi po republikah, občinah in krajevnih skupnostih. To predvideva tudi spremenjen statut ZRVS, ki poleg štirih starih komisij predvideva še peto, ki se bo ukvarjala z razvijanjem revolucionarnih tradicij.

Največ pozornosti je komisija namenila številnim srečanjem ZRVS Jugoslavije, ki so potekala v zadnjih letih. Ugotovila je, da so srečanja zelo pogosta in da jih je bilo samo na republiških in medregijskih ravneh več kot trideset. Po navadi potekajo ob pomembnejših datumih iz naše zgodovine, njihova vsebina pa je zelo različna. Člani komisije so menili, da moramo to srečanje ohraniti, saj veliko prispevajo k utrjevanju bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti. Poudarili pa so, da mora biti njihova vsebina predvsem delovna, to pa pomeni, da bi si na njih izmenjavali izkušnje iz dela njihovih organizacij. Pri teh srečanjih sodelujejo tudi člani ZZB NOV in včasih tudi mladi. Še bolj bi morali na ta srečanja pritegniti pripadnike JLA ter TO in mladino, SZDL pa naj bi še naprej usklajevala programe srečanj.

B. K.

Pred dnevi je zasedalo tudi predsedstvo zvezne konference ZRVS Jugoslavije. Pri obravnavanju poročila o delu organizacije in predlaganega programa za prihodnje leto so pohvalili RK ZRVS Slovenije, predvsem njen prispevek na posvetovanju, ki je potekalo v okviru srečanja Bratstva in enotnosti v Mavrovu, ki je obravnaval delo v krajevnih organizacijah ZRVS. Tudi program dela za prihodnje leto postavlja to delo v ospredje in je po mnenju predsedstva pogoj za uspešno delo celotne organizacije. Ugotovilo je tudi uspehe pri sodelovanju in aktualizaciji usposabljanja članstva in pri tem znova pohvalilo RK ZRVS Slovenije, ki je z nekaterimi knjižnimi izdajami in izdajo kaset bistveno prispevala k dvigu kakovosti usposabljanja.

Predsedstvo je obravnavalo tudi navodila za informiranje v ZRVS in informiranje širše javnosti o delu te organizacije (podrobneje smo o teh navodilih pisali že v eni prejšnjih števil našega časopisa), seznanilo pa se je tudi z informacijo o predlogih za spremembe in dopolnitve zakonskih določil, ki se nanašajo na ZRVS in njene člane.

Seznanilo pa se je tudi o dejavnosti rezervnih vojaških starešin na Kosovu predvsem pri normalizaciji razmer v pokrajini. Predstavnik Bosne in Hercegovine pa je poročal o aferi Agrokomerc. Navedel je ukrepe, ki jih je ZRVS te republike sprejela proti članom, ki so bili vpleteni v ta »posel«. Na odgovornost so poklicali 46 rezervnih starešin in proti njim teče postopek, pomembno pa je, da to niso samo člani ZRVS iz Bosanske krajine, temveč iz vse republike.

Sekretarji republiških, pokrajinskih in zvezne konference ZRVS pa so na svojem sestanku obravnavali in se dogovorili, kakšne so njihove naloge in naloge strokovnih služb pri uresničevanju sklepov predsedstva in zvezne konference.

Vinko Vrtovšek-Cene

Lipo je vzel vrag

Vselej tipanje. In vselej nekakšen nemir, pomešan z brskanjem, naglico, prepleten s prihodi in odhodi, pretakanjem sovražnega časa. In zraven zapisniki, bežni utrinki, le malo popolnega. A kaj je to – popolno? Mar človeška žrtev? Odločitev, porojena iz strahu ali junaštva... Junaštvo samo in strah v svojem najglobljem smislu?

Koliko lahko človek vpliva na potek dogodkov? Nešteto odgovorov. Iz zapisnikov je moč zaslutiti marsikaj. Tisto pa, kar je bilo včeraj v teh zapisnikih še dobro, je lahko danes že slabo in le malo je večno zapečatenih resnic. Nekaj pa le ostane: človekovo drobnjakarsko brkljanje skozi puščobo nepomembnosti in naključnih sopotnikov, zavest o lastni resnici. In o svetli lučki, ki se zna tu in tam kdaj zasvetiti utrujenemu popotniku. Da ga, žejnega in lačnega, razsvetli.

Z mnogimi iskalci sem imel opravka. Tudi s takšnimi, ki to niso bili. Ki so le brskali. So pa trosili besede kot kakšni nebodigatreba sejanci. Se vrvili in plezarili. Težko je ločiti zrno od plev. Posel vidcev.

Kaže, da se Cene ni preriival, tudi brskal ni. Metal ga je knapovsko krepeljenje, odvrnilo ga ni. Ostal je med njimi, nič mu ni mogoče očitati. Grešimo pa seveda vsi.

Sediva med papirji, nekakšno pisalo škreblija. Žena ob oknu. Človeku ni prijetno, suknjiča ne odloži. Nekajkrat se zažene v redke lase. Nekdaj so bili nekako rdečkasti.

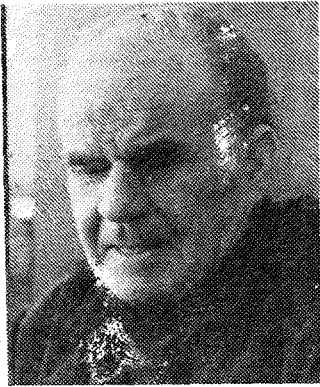
Z višine se lepo vidi na Trbovlje. Dimniki uničevalsko veličastno bruhajo umazano belino na človeške mravlje. Zmaguješ, da bi uničeval.

Ko je stari, upokojeni knap Vrtovšek s štiristo dinarji penzije moral pobrati šila in kopita iz rudniškega stanovanja leta 1932, skupaj

s petimi otroki, se Vincu še sanjalo ni, da bo naposled spoznal, kje ima vrag mlade. Stari je zidaril, brkljal po soseščini, stiskal novce!

Vroče postaja, mož odloži suknjič, zdaj je že lažje. 1935. Vrtovškov se presele pod Sv. Planino, na posestvo zagorskega župnika. Z enim govejim repom ni kaj prida početi. Župnik je domiseln človek: pripelje še nekaj repov in za peščico drobnice. Poslej prevzame na svoja pleča živad Vinc.

Knapovska srenja se vzemiri, prišleki ne poznajo šale. Vinc že ve, da so v dolini Nemci. Ve tudi zato, ker je njihovo posestvo prevzel neki tujec, ki so ga klicali »von«. Imenitna reč, tole! »Von« se je oglašil dvakrat, trikrat. Za njim je prišel drugi, brez »von«. Tudi njega ni bilo videti na posestvu. Tistokrat Nemci niso nič kaj radi hodili po teh hribih...

Začeli so trkati po oknih. Vosovci, aktivisti, politični delavci, partizani, raztarganci, Nemci. Domačije se je prišlo ime »Pri mamici«. Zgovorno ime.

»Nekoč sem nekoga vprašal, kako se piše. Fant, tega nikoli ne vprašuj, je kar nekam zamerljivo odvrnil!«

Danes slišiš, reče Vinc, da je bilo tistokrat težko najti pravo pot, pa to ni res. V teh hribih si se moral hitro in

jasno opredeliti, mečkanja ni bilo: ali si naš ali njihov, srednje poti ni bilo.

Javka »Pri mamici«. 1943. Takrat so šele prav zgrabili.

Res le zapisnik. Vinc to čuti. Uradna dolžnost skoraj, da stresa tele stavke, se zdi, a se ne izda. Ves vzravnani govori o svoji krčevini skozi čas.

Vse se je na Vrtovškoviini spremenilo. Napetost ni pustila. Miru ni bilo več. Iz hiše je šlo vse, kar je bilo količkaj uporabno. Včasih še sami niso imeli kaj za v usta.

»Tako sem postal kurir!« Drobna senca se je plazila ob bajti, hlevu v noč. Proti Mrzlci, Savinjski dolini, še naprej.

Spremembe so se kopičile kot hudi oblaki, težki, z elektriko nabiti. Dokler so k bajti hodili še prvi revirski partizani, pa vosovci in aktivisti, je še kar šlo, ko pa so si kar vsi povprek začeli podajati kljčke, je vrag šalo vzel.

Odpejali so očeta in z njim dve kravi. Stari se je znašel na zaslišanju pri Figabirtu v Trbovljah. Naredil se je gluhega, sicer pa je dobro umel nemško. Pretolcite ga, pel bo, je velel gestpovec Jaklič, ki so ga pozneje likvidirali. Ženska, ki je pisala zapisnik, je Jakliča umirila: Star je, pusti ga, sam bo kmalu odšel s tega sveta. Po treh dneh se je vrnil.

Februarja 1945 so zažgali hlev in hišo. Na hlevu je bilo strelivo, pokalo je, da le kaj. Vrtovšek je ostal doma, Vinc je bil na svojih poteh, ostalim je uspelo zbežati. K sreči so partizanski mizarji nekako popravili hišo, da je mati lahko kuhala. Takrat se je ogenj prikazal tudi pri Zgoranjem Bokalu.

S kurirskih poti se je preselil naravnost v vojsko. Domov se je vrnil 1953. leta, šest mesecev ostal pri carini...

»Ni se mi dopadlo. Mučno pa malo cenjeno življenje!«

Strojna tovarna Trbovlje in Vinčevih trideset let. In se je vrnil z delavsko knjižico na obrobje Trbovelj, tja, kjer je še nedolgo tega stala imenitna, najmanj dvesto let stara lipa, pa bor in tri češnje, ki jih je požrl žveplov dioksid... same stare znance, ki so razveseljevali oči!

Žena ob oknu se obrne k Vincu.

»Povejte, Vinc, kako ste pridni pri krajevni skupnosti!«

In že slišim tisti znani »eh, kaj bi to«. Ne silim v človeka. Drobna sličica bo pač ostala, nič več kot utrinek, bežen spomin na Vinca, ki pripoveduje, da ljudje se vedno znajo biti pridni, le priložnost jim je treba ponuditi.

»Je, predsednik je odstopil. Saj vsi vedo, zakaj. Ker je bil razočaran nad temi našimi mišmaši, neresnobo, goljufanjem, obljubami, lagodnostjo. Ne bom se izgovarjal na partizanstvo, saj smo tudi po vojni marsikaj naredili, garali ko črna živina, zastonj, pa nihče še besedice ni črnil. Zdaj pa nam pokojnino jemljejo...«

Knapi, veste, so bili najbolj zavzeti. Zakaj morajo danes životariti s temi svojimi kot reženj tankimi penzijami?

Moj prijatelj, knap, dvainštirideset let je garal v jami, včasih, je rekel, je bil tako zmatran, da bi si stoje lahko zavezal čevlje, ker se ni mogel pripogniti; no, ta človek ima 13 starih milijonov!

Skrbi za delovnega človeka pravi Vinc pravljice, onesnaževanju kriminal, za mladino pa najde same lepe besede, samoupravljanju preprosto ne more več verjeti.

»O čem, vprašam tiste, ki bi morali odgovoriti, delovni človek še lahko odloča. Ali morda knapa vprašajo, če se strinja s tem zavijanjem v dim, kot da bi nas župnik kadil s kadilnico? Kmeta? Nas, borce?«

Zapisnik vendarle. Življenje, ki je imelo strme vzpone in globoke padce.

Milenko Strašek

Neznani grobovi pri Torcrossu

Neko tajno urjenje, generalka pred izkrcajem zaveznikov leta 1944 v Normandiji, se je končalo s katastrofo. Pred angleško obalo je umrlo 749 ameriških vojakov. Pričeto je uspelo, da so desetletja dolgo prikrivali, kaj se je dejansko zgodilo. Tragično resnico o smrti toliko ameriških vojakov je razkril nekdanji policist in amaterski zgodovinar Ken Small ter opozoril na nesposobnost poveljnikov, ki so med vajo naredili cel kup strahovitih napak.

Tank, ki je zamudil izkrcaje na normandijskih obalah, stoji pred vhomom v Torcross v Devonu na angleški južni obali. Britanski prostovoljci so ga pred tremi leti potegnili iz vode. Za turiste je ta jekleni objekt iz 2. svetovne vojne zelo privlačen fotografski motiv.

Nekaj dni pa je šele minilo, odkar stoji poleg tanka tudi tabla z napisom: »ZDA se spominjajo 749 vojakov, ki so v času od 26. do 28. aprila 1944 umrli med vojaško vajo »Exercise Tiger« na plaži pri Slapton Sandsu«. Pri odkrit-

gleške obale zelo podoben tistemu delu normandijske obale, ki je bil določen za ameriško izkrcevalno področje s šifro »Utah«. Angleško področje je bilo že od leta 1943 prepuščeno Američanom za urjenje čet, ki so prihajale v Anglijo. Konec aprila se je zbralo 30.000 ameriških vojakov, da bi izvedli še zadnjo izkrcevalno vajo. Pripluli so iz bližnjega Plymoutha, vendar so se neizkušeni vojniki začeli nezgodno začetke, kar je povzročilo, da so bili nekateri vojniki poškodovani, drugi pa so umrli. Med vojaško vajo »Exercise Tiger« na plaži pri Slapton Sandsu. Pri odkrit-

Upokojeni policist, zgodovinar-amater in gostilničar Ken Small je vložil 16 let dela in veliko denarja, da je razkril, kaj se je pred več kakor štirimi desetletji zgodilo med izkrcevalno vajo na južni angleški obali. Za Kenovim hrbtno je ameriški tank Sherman, udeleženec nesrečne vaje.

ju te plošče so bili navzoči predstavniki ameriške vlade in častne čete ameriških oboroženih sil.

Zakaj so Američani več kakor štiri desetletja molčali o okoliščinah, v katerih je umrlo toliko njihovih vojakov pri Torcrossu? Zato, ker teh 749 vojakov ni padlo v junaškem boju proti nacistom, temveč so postali slabih šest tednov pred resnično invazijo v Normandiji žrtve neke vaje, ki je peljala v katastrofo.

Vaja na obali angleških zaveznikov je terjala več mrtvih kakor kasnejša bitka na izkrcevalnem sektorju »Utah« v Normandiji vzhodno od Cherbourga v okupirani Franciji. »Pogrešani v Rokavskem prelivu«, so mirne duše lagali ameriški poveljniki, ko so morali odgovorjati, kam je izginilo toliko vojakov. Starejši prebivalci iz Devona pravijo, da mrtvi Američani še danes ležijo v nezaznamovanih množičnih grobovih pri Torcrossu.

Ameriške oblasti odločno zanikajo takšno sramoto in pravijo: »Tedanji varnostni ukrepi niso dovoljevali, da bi priznali katastrofo in pisali o njej«. Žrtvovanje vojakov menda samo zaradi tega niso tako počastili, kakor jim gre. Verjetno njihovega spomina še zdaj ne bi počastili, če ne bi zagnani Anglež ne bi prišel na sled dogajanju in dobesedno na svoje stroške dvignil z morskega dna potopljene ameriški tank.

Small se je približal temu cilju, ko je lani našel v članu ameriškega kongresa Beverly Byronu vnetega zaveznika. Ta demokrat iz Marylanda je pripovedoval ameriški javnosti o pozabljenih mrtvih pri Slapton Sandsu ter pripravil Kongres do tega, da je postavil spominsko ploščo za 749 vojakov in zapisal njihova imena.

Kaj se je pravzaprav zgodilo?

Vaja je bila na Slapton Sandsu zato, ker je ta del an-

djo in bil tako poškodovan, da je moral nazaj v pristanišče. Nastala je odprtina v obrambi, ki so jo kasneje izkoristili nemški torpedni čolni.

En del izkrcevalnih čet ni vedel, da so dobili vojaki za to vajo ostro strelivo. Posledice tega so bili ranjeni in že tudi prvi mrtvi vojaki! Številni mladi, neizkušeni vojniki so začeli skakati v morje, kar je imelo usodne posledice. Rešilne pasove, suknjiče, ki bi jih morali imeti pripete na prsi, so si ameriški vojaki samo opasali, da bi lažje nosili orožje in opremo. Preobremenjeni vojniki so se kot lutke prevračali v vodo in se utopili. Priče so pripovedovale o stotinah trupel, ki so plavale po vodi z nogami v zrak, glavami pa v vodi.

Zmeda je bila popolna, ko so v nekem trenutku priletele nacistična torpeda. Dve izkrcevalni ladji sta se potopili, tretja pa je bila močno poškodovana. Nemci trdijo, da je bila njihova akcija zanje veliko manj nevarna, kakor pa je bila za sovražnika nevarna izkrcevalna vaja.

Vrhovni poveljnik general Eisenhower si je tudi kasneje, ko je bil ameriški predsednik, zelo prizadeval, da bi škandal ostal v arhivih. Priče katastrofe so morale molčati, sicer bi prišle pred vojno sodišče. Ameriška vojaška policija je zastražila 300 vojakov, ki so bili ranjeni med vajo, kot da bi bili vojni ujetniki.

Po vaji se je začelo na obali veliko iskanje. Med pogrešanimi vojaki in oficirji jih je bilo veliko, ki so vedeli marsikaj o skorajšnji invaziji. Poveljniki so se bali, da niso nemški torpedni čolni potegnili iz vode kakšnega mrtvega oficirja in se okoristili z njegovimi zemljevidi. Odahnili so si, ko so ugotovili, da so vsi, ki so kaj vedeli o kraju izkrcaja, spet v formaciji: živi ali pa kot trupa.

11

GORIŠKI VODOVODI

NOVA GORICA

GRČNA 1

TELEFON: 23-712

ŽIRO RAČUN: SDK NOVA GORICA 52000-601-12162

**Ob naši 40-letnici čestitamo,
delovnim tovarišem,
uporabnikom in poslovnim
partnerjem!**

Ob tednu solidarnosti z osvobodilnimi gibanji

V tednu od 7. – 14. decembra se kot sestavni del naše tekoče mednarodne aktivnosti v vseh republikah in pokrajinah, v okviru dejavnosti Socialistične zveze, organizira že tradicionalni »TEDEN SOLIDARNOSTI Z OSVOBODILNIMI GIBANJI IN ŽRTVAMI AGRESIJE«. Cilj te akcije je potrditi naš odnos do osvobodilnih gibanj, razvijanje vsestranske moralnopoliitične in materialne podpore naprednim osvobodilnim gibanjem, ki se borijo proti nasilju, rasizmu, apartheidu in drugim oblikam dominacije in zatiranju narodov v svetu. V tednu solidarnosti pa namenimo še posebno skrb informiranju javnosti o trenutnem stanju, ci-

ljih in rezultatih osvobodilnega boja.

Kot rezultat uspešnega boja proti nacionalizmu in socialnemu zatiranju in drugim oblikam izkoriščanja označujejo našo dobo nezadržne progresivne družbene spremembe. Kolonialni sistem je v celoti razpadel. Zmagala je nezadržna želja in volja narodov, da žive v svobodi in neodvisnosti, da samostojno razpolagajo s svojim naravnim bogastvom in si sami odredijo pota svojega nadaljnjega razvoja. Iz boja za neodvisnost enakopravnih držav in narodov, velikih in majhnih, s ciljem preseganja blokovske delitve sveta, je nastalo gibanje neuvrščeneh.

Boj za končno likvidacijo kolonializma in rasizma v svetu prihaja v zaključno fazo, ki je zaradi nasilja in maščevanja kolonialnih in rasističnih sil v zgodovini še neosvobojenih narodov surova bolj kot kdajkoli prej in predstavlja najbolj grob primer kršitve Listine organizacije združenih narodov o osnovnih svoboščinah in pravicah človeka. Med najbolj tragična ljudstva v boju za svojo svobodo in neodvisnost se uvrščajo črnski prebivalci na jugu Afrike. V enakopravnem boju z belo manjšino, živče v sistemu najbolj surove oblike kolonializma – apartheidom, ob širši rezerviranosti Zapada in igri velikih sil za vpliv in

podprejanje osvobodilnih gibanj, dan za dnevno umirajo borci in civilno prebivalstvo ter se polnijo zapori. Mednarodne napredne sile nemočno obojajo odnos bele manjšine do večine črnega prebivalstva. Novoosvojen sosednje države Mozambik, Zimbabve in Angola sicer ugodno delujejo na krepitev osvobodilnega boja in dejavnost opozicije proti apartheidu, vendar so obenem one same žrtve direktne agresije iz južne Afrike ali kar fizične prisotnosti plačanih disidentskih protiljudskih gibanj. Podobna situacija je tudi v Namibiji.

Velike sile tekmujejo, kaktera bo bolje vložila investicije v orožje, oblikovanje

ideologije, šolanje kadrov bodočih »neodvisnih« držav in podobno. Mednarodni kapital se oplaja v Južni Afriki in v Namibiji na račun ogromnega naravnega bogastva in izkoriščanja delovne sile do neslutnih razmer. Končni izhod rasizma in apartheida je popolnoma jasen. Ko rasistični sistem in njegov aparat ne bo več v stanju zagotavljati varnosti tujemu kapitalu in njegovemu oplojevanju, bo prišlo do težko pričakovanih sprememb. Do takrat se bo krvav in za pojme sodobne civilizacije človeštva neusmiljen boj nadaljeval.

Ljudstvo napredne Sahare, katerega osvobodilno gibanje Polisario je priznala tudi Jugoslavija, se uspešno bori za neodvisnost. Mir na Bližnjem vzhodu je prej ko slej odvisen od rešitve osnovnega vprašanja, t. j. ustanovitve Palestinske države.

V Srednji Ameriki se odvija novi demokratičnejši procesi, ki obetajo korak dalje k miru, v kolikor bodo pri tem razumno ravnale velike sile. Na Bližnjem in Daljnem vzhodu tudi še niso vzpostavljeni temelji za neodvisnost in svobodno življenje nekaterih narodov, ki so še nedavno, ob razpadu kolonialnega sistema, že bili svobodni in neodvisni.

Ob tednu solidarnosti se zamislimo o življenju in boju nesrečnih ljudstev širom sveta. Vsaj delček našega razmišljanja, aktivnosti, dobre volje, pa tudi materialne podpore naj bo namenjen pomoči boju ljudstev, ki se še borijo za svobodo, ekonomsko in socialno neodvisnost. S tem bo tudi za vse nas, za vse narode in narode Jugoslavije, mir v svetu bolj blizu in naša prihodnost bolj trdna.

Jože Božić

Uspešen posvet zgodovinarjev v Mariboru

V Mariboru je društvo piscev zgodovine NOB in revolucije s pomočjo članov pripravilo posvet piscev zgodovine enobe in revolucije, ki je bil 26. novembra 1987 v prostorih mestne občine Maribor. Prijazen sprejem in izredna udeležba več kot 52 zgodovinarjev je ustvarila prijetno delovno vzdušje. Posebno je bilo pomembno, da so se posveta udeležili številni mladi ljudje, zlasti študentje.

Uvodno sem podal poročilo o delovanju društva in razmerah na področju zgodovinarstva. Povedal sem, da je bil na pobudo društva prvič sestavljen program zgodovinarstva, ki pa še ni popoln. Več kot polovica programa je izpolnjena. Čaka nas še veliko delo, da bi v kakih desetih letih napisali vsa zgodovinska dela s področja enobe in revolucije. Kritična točka so avtorji, ki jih je premalo in niso dovolj stimulirani. Pojasnil sem, da je bil program zgodovinarstva sprejet pri družbenopolitičnih organizacijah kot pomemben nacionalni projekt, ki ga je potrebno materialno in moralno podpreti. V tem je bilo doseženih nekoliko pomembnih uspehov zlasti na področju materialne stimulacije avtorjev. Društvo piscev enobe in revolucije si tudi prizadeva, da bi na področju ponudbe knjižnih del na trgu dosegli napredek v tem smislu, da bi monografije lahko izhajale in da bi njihova cena bila sprejemljiva

za številne bralce. Ker so načrti veliki, bi bilo potrebno okrepiti društvo z novimi člani, saj so za to dane možnosti v pogojih sprejemanja in v številu zgodovinarjev.

Dr. Milan Ževart je podal pregled uspehov zgodovinarstva na Štajerskem in Koroskem. Na področju vojaških enot in služb NOV in POS je bilo napisanih že veliko monografij, kar pa je ostalo še nenapisanega, je v raziskavi ali v fazi oblikovanja. Slabše je napredovalo zgodovinarstvo na področju političnega delovanja med vojno. Dosedaj sta izšli le dve monografiji o političnih okoliščinah OF. Pač pa so na Štajerskem in Koroskem razvili več muzejev in njihovih oddelkov, zato je veliko možnosti za zbiranje gradiva, za shranjevanje tega gradiva, za razstave, študij in raziskave. Zgodovinarji so sicer napisali veliko razprav in raznih prispevkov. Pripravljalna dela so napredovala v toliko, da nam je sedaj znan potek enobeja. Opravljen so temeljne raziskave. Opredeljene so temeljne značilnosti enobeja in revolucije, izoblikoval pa se je tudi pogled na okupacijski sistem. Kakovost opravljenega dela pa je kaj raznolika. Premalo je namreč kritičnih prispevkov k razmišljanju in sklepanju, ponekod se avtorji ukvarjajo s problemi z obrobja, premalo je celovitih obravnav, nekatera dela so mešanica pričevanj in navajanje ter citiranja doku-

mentov, ponekod se vpeljujejo reportažni ali literarni način opisovanja, da je težko v takih delih dognati, kaj je zgodovinsko in kaj ne. Nekateri zgodovinarji se preveč vežejo na lokalno tematiko, poenostavljajo in ožijo okvire orisov, včasih pa jih preveč širijo. Besedila imajo včasih zelo ohlapne in neorganizirane formulacije, veliko besedil pa je odvisnih od lažje ali težje pristopnosti do dokumentacije. Poglavitne težave zgodovinarstva so v pomanjkanju ustreznih delavcev zgodovinarjev.

Franci Sterle je na posvetovanju pojasnjeval uporabo računalnikov. Potrebno se je modernizirati in uporabljati v zgodovinarstvu tudi sredstva, ki so za hitrejšo in natančnejše delo koristna. Predlagal je način za nabavo računalnikov za člane društva.

Diskusije se je udeležilo veliko zgodovinarjev. Sukala se je okoli mnogih problemov zgodovinarstva. Največ je bilo pripomb na kriterije pri recenzijah zgodovinskih del. So namreč zgodovinske teme, ki jih je prav težko dokumentirati, ker ni dokumentiranega gradiva. So tudi teme, ki si doslej niso vtrle enakovrednost v programu zgodovinarstva. Tu gre za teme s področja življenja in delovanja taboriščnih, izgnancev, vojni ujetnikov, zapornikov itd. Mnogi diskutanti so poudarjali, da so se za svobodo borili mnogi ljudje, ki niso bili v partizanskih boj-

nih enotah ali aktivisti v političnem gibanju, da pa so ogromno storili za zmago nad okupatorjem in bi morali njihova prizadevanja in njihove žrtve drugače in bolj pozitivno ocenjevati kakor doslej. Zato je potrebno program zgodovinarstva spremeniti in dopolniti. Pri tistih temah, za katere ni na voljo zadosti dokumentacije, pa zato avtorji uporabljajo spominske zapiske in pričevanja, bi morali biti drugačni kriteriji, ne tako strogi kot za zgodovinske teme z dobro dokumentiranim gradivom. Priznava in pozornosti bi morali biti deležni torej tudi tisti, ki so se borili v taboriščih in na drugih podobnih bojiščih.

V monografiji bi morali avtorji posvetiti pozornost različnim metodam policijskega in špijanskega delovanja okupatorja v različnih pokrajinah. Zavzemati bi se bilo treba za odpiranje dosedaj zaprtih arhivov, da bi pri raziskavah omogočili bolj objektivne analize in sklepanja.

Splošno mnenje je bilo, da je društvo piscev enobeja in revolucije opravilo dosedaj pomembno delo, da je imelo določen vpliv na razumevanje materialnih stimulacij avtorjem, da je dalo pobude na področju organizacijske založniške dejavnosti. Zato je društvo pomembna družbenopolitična in strokovna organizacija, ki jo je treba z udeležbo avtorjev tudi močno okrepiti.

Lado Ambrožić – Novljan

Pritisnjeni ob zid

Član ZIS Radovan Makić je novembra obiskal Zvezno republiko Nemčijo, da bi njeno vlado – predvsem ljudi v pomembnih gospodarskih in finančnih krogih – prepračil, da je nujno podpreti Jugoslavijo še pred začetkom pogajanj s trdim Mednarodnim denarnim skladom.

To je bilo eno redkih neturističnih potovanj naših zveznih funkcionarjev; za Radovana Makića je bilo to koristno, ne pa tudi prijetno potovanje.

Neprijetnosti zanj so se začele že, ko minister za gospodarstvo Martin Bangemann »ni imel časa«, da bi ga sprejel. Ni popolnoma jasno, ali je do tega prišlo zaradi nenatančnih dogovorov po diplomatski poti, ali zaradi Bangemannove diplomatske nevljudnosti. Bodi že kakorkoli, Makić se je moral v Bonnu pogovarjati na nižji ravni, toda vseeno s pomembnimi funkcionarji.

Makićevi sogovorniki so bili »presenetljivo dobro in natančno« seznanjeni s tem, kar teži našo zvezno vlado, in s tem, kar ta vlada želi, zato ni nihče ugovarjal potrebi »obsežnega reprogramiranja dolgov in takojšnje stabilizacije gospodarstva«. Pokazali so določeno razumevanje za »jugoslovansko občutljivost do diktata Mednarodnega denarnega sklada«, zato se bodo zavzeli za sporazum, ki »ne bo presegel meje vzdržljivosti«. Kljub temu so to možno podporo denarni pogojili, predvsem s sporazumom z Mednarodnim denarnim skladom in s »pravo tržno usmerjenostjo stabilizacije«. Bonn bo na določen način seveda pomagal, vendar prav nič ne skriva, da bi Jugoslavi in seveda tudi sedaj morali sami sebi pomagati na radikalno drugačen način!

Nemci so Makića poslušali s pozornostjo in razumevanjem, pri tem pa so na površino priplavale na kar se da vluđen način tudi nekatere nove strateške skrbi. Bonn ne bi rad – o čemer se ne govori javno, a je vendar moč slišati – v Jugoslavijo v zelo mučnih okoliščinah pošiljal pakete s hrano, kot jih je svojčas pošiljal na Poljsko in prav tako ne bi rad javno predlagal, kot to sedaj počnejo krščanski demokrati, naj Jugoslavijo, kot sedaj Romunijo, rešujejo pred lakoto in mrazom.

Jugoslavija je pred gospodarskim in finančnim zidom, zato je Mikulićeva vlada morala napraviti to, kar je napravila. »Sedaj plačujemo račune za razpisniško politiko prejšnjih vlad« (podčrtal J. O.), je izjavil član ZIS Radovan Makić v razgovoru, ki ga je objavil ugledni gospodarski dnevnik Handelsblatt – »zato smo želeli enakopravno razporediti obremenitve. Vlada se je učila na prejšnjih napakah, zato trdimo, da se jugoslovanski socializem ne

more več razvijati brez tržnega gospodarstva.«

Član predsedstva CK ZKJ Dušan Dragosavac je pred nekaj leti objavil, da je bilo na sestanku 23. julija 1979 pod predsedstvom pokojnega Vladimira Bakarića in v prisotnosti takratnega predsednika ZIS Đuranovića – sedanjega člana predsedstva SFRJ, razdeljenih 9,3 milijarde dolarjev deviznih posojilnih pravic. Ker nekatere republike in pokrajine niso bile zadovoljne z dodeljenimi milijardami dolarjev, so še isti teden razdelili dodatne 3 milijarde dolarjev, skupno torej več kot 12 milijard dolarjev nove zadolžitve. Kmalu po navedeni izjavi Dragosavca je postavil na seji predsedstva CK ZK Jugoslavije Draža Marković vprašanje odgovornosti za tolikšno devizno zadolžitve. Odgovoril mu je takratni član predsedstva Josip Vrhovec (sedanji član predsedstva SFRJ), da v zapisniku o tem sestanku ni omenjena nobena številka. Momčilo Cemović (SR Črna gora), takratni zvezni sekretar za finance, je kmalu zatem objavil knjigo, v kateri omenja samo nekoliko manjšo številko. Informacija Dragosavca in Cemovićeve knjiga sta upravičeno vznemirili javnost, še posebej zato, ker sta ostali brez obrazložitve in odgovornosti.

Predsednik predsedstva SR Črne gore Radivoje Brajović je pred kratkim izjavil: »Med leti 1976–1981 je Črna gora z malim gospodarstvom zvela skoraj 900 milijonov dolarjev kredita. Ti krediti so bili tedaj poceni. Dolarji so pravzaprav v Črni gori zamenjevali dinarje (podčrtal J. O.). Črna gora jih ni rabila za uvoz opreme in tehnologije, temveč za plačilo domačih del in domačega materiala!«

Gospodarstvo Črne gore je te devize odstopilo Jugoslaviji preko Narodne banke Jugoslavije po izjemno nizkem tečaju, na škodo onih, ki so se zadolževali, najemali devize, a jih niso rabili. Ta tečaj je bil 35 do 40 odstotkov na škodo onih, ki so menjali devize.«

Menim, da bi lahko kaj več povedal o našem brezglavem zadolževanju v tujini prejšnjega predsednika vlad Đuranovića in Planinčeva ter seveda takratni in sedanji člani obeh predsedstev (predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ). To so po mojem mnenju dolžni storiti, ker bodo – tako je vsaj videti – plačevanje teh dolgov prenesli na še nerodene Jugoslavoane!

Predsednik Tito je že na 9. kongresu ZKJ kritiziral gradnjo objektov-invalidov z zgodovinsko izjavo: »Ali me niko ne sluša!«

Zapisal Jože Oblak-Sime v zgodnjih jutranjih urah na dan 44. obletnice zgodovinskega dogodka v Jajcu

Bolj smelo odpiranje vrat v prihodnost

Zadnja seja Centralnega komiteja KP Italije, konec novembra, je bila po vsebini in po sklepih, ki so jih sprejeli, bolj podobno kongresu kot pa navadni seji. Razpravljali so namreč o vprašanjih, ki so resnično življenjsko pomembni za partijo in za družbeno življenje sploh. O teh problemih so namreč že dolgo menili, da jih je zadnji partijski kongres v Firencah v glavnem načel, ne pa tudi opredelil.

Na seji Centralnega komiteja, na kateri je – kar je pomembno – poročilo namestnika generalnega sekretarja, Achilla Occhetto, bilo deležno domala enotne podpore, so partijo soočili neposredno s svetom, ki mu gremo naproti. Takó so na primer menili, da je zdaj konec takimoenovanega »ljudskega kapitalizma«, ko je veljal papir ter da se začenja obdobje »proizvodnih zmogljivosti«, kot so poudarjali v razpravi.

Dosedanje kapitalistično obdobje je bilo v znamenju rente in potrošnje, ne pa proizvodnje in ustvarjalnosti na sploh. Takoimenovani »reaganizem« se ni obnesel; neoliberalizem je pokazal, da nima možnosti »hegemonije« nad družbenim življenjem, kot je temu svojčas pravil tvorec italijanske KP Antonio Gramsci.

Zategadelj nastaja danes nevarnost recesije, kajpak predvsem na gospodarskem področju. Današnje težave dolarja so sestavni del recesijske politike. Na zasedanju CK v Rimu so menili, da pelje v recesijo tudi zdajšnji finančni zakon, s katerim se italijanska vlada namerava prebiti v parlament in senatu. Temeljna praznina tega zakona je brččas v tem, da vidi rešitev v enostranskem zaostrovanju davčne politike, ne pa v ustvarjanju novih proizvodnih zmogljivosti.

Kakovost seje Centralnega komiteja KP Italije je bila v tem, da se, ko je bil govor o gospodarskem in finančnem položaju, ni omejila na italijanske razmere, marveč jih je raztegnila domala na ves svet. Occhetto je poudarjal, da bi bilo treba »na novo pognati svetovno tržišče, ki bi ga moralo uravnavati novo, napredno ravnotežje«. Dosedanji kriteriji so očitno propadli.

Na seji se niso mogli izogniti takimoenovanemu »tretjem svetu«, držav v razvoju, bolje rečeno zaostalih držav, ki so eden glavnih vzrokov zdajšnje gospodarske, pa tudi družbene krize. Razviti svet se do njih obnaša povsem brezbržno, s čimer pogloblja svetovno krizo. Če je položaj takimoenova-

nega tretjega sveta prvi pomemben vzrok svetovne recesije, potem je drugi vzrok v razsežnosti ameriškega javnega dolga. V Rimu so v glavnem menili, da bodo težave z ameriško valuto že nekako rešili (predvsem s pomočjo zahodnonemške marke in japonskega jena), da pa ima kriza dolgoročna znamenja. Occhetto je rekel, da je »potrben preobrat«.

Vsebolj je namreč na dlani, da je potrebna »nova levica« ter da je treba zato »prenoviti družbo«. Strmeti bi bilo treba za tem, da se doseže »nova fronta modernizma«, ki že danes odklanja klasične kriterije in poglede. Tehnološka revolucija bo zmeraj bolj zavračala današnje rešitve, čedalje bolj pa jo sprejemala tiste, ki jih bo ustvarjal, kot je poudaril na primer član vodstva D'Alema, »novi demokratični dogovor za napredek«.

Na zasedanju Centralnega komiteja so menili, da bo zlasti levica odgovorna za razvoj. Samokritično pa so se v isti mah dejali, da si levica ne bo kaj dosti pomagala s primeri in solucijami iz preteklosti. Kar je preteklo, je pač preteklo. Razvoj je tako silovit, da bi bilo treba pri marsičem dobesedno prelomiti. Marsikatera družbena silnica, so pojasnjevali na

seji Centralnega komiteja, si je zavoljo lastne šibkosti skušala pri razvojnih problemih pomagati z izkušnjami iz preteklosti, vendar je neizbežno propadla.

Nova fronta bi morala biti širša od sedanjega, zlasti pa bi morala biti bolj prožna do prihodnosti. Giorgio Napolitano, ki je odgovoren za zunanjo politiko partije, je to tezo podprl v smislu, da bosta lahko »počasnost in statičnost usodni«. Na seji so bodočo vlogo države predstavili tako, da bi morala v glavnem skrbeti »za programiranje in projektiranje«, da pa tudi pri tem »ne bi smela vztrajati na vodilni vlogi«. Pojmi, kot so družba ali pa tudi samouprava, so se na seji kar pogosto ponavljali.

Ko so konkretizirali razmišljanja o »prenovljeni partiji« in o novi »razvojni levici«, so na seji Centralnega komiteja spet izpostavili dve vprašanji: domačega in »zunanjega«. Pri prvem, pri vprašanju novega finančnega zakona, so poudarjali, da bi se moral predvsem resno spoprijeti s problemi dela, proizvodnje in zaposlovanja, pri drugem (prepad med Severom in Jugom) pa so menili, da bi ga bilo treba začeti končno odpravljati s sredstvi, ki so še zmeraj namenjena, na primer oboroževanju.

Miro Kocjan

Kalejdoskop

Kako se izogniti rdečici na obrazu

Ob objavi pričujočega zapisa bodo bržkone že znani rezultati vrhunškega sovjetsko-ameriškega sestanka obeh predstavnikov velesil, saj bodo posamične najpomembnejše odlomke srečanja Ronald Reagana in Mihaila Gorbačova tudi neposredno televizijsko prenašali. S pomočjo satelita bodo dogajanja približali večmilijskemu avditoriju po vsem svetu.

Glede na večmesečne (zapletene) priprave washingtonskega srečanja bi lahko sklepali, da tretje vrhunsko srečanje, tokrat v Beli hiši, po ženevskem leta 1985 in Reykjaviku lani, bistveno odstopa od predhodnih. Prav tako drži, da brez predhodnih sestankov ne bi bilo tega, ki se bo v zgodovino odnosov med velesilama vpisal kot prelomnica. Seveda pa bi bilo iluzorno pričakovati, da bo po srečanju vse popolnoma drugačne kot prej. Vrhunski sestanek najvišjih predstavnikov »imperija zla« in »imperija dobrote« najverjetneje potrjuje, da niti eden niti drugi ne obstajata, da pa je današnji atom-

ski vek tako zapleten in tako medsebojno vzajemno prepleten, da je jasno, da niti Sovjetska zveza niti ZDA ne katerih najpomembnejših potez ne moreta vleči izolirano druga od druge. Ob tem pa je seveda nemajhen tudi interes drugih, posredno vpletenih držav, na katere močno vpliva stanje med velesilama.

Podpis sporazuma o raketah srednjega in kratkega dometa ni toliko pomemben zaradi tega, kar velesili s tem zmanjšujeta bore 4 odstotke celotnega vojaškega potenciala, temveč zato, ker bosta v tem prvič v zgodovini zapletenih medsebojnih odnosov uničili neko povsem določeno vrsto orožja (jedrskega) in ga ne, tako kot doslej, samo zmanjšali ali se pogodili o omejeni rasti oboroževanja. Podpisani sporazum pa naj bi nameč utrl pot k sklenitvi širših dogovorov o uničenju vrste drugih oborožitvev iz jedrske zakladnice. Zlasti 50 odstotno zmanjšanje strateške jedrske oborožitve.

Skupni imenovalec za takšno sporazumevanje ver-

jetno ni pretirana želja obeh voditeljev, da bi skrčila svoja orožja, temveč temu botrujejo lastne politične potrebe obeh državnikov kot tudi klestenje stroškov za oboroževalno tekmo. Ronald Reagan se proti koncu svojega prevarjenega mandata želi vpisati v zgodovino kot predsednik, ki je utrl pot za osvoboditev sveta od jedrske nevarnosti, »glasnosti« Mihaila Gorbačova pa ob težavah pri uresničevanju »perestrojke« nikakor ne more škodovati uspehu na prizorišču dogovarjanja z večnim rivalom. S tem bi si utrdil pozicije doma, hkrati pa del stroškov za oboroževanje preliv v tokove ozdravitve in modernizacije upehanega sovjetskega gospodarstva.

Naivno je pričakovati, da se bosta Reagan in Gorbačov konkretno dogovorila o zmanjšanju strateške jedrske oborožitve, zlasti zato, ker ameriški predsednik še vedno vztraja pri svoji t. i. vojni zvezd. Pomembno pa je, da pogajalska stališča niso več tako zaostrena, kot so bila na začetku. Prav tako je vprašljiv rezultat regional-

Sreda, 9. decembra 1987 – zgodovinski nasmeš pri podpisu sporazuma

nih problemov, kot sta afganistanska ali kampučijska kriza, pri katerih je Sovjetska zveza ne samo posredno vpletena. Vprašljiva je pot pri iskanju izhoda za mir v Srednji Ameriki, ki si jo ZDA lastijo kot svoje predverje. Obilica pomislekov je glede pogovorov o sklopu človekovih pravic (beg možganskega kapitala sovjetskih Židov iz SZ) itd. Vsa ta in še kakšna vprašanja utegnejo, blago rečeno, sprožiti rdečico na obrazu sogovornikov

med njunim tridnevni srečanjem.

Sestava članstva številne sovjetske delegacije govori v prid resnim namenom za ugotovitev sodelovanja na mnogih področjih, doslej pogosto nasprotujočih si inter-

resov. Nemara je za uspeh sedanjega sestanka, kot tudi za njegovo nadaljevanje, zgovoren podatek, da naj bi ameriški predsednik na pomlad leta 1988 obiskal Moskvo.

Miha Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

London: Britanski zunanji minister Howe bo prihodnje leto obiskal Sovjetsko zvezo. Datum obiska še ni znan, zanj pa so se dogovorili med nekajurnim postankom Mihaila Gorbačova v Veliki Britaniji.

Bruselj: Evropska skupnost bo začela pogajanja o tranzitnem prometu z Jugoslavijo, Avstrijo in Švico. Tako naj bi izboljšali prometno infrastrukturo ter ublažili administrativne in tehnične težave pri prevozu ljudi in tovora.

New York: Generalna skupščina Združenih narodov je izglasovala resolucijo o Sredozemlju. V dokumentu, za katerega je glasoval tudi Izrael, je svetovna organizacija podprla prizadevanja za ublažitev napetosti in za zagotovitev miru v tem delu sveta.

Canberra: Avstralija bo v Perzijski zaliv poslala 20 strokovnjakov za demontiranje podvodnih min. Pridružili se bodo posadkam britanskih vojnih ladij in zavarovali plovne poti za avstralske trgovske ladje.

Peking: Kitajski minister za gospodarske odnose s tujino in zunanjo trgovino Tuobin je študentom, ki so demonstrirali zaradi smrti svojega kolega, obljubil, da bo vlada prisluhnila njihovim pripombam in mnenju, ki zadeva nezadovoljiv standard in varnost študentov. To so bile prve študentske demonstracije v Pekingu po 11 mesecih.

Teheran/Bagdad: Iraški zunanji minister Aziz je izjavil, da je v govorih z ameriškim državnim sekretarjem Schultzem podrobno govoril o odnosih med državama in o iraško-iranski vojni. Te dni se bo Aziz sešel še z generalnim sekretarjem ZN De Cuellarjem.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

svojo željo, da bi bilo nadaljnje sodelovanje usmerjeno k ohranjanju miru in prijateljstva in da bi se bolj razvijali tradicije s širjenjem konkretnih oblik medsebojnih srečanj, dogovorov, skupnih akcij in manifestacij, s skupnim obeleževanjem kulturno-zgodovinskih krajev in drugega. Srečanja borčevskih organizacij in organizacij veteranov vojne Alpe-Jadran predstavljajo le en odlomek iz zelo intenzivnega in vsebinskega razvijanja sodelovanja v okviru Delovne skupnosti Alpe-Jadran. Ta je pomembno prispevala k politiki napredovanja dobrososedskih odnosov in boljše medsebojne spoznavanja, pa tudi k ustvarjanju ugodnega političnega ozračja, ki premaguje obstoječe blokove in drugačne delitve in odpira možnosti za spodbujanje skupnega družbenega napredka; to je dejanski prispevek k idealizaciji ideje Helsinške listine.

Zato borčevske in protifašistične organizacije z območja Alp in Jadrana posebej podpirajo nadaljnje sodelovanje naših treh držav na področju skupnih interesov, med katerimi še posebej izstopajo: promet in zveze, graditev komunikacij, luški promet, kmetijstvo, gozdarstvo, turizem, zdravstvo, varovanje človekovega okolja, kulturno sodelovanje, sodelovanje mladine (športno in drugo), pri čemer lahko vsakršno odstopanje od takšne politike ne koristi od-

nosom med našimi državami. Pri izvajanju naštetih aktivnosti morajo imeti pomemben prostor in vlogo tudi narodnostne manjšine, ki predstavljajo mostove prijateljstva med našimi državami in narodi.

Zato protestiramo proti predlogom treh avstrijskih strank, da sprejmejo Haiderjev model delitve šolskih otrok na avstrijskem Koroškem, s čimer bi uničili dvojezično šolstvo. Menimo, da je ta diskriminacija nesprejemljiva za Avstrijo kot deželo, ki se sklicuje na demokratične tradicije. Zato pozivamo vse demokratične sile v Avstriji, da takšnega predloga ne sprejmejo.

Le z razvijanjem demokratičnih odnosov, z veliko medsebojnega spoštovanja lahko zagotovimo v tem delu Evrope trajen mir. Borčevske organizacije so dolžne delovati za uresničevanje stališč in sklepov, sprejetih na svetovnem kongresu borcev in udeležencev osvobodilnih gibanj ter žrtev vojne, ki je bilo leta 1986 na Dunaju. Zato se zavzemamo za razorožitev, zlasti za atomsko razorožitev, za prepoved atomskih poskusov in uporabo vse-

mirja za vojaške namene, zavzemamo se za vzpostavitev brezatomske cone na Balkanu, v Sredozemlju in na področju Alp ter Jadrana, predvsem pa za dosledno uresničevanje Helsinške listine.

Udeleženci zbora borčevskih in protifašističnih organizacij Alpe-Jadran

Med lakoto in demokracijo

Bangladeški predsednik Mohamed Eršad je pod težo opozicijskih pritiskov v začetku tedna razpustil parlament. V kratkem vladnem sporočilu je zapisano, da je predsednik postopal skladno z ustavnimi določili in da naj bi v roku treh mesecev razpisal nove volitve.

Razpust parlamenta je le ena izmed logičnih posledic nekajtedenskih demonstracij večstrankarske opozicije, ki so za seboj potegnile velik del bangladeškega prebivalstva. Rezultat nemirov se kaže med drugim v prenatrpanih zaporih, med okrog 5000 na novo priprtimi so tudi najpomembnejši opozicijski voditelji, več sto ljudi je bilo ranjenih v spopadih s posebnimi policijskimi oddelki, nekaj deset pa so jih ubili. Še do nedavnega je predsednik Mohamed Eršad, ki je

leta 1982 z vojaškim prevratom prevzel oblast, zavračal kakršnokoli možnost za razpis predčasnih volitev, takšne zahteve opozicije pa je lakonično označil kot otročje. Potem ko je pred dnevi uvedel izredno stanje, prepovedal malodane vse politične prireditve pa je zdaj očitno le spoznal, da sedanja zaostritev ne more nikomur več koristiti.

Opozicija je namreč odgovorila z najsrditejšimi protesti, s katerimi so izražali nezadovoljstvo nad gospodarskimi razmerami v državi. Te so še dodatno poslabšale letošnje katastrofalne poplave, nič manj pa tudi vladna napoved, da bo denacionalizirala nekatere industrijske panoge in vojaške predstavnike uvedla v lokalne organe oblasti. Sam voditelj Eršad, ki ga zazdaj voja-

ški vrhovi še podpirajo, saj je bil nekoč tudi sam general, je vse zahteve po predčasnih volitvah zavračal z argumentom, da je njegova vlada zakonito izvoljena in da bo pač na krmlu države še pet let, kolikor naj bi trajal njegov zakoniti mandat.

Obe voditeljici začasno pomirjenih največjih opozicijskih taborov – Khaleda Zia, voditeljica sedmih strank in Hasina Vazed, hčer leta 1975 ubitega očeta Bangladeša Mudžiburja Rahmana, sicer pa voditeljica Avami lige, ki združuje 15 strank, te volitve zavračata kot lažne in nezakonite ter zahtevata razpis novih, svobodnih. Prav o tem poglavitnem spornem vprašanju naj bi padel odgovor v prihodnjih 90 dneh. Že zdaj pa se zdi, da se bo predsednik Eršad utegnil

sklicevati na nemirno stanje v državi, zaradi tega pa lahko tudi odlagal nove volitve. Pri tem se bo nemara zgledoval po pakistanskem predsedniku Zia Ul Haqu, ki je takšno obljubo podaljševal malodane polnih osem let.

Ena najbolj revnih držav sveta bolj kot kdajkoli od razglasitve neodvisnosti leta 1972 potrebuje politično stabilnost, se pravi demokracijo in izkoreninjenje korupcije. 16 let zamenjav na vrhu oblasti hierarhije iz leta prevratov v deželi Bramaputre in Gangesa med drugim dokazujejo, da je v državi brez trdne politične tradicije taktirka še vedno v rokah vojske, ne glede na to, ali ta nastopa v civilu ali v uniformah. Prav zaradi tega se zdi izhod iz sedanje krize toliko bolj negotov.

Pripravi:
Miha Lamprecht

12. srečanje borčevskih in protifašističnih organizacij Alpe-Jadran

Borci sosednjih dežel vztrajno delujejo za mir

Borčevske organizacije in organizacije žrtev vojne iz treh sosednjih držav – republike Italije iz pokrajine Furlanije-Juljske krajine, republike Avstrije iz pokrajine Koroške ter Štajerske in iz SFR Jugoslavije iz socialističnih republik Slovenije in Hrvaške – so se sestale na že tradicionalnem, 12. srečanju Alpe-Jadran, tokrat v Zagrebu, s trajno odločnostjo, da delujejo v smeri ohranjanja in graditve miru, svobode in solidarnosti, tako v tem delu Evrope, kakor tudi v Evropi nasploh.

Udeleženci srečanja s ponosom poudarjajo, da so današnji odnosi med tremi sosednjimi državami: Avstrijo, Italijo in Jugoslavijo, pravi primer prijateljstva in dobro sosedskih odnosov ter sodelovanja, ne glede na različne družbenopolitične ureditve.

Protifašistične in borčevske organizacije naših dežel dajejo in bodo dajale polno podporo miroljubnemu in dobrososedskemu sodelovanju narodov naših dežel utemeljenem v listini Združenih narodov in na podlagi Helsinškega sporazuma, na spoštovanju suverenosti in državnih meja, kakor tudi pri uresničevanju pravic narodnostnih manjšin.

Od konca druge svetovne vojne do danes je bilo v svetu več kot 150 oboroženih spopadov, v katerih je izgubilo življenja na milijone ljudi, mnogi so ostali brez svojih domov, milijoni pa so postali begunci, bojujoče se države pa opustošene in revne.

Na podlagi vseh teh podatkov želimo, da bi bili razrešeni vsi spopadi, ki so še odprti, zlasti pa vojna med Irakom in Iranom v Zalivu, kjer so na več krajih nameščena tuja ladjevalja, kar utegne predstavljati nevarnost, da bi se v spopad vključile tudi druge sile.

Mi, ki smo preživeli strahote vojne in gojimo enaka protivojna občutja, ker imamo enake težnje (kar potrjuje tudi naše zborovanje), moramo biti v prvih vrstah med tistimi, ki se borijo za trajen in pravičen mir, kajti žrtve, ki so padle za mir in svobodo, ne smejo biti pozabljene. Zato odločno nastopamo proti vsem pojavom neofašizma, nacionalizmov in nestrpnosti med narodi.

V našem mednarodnem položaju, obremenjenem s številnimi protislovji, z visoko stopnjo tehničnega in tehnološkega razvoja, se vojne nevarnosti nenehno povečujejo ob izpolnjevanju orožij za množično uničevanje, ob oboroževal-

ni tekmi, ki se vse bolj usmerja v vesoljska prostranstva, pri čemer se zmanjšujejo možnosti za kontrolo in se človeštvo prepušča vse bolj volji posameznikov ali celo morebitnim tehničnim napakam.

Pravkaršnji vrh ZDA – SSSR za odpravo raket srednjega dosega iz Evrope se nam zdi pomembno dejanje. Vendar pa to dejanje predstavlja le prvi, čeprav pomemben korak na dolgi poti razorožitve; le-ta pa ne more biti prepuščena samo velesilam, saj zadeva vse države in narode sveta. V tem smislu je treba nadaljevati z aktiviranjem znanosti in tehnike samo za kulturne, ekonomske in socialne potrebe.

Razvoj znanosti in tehnologije, ki bi moral predvsem služiti omenjenim ciljem in prispevati k zmanjševanju ter ukinjanju neenakosti med narodi, se žal vse bolj uporablja in usmerja za potrebe oboroževanja, za kar je uporabljenega ogromno denarja.

Naše borčevske in protifašistične organizacije so odločno proti vsakemu reševanju sporov s silo. Zavzemajo se za reševanje problemov in sporov s pogajanjem ali pa na druge miroljubne načine, v duhu načel združenih narodov in Helsin-

Prešernu ni treba skrivati pogleda

Prešernova družba vsako leto na dan Prešernovega rojstva, 3. decembra, predstavi svojo redno zbirko za naslednje leto. V njej so vsakokratni Koledar PD, dvoje izvirnih proznih del (roman, povest) dvoje poljudnoznanstvenih knjig (vsaj ena izmed obeh naj bi veljala kot priročnik) ter knjiga za najmlajše bralce.

Tokratna predstavitev je potekala v sejni sobi v visokem dvanajstem nadstropju Ljubljanske banke na Trgu revolucije v Ljubljani. Tega bi v sežetem poročilu o tiskovni konferenci ne omenjali, ko bi ne šlo za zanimiv in očitno koristen delovni dogovor med založbo in banko, ki je obema v prid, saj si Prešernova družba s finančnim prispevkom precej opomore, Ljubljanska banka pa se ne obnaša kot goli mecen,

temveč skuša tudi prek Prešernove družbe ustvarjalno prispevati svoj delež k slovenskemu družbenemu in ekonomskemu razvoju.

Prešernova družba se lahko v težkem letu 1987 postavi s samimi lepimi rekordi. Izdala je kar 41 knjig, deset več kot lani – v skupni nakladi, ki presega sedemsto tisoč izvodov, to pa je toliko, kot če bi izdali 300 novih del v običajni nakladi, ki ne sega prek 2000 izvodov. Prešernove knjige namreč izhajajo v zelo velikih nakladah, kakršnih naši avtorji zlepa ne doživijo. Pavle Zidar, čigar roman Medeni teden je izšel v tokratni letni zbirki PD, v vsej svoji izjemno bogati berbi 54.000 izvodov neke knjige še zlepa ni doživel.

Prešernova družba gradi svoje uspešne prodore na trdnjo organizirani mreži po-

verjenikov, ki so si znali poi-skati stalne bralce in kupce domala v vseh slovenskih krajih in tovarnah. Ta trdni občutek, da so knjige zažele-ne in da gredo v denar, je spodbudil tudi znane in nez-nane avtorje, da namenajo svoje pisanje tej založbi, kar zagotavlja Prešernovi družbi rastočo kakovost njenih iz-daj. Zlasti zanimivi so števil-ni odzivi novih avtorjev na vsakoletni natečaj, ki ga za dela o našem življenjskem času in prostoru razpisujeta PD in Zveza sindikatov Slo-venije. Na letošnji razpis se je oglasilo kar dvanajst pis-cev, najboljšo delo – izpod peresa Petra Stoparja »Kave, kavičice, kofetki« – so nagra-dili prav ob slovesnosti na Prešernov rojstni dan in ga pospremili z omembe vred-nimi kakovostnimi ozna-kami.

V letošnji zbirki kaže, po-leg že omenjenega Zidarje-vega romana, posebej po-udariti pomen Sitarjevih »Sto slovenskih znanstveni-kov« (knjiga je neke vrste enciklopedična predstavitev osebnosti naše znanstvene zgodovine do zdajšnjih dni) ter – še posebej – strokovno napisanega priročnika »Zdravo prehrano v pozna le-ta« izpod peresa dr. Dražigo-sta Pokorna, saj si je od te »kuharske knjige«, ki je se-veda veliko več kot samo to, mogoče obetati presvetlitev spoznanj ter korekturo pre-številnih napačnih ravnanj.

Takšna – koristna, smotr-na in zanesljiva v svojih na-menih – je vsa Prešernova zbirka in kot taka torej pre-cej več kot samo novoletni knjižni dar.

•Viktor Konjar

Mladinska knjiga je priredila v ljubljanskem Cankarjevem domu

Frankfurt po Frankfurtu

Kako žejni smo strokovne in leposlovne literature iz tujih logov, nam je lepo pokazala razstava, ki jo je minul teden pripravila Mladinska knjiga v Cankarjevem domu. Tisoči razstavljenih tujih knjig na razstavnih policah so vzbujali veselje in dobro voljo številnim strokovnjakom in mladini. Za vsakogar se je našlo nekaj. Morda najboljšeje sta bila izbora literature za računalništvo, medicinske vede in komercialno vodenje oziroma gospodarjenje. Tam se je zbiralo tudi največ interesentov. Knjigotrošci so si meli roke, saj so po truda polnem delu želi tako uradne pohvale kot tudi številna naročila. Vskočili so ob pravem času, ko se z upravičenostjo jezimo nad dejstvom, da tuje vede-nje, znanje in dognanja le s težavo pridejo do nas. Jasno je, da je vse povezano z neskončnimi deviznimi boji.

Pa vendar, že dejstvo, da si lahko vsakdo, ki je željan tuje literature, ki jo je pripravljen plačati in jo tudi zmore plačati, je spodbudno, čeprav je tudi res, da vse, kar nam nudijo, preplaču-jemo.

Frankfurt po Frankfurtu je dobra poteza, morda bi bila še boljša, če bi v takšni predstavitvi združile vsa svoja prizadevanja vse slovenske založbe (ki se ukvarjajo s posredovanjem in pro-dajo knjig iz svetovnega trga).

Skoda je le, da je bila razstava na ogled le kratek čas in da je najbrž nudila premalo možnosti za obiskovalce z vseh sloven-skih krajev.

B. Ž. J.

Kako knjigo otroku priljubiti in ne odtujiti

Bralna značka potrebuje svežega vetra

S knjigo se srečamo, tako re-koč, kmalu po rojstvu. Najprej so to raznorazne slikanice, po-tem je ob njih že kaka napisa-na beseda, stavek, zgodba... vedno zahtevnejše branje. Kaj knjiga človeku pomeni in kakšna sopotnica mu je v živ-ljenju, če mu sploh to postane, je odvisno od tega, kako otro-ku knjigo približamo, kaj od njega zahtevamo, kako mu jo iz leta v leto vedno znova na nov način približujemo, pri-merno njegovi starosti, spo-sobnosti premlajanja in njego-vemu zanimanju. Tekmovanje za bralno značko v šolah lahko veliko naredi na tem področju. Namen pa seveda ne sme biti v tekmovanju samem in v tej ali oni znački, ampak naj nosi v sebi in ob sebi nek globlji smisel. Vse to seveda zahteva poglobljeno in zavzeto delo mentorja, ki spremlja »znač-karje.«

Na programsko volilnem zboru bralne značke, ki ga je sklical Svet Zveze bralnih značk Slovenije pri ZPMS, smo slišali marsikaj v zvezi s tem, predvsem pa poudarek, da bralna značka potrebuje svežega vetra in da je zato tre-ba nekaj storiti, saj se pojavlja-jo mnenja, da je preživela, za-starela in da je postala prisila.

To je zadnje še posebej pa je v nasprotju s tistim, iz česar je bralna značka vzniknila – iz prostovoljnosti in spontanosti. »Gibanje za bralno značko ni nekaj profesionalnega«, pravi predsednik Sveta Zveze bral-nih značk Slovenije Igor Lopn-gyka. »Izbira iz ljubezni do slo-venske besede in slovenske knjige, ki jo mentorji, vodje bralne značke že 27 let prenašajo na mladi rod. Od stran-poteh in kritikah, ki se danes po-javljajo, so nujne izmenjave iz-kušenj in zato v Svetu načrtu-jemo serijo posvetov, ki bodo mentorjem to omogočili.« Vse-kakor je vzpodbudno in poh-valno, da je letos bralna značka zajela ves slovenski prostor, saj je segla tudi v Benečijo, med zdomce in Nemčijo in Slo-vence v Porabju. Letos smo dobili tudi še 33. značko – Jo-sipa Ribičiča. Poseben značaj ima branje za Gašperjevo bral-no značko, ki jo je spravil v živ-ljenje in se ji ves posvetil Pavle Zavcer, vse do lanskega leta, ko mu je smrt pretrgala nit živ-ljenja.

Največja cokla pa so bralni znački osnovna potrebna ma-terialna sredstva, saj zbiranje teh največkrat zahteva preve-lik del energije, ki bi ga sicer lahko vložili v animacijo.

Miha Mohor in mag. Tone Pretnar z ljubljanske univerze se ukvarjata s prevajanjem iz tujega jezika kot obliko poglobljenega branja poezije in to je Miha Mohor s pomočjo praktične ponazoritve ene od prevajalk poskušal prikazati ob obrazložitvi tudi navzočim

na zboru. Zaradi izrazite stro-kovnosti pa ga je bilo brez predloge težko spremljati v po-drobnostih, ki jih nekdo, ki se želi spustiti v takšno prevaja-nje, mora poznati.

Izhaja iz stališča, da mora bralec najprej osvojiti sposob-nost branja. Učenje pogloblje-nega branja pa je seveda težko delo za učitelja. Ta cilj lahko dosežemo le z ustvarjalnim branjem. Literatura je namreč ustvarjalni proces avtorja in bralec mu mora slediti, če ga hoče razumeti. Za prevajanje poezije iz tujega jezika je več metod, vse pa temeljijo najprej

nje teče od prvega do osmega razreda, to pomeni, da ga vodi več mentorjev. Zelo pomemb-no je, da so ti med seboj pove-zani, da skupaj načrtujejo. Se-veda, brez knjižničarja bralne značke ni (in knjižničar ni sa-mo manipulant za izposojajo!) Narobe je, da nekako od tretje-ga pa do osmega razreda pre-brane knjige bolj ali manj ena-ko obravnavamo – glavna ose-ba, najlepše dejanje itd. To se učencem tudi že upira, zato ni čudno, če od strani slišimo pri-pombe: Brez veze! Sem kar prepisal! Nahecal sem jo!

V prvem in drugem razredu

V razpravi je bilo čutiti zavzetost za poživitev življenja bralne značke

na svobodnem branju, razu-mevanju, razpravljanju, zapisu najprej v prozni obliki in po-tem v verzih, ki jih oblikuje bodisi posameznik bodisi sku-pina, od vseh pa so izbrani naj-boljši.

Berta Golob je svojemu zapi-su z naslovom Gibanje za bral-no značko dodala še nekaj bes-ed: »Dostikrat sem v razredu naletela, da tisti način dela bolj odbija od knjige kakor privla-či. Menila sem, da je treba po-živeti oblike in metode dela v zvezi z bralno značko, tako, da bo vse skupaj prijetno in bodo bralci 'suli' h knjigi, ne pa bežali stran od nje. Če giba-

je dovolj branje, ilustracije, ugledališčenje, obisk knjižnice – in to že pomeni utrjevanje tal, na katerih bo raslo prihod-nje branje. V drugem in tret-jem razredu je potreben pogo-vor z otrokom o stiku s prvo knjigo, o tem, kaj berejo v mo-jem okolju in prav je tudi, da se seznanijo z zbirkami. Peti in šesti razred zahtevata anketira-nje, odnos do dela, bolj plemenito obnavljanje, prestilizacijo odlomkov, ki vodi v literarno delavnico in prikaže otrokom, da je nekaj mogoče tudi druga-če povedati; navsezadnje pa pripelje tudi do jezika samega, saj je ta sestavni del branja.

Lepota naših krajin za tuje oči

Pravijo, da so krizni časi, vsaj tu in tam, priložnost za posebna dejanja. Nekaj založ-niških podvigov ter misli vse-kakor pritrjuje.

Pred dnevi je Skupščina me-sta Ljubljane v imenitem no-vourejenem traktu starega gra-du s posebno slavnostjo pre-dstavila izid reprezentativne knjige o Ljubljani, poimenova-ne fotomonografija, saj gre za izvirno tekstovno in fotografsko ponazoritev mnogih zani-mivosti, značilnosti in lepote tega mesta, ki je raslo in se razvi-jalo skozi dolga stoletja.

Besedilo so zaupali peresu dr. Matjaža Kmeclja, ki se je domislil »igre« s štirimi ele-menti: vodo, zemljo, zrakom in ognjem ter nanje vpel vse tisto bistveno, kar hrani ta zgo-dovinski spomin ter zdajšnje ve-denje o našem glavnem mestu.

Njegove pejsaže in panorame pa so si skozi oko svojih moj-strskih kamer ogledovali foto-grafi Joco Žnidaršič ter brata Dragan in Stojan Arrigler.

To lepo reprezentativno knjigo, namenjeno tujcem na obisku pri nas in v ta namen seveda prevedeno v vodilne evropske jezike, je v sodelova-nju z ljubljansko mestno skupščino izdala založniška delovna organizacija Motovun, katere posebnost je poveza-nost v skupnost domačih in nekaterih tujih založnikov, knjižni projekti pa so prav fo-tomonografije o naših mestih in pokrajinskih območjih.

Veseli smo, da pred tujci ne bomo praznih rok, kadar bodo iskali primerno knjigo za sez-nanitev z nami in za spomin na nas.

V. K.

V sedmem in osmem razredu so tako učenci že sposobni na-praviti intervju, opisati nek lik, znajo z mentorjem pogledati aktualnosti, znajo spremljati televizijsko oddajo »Knjiga«, znajo brati že kaj zahtevnejše-ga in to tudi interpretirati. Zne-bit se moramo premlevanja enih in istih knjig. Zlasti pa je pomembno ustvariti razpolo-ženje in pogovor v širšem smi-slu besede.

Gibanje za bralno značko se mora na nek način afirmirati – v šolskem glasilu, v knjižni-ci, v izložbi kake trgovine v kraju. Po osmih letih seveda bralci zaslužijo nagrado. Pa ne-neko staro knjigo, s katero želi-mo izprazniti skladišče. Lepa nagrada je obisk kake kultur-ne ustanove, prireditve, morda v povezavi z Zvezo prijateljev mladine.

Kaj lahko pričakujemo v pri-hodnje? Ali je bralna značka v zatonu? Kako delajo na eni in kako na drugi šoli? O tem je tekla beseda v pogovoru med udeleženci programsko-volil-nega zbora bralne značke. »Ni-kakor ni na poti preživetja«, meni Katja Hvala z Zavoda za šolstvo SRS, »ampak na poti, ko je treba drugače zgrabit, drugače premišljati. Bojim se, da bo v prihodnje malo možno-sti za razširitev te dejavnosti. Obiskala sem nekaj šol in med učenci naletela na mnenje, da jih bralna značka ne spodbuja več. Siljenje pa je lahko vzrok za notranji odpor do knjige. Branje in potreba po branju je vse kaj drugega. Eden bo iskal literaturo, drugi poljudno knji-go, tretji spet neko tretjo zvrst, pač tisto, ki ga bo zanimala.«

Verjetno bo v prihodnje tudi bralni znački odmerjena še bolj prosjana rezina kruha. To-da tako slabo se ji spet ne piše, da bi morali obupovati. Prav-zaprav, ne smemo obupati, saj se je gibanje porodilo sponta-no in ga je kot takega treba tudi ohraniti.

Živa Drole

Dežela in ljudje na starih razglednicah

Mladinska knjiga nas je raz-veselila z izdajo imenitnega »albuma« z izborom starih raz-glednic – s »Pozdravi iz slo-venskih krajev«. Uredništvo, ki ga je prevzel Marjan Drnov-šek, je prosilo za sodelovanje kakšna dva ducata zbiralcev teh malih dragotin naše kul-turne dediščine in pripravilo izbor, ki je v knjigi nanizan po pokrajinskem načelu: ogledu-jemo si stare razglednice koroške dežele, Stajerske in Prek-murja, Gorenjske, Ljubljane, Dolenjske, in Bele krajine, No-tranjske, Goriške, in Beneške Slovenije ter Trsta in Obale.

Vsaka izmed slovenskih po-krajin je – glede na izbrane in razgrnjene razglednice – tudi primerno tekstovno opisana, kar so opravili strokovnjaki iz vrst zgodovinarjev in umet-nostnih zgodovinarjev, daljši uvodni zapis o Slovencih pred prvo svetovno vojno pa je pri-speval dr. Vasilij Melik.

Ta knjiga-mozaik je drago-ceno in živahno pričevanje o naši preteklosti in kot takšna opozarja na nenadomestljiv pomen ohranjanja spomina na življenjski čas in ustvarjalni delež naših prednikov.

V. K.

Živa Drole

Predstavitev nove knjige v založbi Komunist

Pesnik Internationale

Internacionalo, mednarodno aktivistično budnico, ki je zra-sla sredi krvavega Pariza, po porazu komune, več ali manj poznamo vsi. Koliko pa pozna-mo usodo te, tako rekoč, med-narodne zdravice? In koliko poznamo njenega avtorja Eugèna Pottiera (1816–1887)? Verjetno premalo ali pa nič. Končno pa imamo tudi pri nas knjigo, ki odpira vrata v spoz-navanje te znane melodije, be-sedila in vsega, kar se za tem skriva. Izšla je pri založbi Ko-munist.

Prav v času knjižnega sejma sta jo v Cankarjevem domu po-drobneje predstavila Lev Kreft in Borut Loparnik. Ideja zanjo pa se je porodila aprila letos, ko je sekcija za kulturo Mark-sističnega centra CK ZKS pri-pravila okroglo mizo Proleta-rski internacionalizem in sve-tovna literatura, v kateri so so-delovali strokovnjaki različnih ved. Tistim, ki so se posebej ukvarjali s Pottierom, je bilo treba le še prirediti besedila za knjižno izdajo. Dr. Rudi Riz-man predstavi pojem in obraz-ce internacionalizma. Borut Loparnik se ob Degeyerovi internacionali sprašuje, ali bi to besedilo brez glasbe bilo, kar danes je, bi si v zgodovini izbojevali vlogo, ki jo je imelo. Odgovor je kajpak nikalen. Pottierov pesniški klic in vide-nje sta postala mednarodni so-cialni ter politični idiom z De-geyterovo glasbo in zaradi nje. Prav s tega stališča je tema iz-ziv ne le z glasbenega stališča, ampak tudi zaradi usode te pe-smi. Borut Loparnik se je med drugim lotil tudi vprašanj oko-li Internationale na naših tleh: Ugotavlja, da je bila pravza-prav tudi pri nas že zelo zgodaj objavljena, vendar pa je ne naj-demo na delavskih zbiorih, se-stankih, krožkih itd. Drugi niz vprašanj v zvezi z Internaci-onalo pa se pojavi po drugi svetovni vojni, ko se kmalu po

Stalinovi smrti pojavijo pred-logi, da bi postala tudi naša himna. (Op.: nekaj časa je bila himna Sovjetske zveze, pa se kot taka ni obdržala. Tudi v francoskem prostoru je kot himna prišla na slab glas.)

V naslednjem poglavju Mile-na Blažič analizira besedilo In-ternacionala. Dalje pa se Lev Kreft loti življenja ter okoliš-čin, v katerih je živel in ustvar-jal Eugène Pottier, ta poet re-volucionarne strasti, šansonjer pariških delavskih četrti, pri-rvrženec vseh skupin, tokov in smeri, ki so tem četrtim skuša-le najti tudi revolucionarni ide-

INTER – NACIONALA in njen avtor

EUGÈNE POTTIER

ološki izraz. Njegova poezija predstavlja poetski izraz sredi mestnih množic, izraz naskoka na nebo. Urbani šanson je tako nekakšen zametek nove ljud-ske pesmi, pesmi za večere, v katerih so se zaročniki (lum-penproletariat in podobni) zbi-rali po pariških gostilnah in kjer so nastajali pevski krogi. Nikakor pa ni Pottier pesnik revolucionarne teorije.

Zanimivo, da je znan skoraj izključno kot avtor himne, če-prav je njegov pesniški opus obsejnejši. Pesmi je pisal sa-mo na že obstoječe melodije in njegove pesmi so vedno živele kot péte pesmi. Knjiga pred nami prinaša poleg internaci-onale še nekaj utrinkov Potti-erovega opusa. Tako lahko v slovenščini okusimo tudi si-ceršnjega duha njegovega šan-sona. Za prevod je poskrbel Aleš Berger.

Vsekakor je stoletnica pesni-kove smrti letošnjega 6. no-vembra priložnost za izid knji-ge. Kakšen je njen namen? »Naj ne bo samo informacija,« menijo v založbi Komunist. »Dejstvo je, da je imela revoluc-ionarna Francija tudi svoj pesniški elan, ki ga je uteleše-val prav Eugène Pottier; to pa je v času, ko z vseh strani odz-vanja zbogom proletariatu, vsaj opomba, da tudi pesniški na svidenje v prihodnjem pre-vratu ni izključen.«

Z obiska v Iskrini Elektrooptiki

Svetloba po ovinkih, napredek tudi?

Optična vlakna za prenos informacij • Domača pamet in tuje izkušnje • Možnosti na svetovnem trgu • V Zvezni republiki Nemčiji so že za vse PTT povezave v državi uporabili izključno optične kable, kovinske pa prepovedali

V naši deželi, kjer smo poleg jeze nad kriznim stanjem vsak dan že po malem siti inflatornega govorenja o domačem znanju, o njegovem prodoru na svetovna tržišča in o njegovi nujni nenehni navzočnosti v gospodarstvu, se mukoma in korak za korakom vendarle prebijajo projekti in proizvodi, ki če že ne dajejo pravih vrhunskih rezultatov v obliki zelenih dolarjev, pa vsaj resno segajo v to smer.

Ena zmed delovnih organizacij slovenske velikanke (zdaj ji nekateri že pravijo mastodont) Iskre je Delovna organizacija Elektrooptika – laboratorij, inštitut, poskusna in redna proizvodnja v enem. Tja smo se napotili zato, da bi skozi njihovo optiko pogledali v svet ljudi, ki imajo na zalogi še nekaj dobre volje in entuziazma, poleg visokega strokovnega znanja, da bi svoje delo in početje iz sfere teoretične znanosti prenesli v tovarno, v proizvodnjo in – če hočete – za tekoči trak. Pogovarjali smo se z magistrom, dipl. inž. fizike Iztokom Klemenčičem, vodjo laboratorija za optične komunikacije v sektorju z raziskave in razvoj. Po pogovoru pa smo si tudi ogledali proizvodnjo in mimogrede pokukali skozi odprta vrata številnih sob in sobic, kjer brnijo čudne naprave in se prižigajo lučke na signalnih mizah. Toda o tem kasneje.

Za kaj sploh gre pri tako imenovanih optičnih komunikacijah? Kaj je to? Tako smo morali za začetek vprašati magistra Klemenčiča, saj bi se sicer pogovarjali o nekakšnih skrivnostih (te pa so ponavadi sumljive). Optične komunikacije, nam je pojasnil, so sklopi naprav in kablov, ki prenašajo razne signale na daljavo. Doslej smo za te namene uporabljali kot nosilno valovanje – elektromagnetno valovanje. Le-to je pri nas v največji meri še sedaj v splošni rabi (za telefonijo, TV, povezovanje računalniških sistemov...). Raziskave, ki so jih številni znanstveniki po svetu usmerjali k višanju frekvenc, so pripeljele do prej nedosegljivega praga – svetlobe. Visoke frekvence namreč omogočajo pošiljanje večjega števila signalov naenkrat, racionalizirajo polaganje debelih in okornih električnih kablov in še vr-

Srečna okoliščina je bila, da se je skupina slovenskih strokovnjakov že dovolj zgodaj seznanila z razvojem optičnih vlaken v svetu in so zaslutili na tem področju dela tudi svojo neposredno možnost – tako za prenos teoretičnih izsledkov v našo stvarnost kot tudi za dodaten lastni razvoj na podlagi že znanega in v svetu dognanega.

Leta 1981 je začela z delom skupina treh, danes pa deluje na tem področju v okviru Elektrooptike že 30 strokovnjakov. Zadalji so si več nalog: v prvi vrsti to, da bi razvili lastno tehnologijo proizvodnje optičnih vlaken, vključno z razvojem terminalne elektronike (elektrooptičnih pretvornikov). Za začetek pa je bilo (in je še treba) stopati po poti dokazovanja prednosti teh novih svetovnih dosežkov.

Magister Klemenčič nam je o prednostih njihovih op-

ločno potisnil tehtnico na stran uvažanja proizvodnje in širše uporabe optičnih komunikacij.

Možnosti na svetovnem trgu in doma

Ker so pač nekateri postopki in razlage o raziskavah ter dognanjih na omenjenem področju za nas, laike, preveč zapleteni, nam bo stvar dosti bližja, če vemo za podatek, da so samo zahtodnonemške PTT za povezave po vsej državi zamenjale klasične kable z optičnimi, da to postopoma počno po vsem (predvsem razvitem, pa tudi že v tretjem) svetu ter da imajo takšne povezave neprimerljive prednosti v tehnologiji video prenosov ter prenosov računalniških podatkov. Za vse te zveze obstajajo že tudi mednarodni standardi.

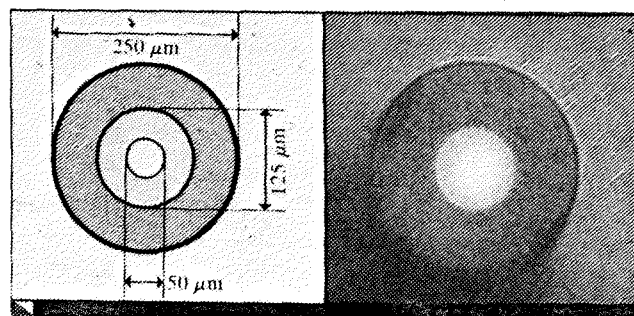
Upoštevač vse to so Iskrini strokovnjaki dovolj zgodaj, lahko bi rekli, sočasno s svetovnimi gibanji, ugotovili prednosti in tudi domače možnosti za izdelavo vseh potrebnih komponent za optične komunikacije. Ocenili so tudi, kje so njihova potencialna tržišča in se spravili od knjig in laboratorijev k poskusni proizvodnji.

Seveda je bila vmes tista raziskovalna faza, o kateri je v enem svojih člankov za javnost Iztok Klemenčič razmišljal takole. »... Leta 1981 smo imeli že jasen načrt, kako se bomo lotili takšnega razvoja optičnih komunikacij, ki bo pripeljal do industrijske proizvodnje. Vsi podobni programi so se takrat reševali in se večinoma še danes rešujejo prek Raziskovalne skupnosti Slovenije, ki so jo v tem času ravno spet reorganizirali. Uvedeni so bili raziskovalni projekti, ki so povezovali po več sorodnih raziskovalnih nalog. Taka organizacija se nam je zdela kot nalašč, saj je bil naš namen obdelati posamezne komponente optičnih komunikacijskih sistemov v različnih raziskovalnih nalogah, ki bi bile združene v celovitem projektu. Naivno smo pripravili vso potrebno dokumentacijo za raziskovalni projekt, ki naj bi bil sestavljen iz sedmih raziskovalnih nalog. Vendar smo se ušesteli. Nismo še poznali velike politične in računovodske sposobnosti nosilcev dolgoletnih projektov na raziskovalni skupnosti, ki združujejo upravne, izvajalske, recenentske in finančne funkcije, včasih kar v eni osebi.

Naš projekt je bil brez tehtne utemeljitve zavrnjen v korist projekta Mikroelektronika na Fakulteti za elektrotehniko. Od predlaganih sedmih raziskovalnih nalog, ki so sestavljale celovit projekt, pa sta bili sprejeti le dve

nalogi z minimalnimi sredstvi...»

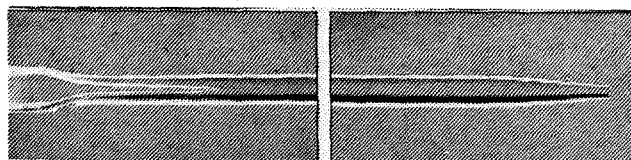
K sreči je raziskovalec v najpomembnejšem trenutku močno podprla njihova delovna organizacija, da so lahko premaknili »stvar« iz perpetualne raziskovalne točke v stvarnost. Če ne bi bilo tako, »bi se še danes iz leta v leto ponavljala skromna raziskovalna naloga, ki bi raziskovala nek parcialni problemček optičnih komunikacij, njeni avtorji pa bi se trudili, da ga ne bi nikoli rešili, sicer bi bilo njihovega raziskovalnega dela konec...«, tako je namreč v na-

Takšen je prerez optičnega vlakna: sredica steklena, obdana še z drugim slojem (drugačnega) stekla, oblečenega v varovalni ovoj iz različnih zaščitnih mas (plastike, teflona...)

daljevanju zgoraj citiranega članka zapisal naš sogovornik. Mi pa lahko ob tem razmišljamo še naprej – po principu starega slovenskega pregovora: kdor hitro da, dvakrat da. To je pomembno, če želimo v tej naši družbi doseči tako opevano in kravovo potrebno fleksibilnost. Kajti, danes so dobrovoljni raziskovalci, ki jim ni uravnijeno plačilo za delo noben stimulans, navdušeni, da so eno izmed področij, ki so ga privedli iz sveta in uspešno z lastnim znanjem aplicirali na domačih tleh; kako pa bodo navdušeni naslednji hip, ko bo svetovna znanost navrgla spet nekaj novega in bodo spet postavljeni pred nalogo privedi in prevesti novosti v naše loge? Izzivov je vse polno, vendar je pri nas na področju kvantne optike in optoelektronike omenjeni program prvi, ki je shodil – z optičnimi komunikacijami. Hitrost apliciranja zahteva denar, vlaganje denarja v takšne zadeve pa zahteva tudi določeno stopnjo rizika. In to slednje je tisto, kar je nemajhen kamen spote vsega našega razvoja.

V Elektrooptiki so prepričani, da imajo »konja za tekmo«, pri tem pa se zavedajo, da bodo morali razrešiti še nekaj problemov. Eden teh je povezovanje z jugoslovansko kabelsko industrijo, drugi pa je zagotavljanje konstantne kakovosti izdelkov. Kaže namreč, da so jim prodajne poti poleg domačega

Izredno natančen postopek izdelave optičnega vlakna zahteva tudi popolnoma čiste osnovne materiale – predvsem različna kvarčna stekla.

trga odprte predvsem na vzhod in v dežele tretjega sveta, kar pa navsezadnje ni tako malo.

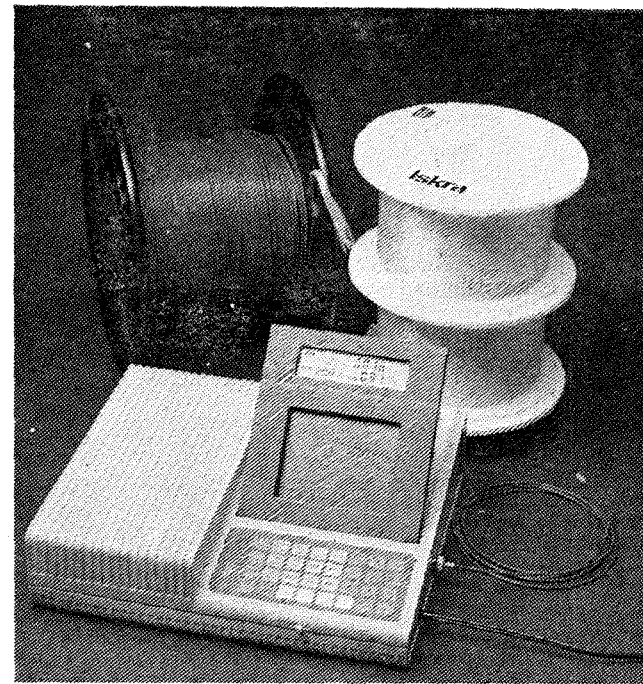
V praksi

Že nekaj let je naša osrednja hiša kulture – Cankarjev

nju takšnih kablov na razdaljah od karavanškega predora do Ljubljane in med Ljubljano ter Zagrebom.

V delavnici steklenih »las«

Morda se boste vprašali, kaj pa je to optično vlakno. Res, na prvi pogled je navitje takšnega vlakna precej podobno ribiškemu »laksu«. Mikroskopski pogled pa nam razkrije precej zapleteno sestavino dragih in predvsem z izredno natančnostjo pripravljenih čistih materialov. Osnovna sestavina je steklo, ki se s pomočjo elektronskih naprav iz (zaenkrat še uvoženih osnovnih surovin) spoteguje v nit. Jedro, obloženo (nanešeno) še s plastjo druge vrste stekla, ima takšno lastnost, da žarke svetlobe ohrani »v svoji strugi«. Bolj ko je čista sredica, tanjša ko je (vse gre v desetinke mikronov), boljše kakovosti je vlakno. Zato pozna njihova (in svetovna) ponudba dve vrsti vlaken: mul-

Tukaj je predstavljen le del proizvodnje Elektrooptike; poleg optičnih vlaken je naprava za digitalni optični reflektometer, ki je potreben za kontrolo poti svetlobe po kablu.

ditev. Na razdalji Ljubljana – Skofljica je bil pred kratkim položen kabel za potrebe PTT, obstajajo pa tudi resna razmišljanja o polaga-

timodna in monomodna. Manj zahtevna vlakna (ki imajo na enoto razdalje večjo, izgubo signala) se uporabljajo za kratke »proge« – največkrat za povezavo računalnikov, bolj zahtevna pa za dolge povezave, kjer so potrebni ojačevalniki signalov šele na vsakih 50 kilometrov (za primerjavo povejmo, da so v klasičnih PTT povezavah potrebni takšni ojačevalci na vsakih nekaj kilometrov).

Pa bodi dovolj podrobno. Povejmo le še to, da postaja program Elektrooptike vse bolj obsežen in zajema poleg neposrednih naprav, ki so potrebne za uporabo elektrooptičnih komunikacij tudi naprave, ki so s tem sistemom posredno povezane. Tokrat se nismo spuščali v vprašanje, kako se znanje in dognanja tega Iskrinega segmenta vključujeta v širše programe Sozda, različna poročila o skupnih nastopih na tujih sejmih (kot je na primer Productronica v Münchnu in njemu podobni) pa nam sproti potrjujejo, da je interdisciplinarno delo v znanosti in raziskovanju za industrijo – alfa in omega uspeha.

B. Ž. J.

Na nedavnem posvetu o optičnih komunikacijah v Opatiji so iskraši predstavili vso svojo pravkaršnjo proizvodnjo, številni poznavalci iz drugih delov Jugoslavije pa so prinesli s seboj referate, pripravljene zgolj iz tuje literature. Nekateri obiskovalci so razstavljene predmete gledali celo z nejevero, češ da so najbrž itak uvoženi...

Delček tistega, čemur pravimo »da bi le sosedu koza crknila«, je bilo zaznati tudi v razpravi, ko so predstavniki jugoslovanskih tovarn kablov skušali ocenjevati kakovost Iskrinih optičnih vlaken. Tako je eden izmed njih brez vsakršnih argumentov (opravljenih meritev ali podobnega) izjavil, da s kakovostjo domačega vlakna niso zadovoljni, medtem ko sta preostala dva predstavnika kabljev korektno, na podlagi lastnih preizkusov ugotavljala, da Iskrino vlakno ustreza svetovnim standardom. Tako je pač; tudi tukaj prihaja na dan naša večna »jugo-bolezen« – vse je boljše, kar je iz uvoza...

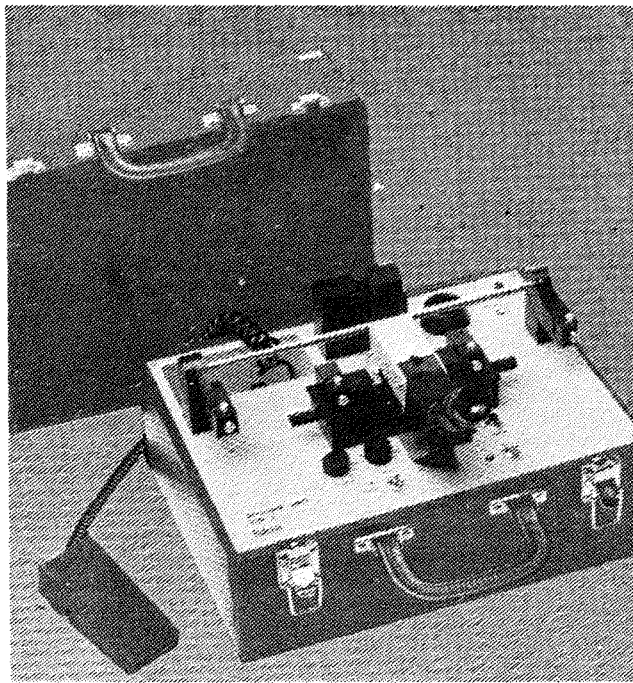
sto spremljajočih stroškov za dodatne klasične naprave. No, tukaj se pa že začne zgodba o optičnih vlaknih.

Teorija je torej prispela do spoznanja, da bi lahko bila svetloba s svojimi žarki izjemno dobra prenašalka signalov. Treba je bilo razrešiti le še »takšne tehnične malenkosti«, kot je bilo vprašanje, kako naj bi ukrotili svetlobne žarke, da bi potovali tudi »po ovinkih« in kakšen material bi bil treba uporabljati za pošiljanje svetlobnih žarkov na velike daljave.

Domača pamet in tuje izkušnje

Znanstveniki v svetu so že v zgodnjih šestdesetih letih ugotovili, da steklena vlakna strežejo vsem zahtevam pošiljanja svetlobe »po ovinkih«, pri čemer so tudi uspešno razrešili problem njenega uhajanja, oziroma ujetja. Tako so vse do konca desetletja posvečali veliko pozornosti pridobivanju izjemno čistih substanc, ki bi imele na poti svetlobe kar najmanj ovir. Vzporedno z raziskavami pa so potekale že tudi priprave za trženje in tudi prvi komercialni uspehi.

tičnih kablov v primerjavi s klasičnimi komunikacijskimi kablji naštel nekaj dejstev: optični kabel ima v primerjavi s klasičnim izjemno povečano pasovno širino (tako, da gre lahko na primer po enem samem optičnem vlaknu celo več kot 20.000 telefonskih pogovorov), pri prenosu informacij prek svetlobe je na dolgi poti potrebno neprimerno manj ojačevalcev signalov kot v sedaj uporabljeni klasični tehnologiji, vsa nova tehnologija kablov sloni na popolnoma neelektričnih materialih. Tako sta oddajnik in sprejemnik lahko na različnih električnih potencialih, niso potrebne ozemljitve, ni električnih motenj, ker ni sevanja elektromagnetnega valovanja; nemajhno prednost pa predstavlja izredno skrajšane dimenzije in teža novih povezav. To je pomembno še posebej takrat, ko je treba opremljati premične objekte, kot so ladje in letala. Končno pa pridemo tudi do proizvodnih računov: mag. Klemenčič meni, da je tudi proizvodna cena optičnih kablov pri večji proizvodnji (od kritične) nižja od ekvivalentne proizvodnje klasičnih kablov. Tako naj bi seštevek vseh naštetih prednosti od-

Spet ena izmed naprav, ki so jih v Elektrooptiki skonstruirali sami. Namenjena je pa izredno natančnemu »varjenju« – spajanju posameznih delov optičnih kablov (vlaken v kablji).

Vojak francoskega 27. pehotnega polka iz leta 1914.

Tako je bil oblečen in opremljen vojak 9. belgijskega polka linijske pehote ob začetku vojne.

Ena prvih nemških enot, ki je začela vojno, je bil tudi 113. pehotni polk. Tako so bili opremljeni njegovi vojaki.

Uniforme, orožje in oprema treh zavezniških vojakov iz leta 1914. Na levi je vojak srbske pehote, v sredini konjenik prvega francoskega husarskega polka, na desni pa oficir tatarskega polka ruske konjeniške divizije.

Pred dnevi je minilo devetinšestdeset let od konca prve svetovne vojne Uniforme kažejo spremembe v načinu bojevanja

Prvo svetovno vojno so povzročila zaostrena nasprotja med imperialističnimi silami, ki so iskale način za novo razdelitev sveta. Tako naj bi prišle do novih surovinskih baz in povečale tržišče za svojo industrijo, še posebej pa za kapital. S tem bi se povečale svojo moč, predvsem Nemčija, ali da bi branile že ustvarjen kolonialni imperij, kar je bil angleški vzrok za vstop v vojno. Rusija je hotela prevlado na Balkanu in nadzor nad črnomorskimi ožinami, Francija pa se je hotela maščevati za poraz v vojni leta 1870/71, Avstroogrška je hotela osla-

biti Srbijo in se še bolj vsidati na Balkanu, ravno to pa je hotela tudi Italija.

Povod za izbruh vojne je bil atentat na avstrijskega nadvojvodo Franca Ferdinanda v Sarajevu. Ker Srbija ni sprejela njenega ultimata, ji je Avstroogrška 28. 7. 1914 napovedala vojno, 4. 8. 1914 pa je bila vsa Evropa v vojni, razen Italije, ki je razglasila nevtiralnost.

Ceprav so centralne sile (Nemčija, Avstroogrška in Turčija) začele vojno, se je prvo leto bojev končalo neugodno zanje saj se bliskovita vojna ni posrečila; fronte so se spremenile v pozicijsko

izčrpavanje sil, boriti pa so se morale tudi na večjih bojevališčih. Velik delež k uspehom zaveznikov v tem letu pa je prispevala tudi Srbija, ki se je junaško upirala cesarskim armadam in jim zadala nekaj bolečih porazov.

Drugo leto je bilo za centralne sile bolj uspešno, saj so izločile iz boja Srbijo in Črno goro, zadale boleč poraz Rusiji, bolj uspešne pa so bile tudi v pomorskih bojih.

Tudi v letu 1916 so na frontah potekali ogorčeni boji, ki pa niso prinesli večjih uspehov nobeni strani. Zato so centralne sile predlagale antantni premirje, ki pa ga je ta

zavrnila.

V letu 1917 se je začelo v skoraj vseh bojujočih državah kazati nezadovoljstvo ljudi, saj je primanjkovalo hrane in surovin. Na frontah pa so še vedno potekali pozicijski boji, ki niso prinesli uspeha in odločilne prednosti. Tega leta je izbruhnila oktobrska revolucija v Rusiji in sovjetska oblast je podpisala, ob velikem ogorčenju antante, premirje s centralnimi silami.

Zadnje leto vojne so zavezniki, ob svežih ameriških četah in drugi pomoči, pritiskali na vseh frontah in centralne sile so morale kapitulira-

ti; zadnja je to storila Nemčija 11. novembra 1918.

Ta, dotedaj največja morija v svetovni zgodovini, ni razrešila nasprotij med imperialističnimi državami. Povzročila je gospodarsko izčrpanost in silovite družbene pretrese, iz katerih so se rodile nove evropske države, med njimi 1. decembra 1918 tudi Jugoslavija, predvsem pa velik nasprotnik imperializma – Sovjetska zveza.

Prva svetovna vojna je prinesla veliko novega na vseh področjih, tudi v strateške zasnove in taktične postopke bojujočih strani. Množično so začeli uporabljati letala, tanke, mitraljeze in drugo avtomatsko orožje. Veliko sprememb pa je bilo tudi pri opremljenosti vojakov. Na začetku vojne so bili le-ti oblečeni v uniforme, ki so sodile

v prejšnje stoletje. Bile so namreč kričečih barv in so vojaka bolj odkrivala kot pa zakrivala. Francoska pehota je prve dni vojne odhajala v napad ob spremljavi zvokov pihalne godbe. Uporaba mitraljezov pa je takšne enote dobesedno izbrisala iz vojaških seznamov. Zato so postale uniforme kmalu takšne, da so vojake skrivale: postale so torej prilagojene okolju, v katerem se je boril. Tudi paradni rod vseh vojsk, to je konjenica, je vse bolj izgubljala na pomenu, vse bolj pomemben pa je postal tank in druga oklepna vozila.

Fotografije uniform iz prve svetovne vojne, ki kažejo razliko med njimi na začetku in ob koncu vojne, so nastale v vojaškem muzeju (Musée de l'armée) v Parizu. B. K.

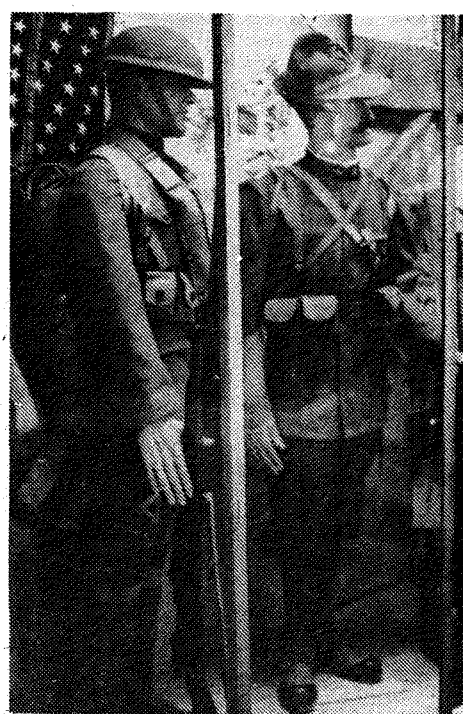
Če primerjamo uniformo francoskega vojaka iz leta 1914 in iz leta 1916, je razlika očitna. Na posnetku je pripadnik 60. pehotnega polka.

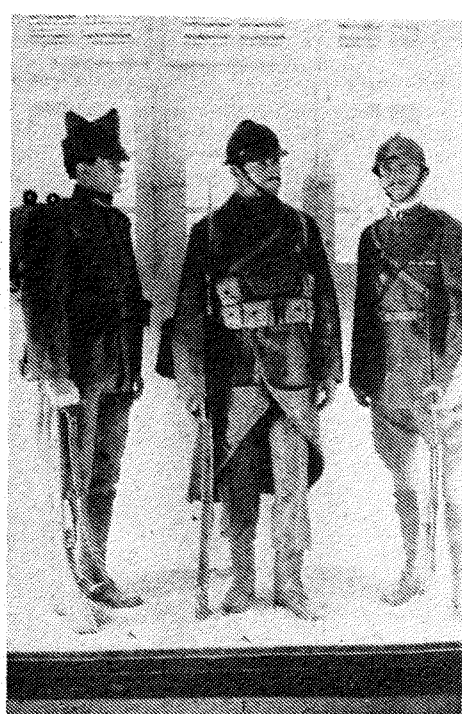
Uniforma in oprema britanskega pehotnega podoficirja.

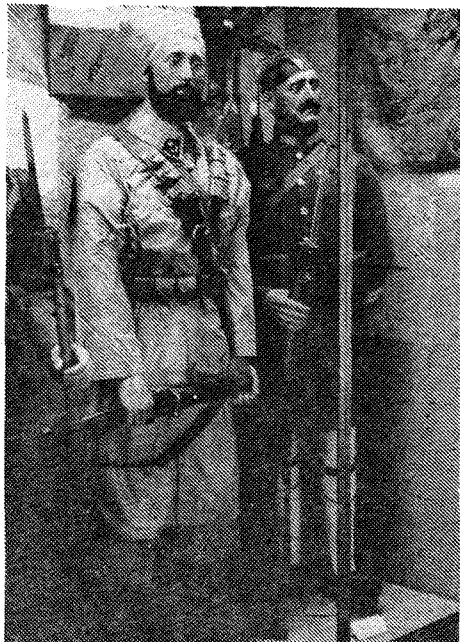
Podoficir 184. nemškega pehotnega polka ob koncu vojne.

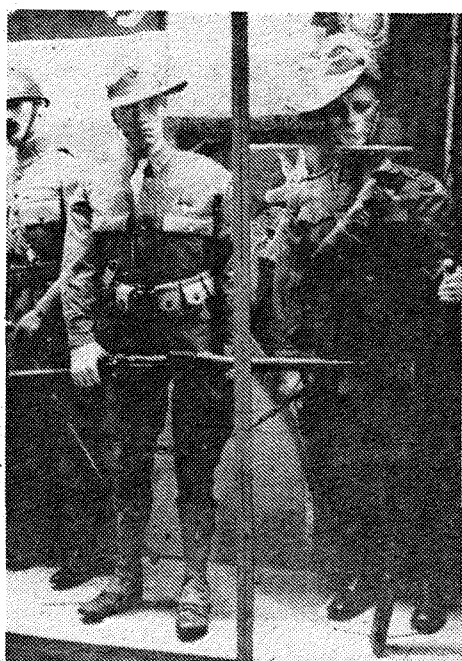
Velika pomoč zaveznikom je bil prihod ameriških čet. Levo je vojak ameriške pehote, desno pa italijanski alpinec iz leta 1918.

Konec vojne leta 1918 so bili v te uniforme oblečeni: levo – vojak romunske pehote, v sredini – vojak belgijske pehote, desno – italijanski konjenik.

Na zavezniški strani so se borili tudi vojaki iz njihovih kolonij. Na levi strani je maroški konjenik, desno pa podoficir grške pehote.

Na levi strani je ameriški marinec, na desni pa avstralski lahki konjenik, sicer vojak 13. polka, ki se je boril pri Galipoliju.

Mogočna zgradba Hotel des Invalides, v kateri je vojaški muzej, v ozadju pa je kupola cerkve Saint Louis, kjer je Napoleonova grobnica.

SKOJ v rajonu – okraju Žiri

Z osvoboditvijo Žirov po partizanskih enotah Triglavske divizije 23. oktobra 1943 je bil v novembru 1943 ustanovljen samostojni rajon Žiri, ki se je aprila 1944 preimenoval v okraj Žiri. V juniju 1944 se je okraju Žiri priključilo območje Ledina nad Idrijo z okoliškimi vasi, okraj je obstojal do 31. oktobra 1944, ko se je združil v okraj Selca-Poljane.

Z ustanovitvijo rajona – okraja Žiri so bile po vaseh poleg mladinske organizacije od novembra 1943 do februarja 1944 organizirani vaški aktivni skoja. Aktivni po vaseh so šteli od štiri do dvanajst članov, odvisno od števila mladine na vasi. Vaški aktivni skoja so opravljali najtežja dela; sodelovali so z ljudsko oblastjo, z gospodarskimi komisijami in zalednimi vojaškimi enotami. Naloga skoja je bila, da po vaseh organizira vse mlade in jih vključuje v mladinsko organizacijo. Prav z množično organizacijo vse mladine je bil zagotovljen uspeh pri zbiranju materiala,

perila, pletenju nogavic in podobnem za partizanske enote. Nemalokrat so se skojevci vključevali v boj proti nemški okupatorju in njihovim sodelavcem v obveščevalni službi narodnoosvobodilne vojske. V dokaz, kako življenjsko nevarno je bilo takrat delo mladincev in skojevcev na tem območju, navajam dokumentarne podatke o zločinih domobrancev in Nemcev nad skojevci. Domobranska patrulja iz postojanke Rovte je ponoči z zamaskiranimi obrazi v Spodnjem Vrsniku št. 15 dne 8. marca 1944 aretirala sekretarko vaškega aktiva skoja

Tilko Sedej-Sočo, Vošenkarjevo, staro 21 let, po poklicu šiviljo. Odvedli so jo v postojanko Rovte, kjer so jo po mučenju 10. marca 1944 zverinsko umorili v Sivčevem gozdu pod Rovtami. Njeno truplo so skrivaj pokopali, tako da so jo našli šele po vojni. Ravno tam so tedaj po mučenju ustrelili in pokopali v isti grob tudi člana gospodarske komisije Antona Beoviča, gostilničarja iz Žirov. Domobranska patrulja iz postojanke v Gorenji vasi je v Zirovskem vrhu, v Kladju 18. julija 1944 aretirala vaško sekretarko skoja Jožo Jurco-Rolando, Pivkovo iz Kladja in pred-

sednico mladine Štefanijo Eržen-Stanko, Obrunovo iz Kladja (stanovala je v Špeharjevi bajti, stara je bila 20 let, preživljala pa se je z dnino pri okoliških kmetijah). Obe so odvedli v postojanko Gorenjo vas. Med potjo so Štefanijo Eržen-Stanko ustrelili na Barbarčevi njivi v Gorenji vasi, Rolando pa so izročili Nemcem, ki so jo odpeljali v taborišče v Nemčijo.

Dne 6. junija 1944 so Nemci v Žireh v Tabru pri Balantu presenetili na sestanku mladinke in skojevke. Aretirane so bile sekretarka skoja Marica Poljanšek-Ida, Marica Kavčič, Marija Gruden in Maja Kolenc. Kljub zaporu in delovnem taborišču so vojno preživele. Usodna je bila zadnja nemška ofenziva za sekretarko skoja v Žireh Marijo Naglič-Zdenko, Makselnovo iz Žirov, staro 20 let, po poklicu šiviljo. V tej ofenzivi se je s partizani umakala na Primorsko v Trnovski

gozd, kjer so jo 1. aprila 1945 v nemško-četniško zasedi zverinsko umorili. To je le del žrtv skojevcev v narodnoosvobodilni vojni tega območja.

V rajonski komite skoja rajona-okraja Žiri je bilo vključenih petnajst vaških aktivov in en aktiv skoja obveščevalcev in kurirjev v Žireh. Sekretar komiteja skoja je bil od ustanovitve do februarja 1944 Jože Mrovlje-Jurček z vasi Ledinice pri Žireh. Delo je pozneje opravljal v partizanskih enotah, kjer so ga skojevci izvolili, da se je maja 1944 udeležil mladinskega kongresa v Drvarju. Za njim je sekretarsko mesto prevzela Katarina Dolinar-Nataša z Ledinice, ki je takrat odšla v partizane, med aktiviste okraja Žiri. Delo sekretarke je opravljala vse do 31. oktobra 1944, ko se je okraj Žiri-Ledine združil v okraj Selca-Poljane. Od tedaj dalje je delovala kot član komiteja skoja škofjelo-

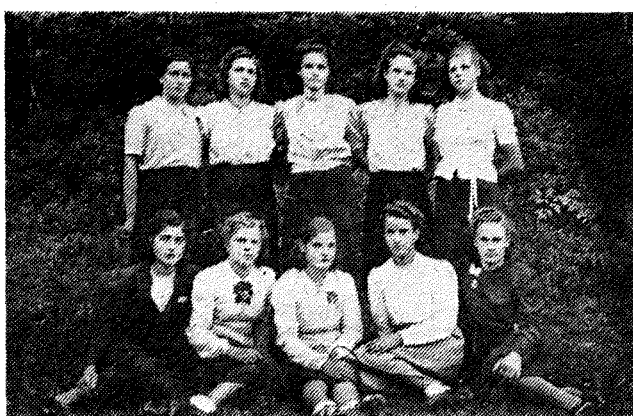
škega okrožja. Člani komiteja skoja v okraju so bili takrat občasno tile: Maks Oblak-Leon iz Nove vasi, Uroš Primožič-Niko iz Nove vasi, Anronija Bogataj-Tatjana iz Hobovš, Marta Kržišnik-Nadja iz Jarčje doline, Jožica Treven-Irena, pozneje Honorata iz Laniš pri Sovodnju, Julka Peternej-Sonja iz Stare Oselice, Ivanka Brunik-Olga iz Stare Oselice, Helena Mrovlje-Stana z Ledinice, Pavla Bajc-Mihaela s Pečnika pri Ledinah in Silva Bač-Orana iz Žirov. Obstaja pa še vedno možnost, da nisem vseh navedel.

Vaški aktivni skoja so bili organizirani po vaseh tedanjega okraja Žiri in sicer: Žiri, Stara vas, Nova vas, Dobračeva, Račeva, Selo, Ledinica, Koprivnik, Žirovski vrh, Kladje, Sovodnji, Stara Oselica, Breznica, Ledine-Krnice in Vrsnik. (Podatki zbrani po arhivih skoja tega območja).

Janko Mrovlje

Članice vaškega aktiva skoja z Vrsnika. Fotografirane so bile v septembru 1944, ko so se pred preganjanjem domobrancev umaknile na osvobodeno ozemlje v Ledinico pri Žireh. Fotografiral Jože Filipič, fotograf na Ledinici.

Članice vaškega aktiva skoja in mladine iz Koprivnika in okoliških vasi. Med vojno fotografiral Matija Debeljak na Sovodnju.

Člani komiteja skoja okraja Žiri. Fotografirani so bili na sestanku zadnje dni maja 1944 pri Rožencu v Stari Oselnici.

50 let Muzejskega društva

Člani in prijatelji Muzejskega društva v Škofji Loki so se v lepem številu udeležili letošnjega jubilejnega društvenega občnega zbora v galeriji na Loškem gradu.

V slavnostnem delu občnega zbora so proslavili 50-letnico ustanovitve Muzejskega društva v Škofji Loki. Zaslužnim članom in sodelavcem so podelili jubilejna priznanja, odprli pa so tudi dokumentarno razstavo o razvoju in delovanju Muzejskega društva v Škofji Loki. Slavnostni govornik predsednik društva Branko Berčič je poročal o razvoju muzejske dejavnosti v Škofji Loki, spregovoril je tudi o ljudeh in dogodkih, ki so pripomogli k ustanovitvi Muzejskega društva v mestu Škofja Loka. Tudi idejni in ustanovni član France Planina je obudil svoje spomine na začetne priprave in akcije za ustanovitve tega društva.

Sredi poletja, v dneh med 12. julijem in 16. avgustom, leta 1936, je bila v Škofji Loki organizirana prva obratna-industrijska razstava. Ta razstava je predstavila zgodovino loške obrti in razvoj industrijskih obratov. Najbolj zanimivi so bili primerki o škofjeloški cehovski obrtniški organiziranosti v preteklih časih. V okviru obrtne razstave so izdali tudi publikacijo z naslovom »Škofja Loka in njen okraj v luči gospodarskih in kulturnih prizadevanj«. Na razstavi so posebej oblikovali kulturnozgodovinski oddelek, ki ga je uredil in opremil profesor France Planina. V njem je zbral med loškimi obrtniki cehovsko dokumentacijo in gradivo: cehovske skrinjice, listine, sezname članov in zapisnike, cehovske vrče in bandre.

Ob velikem zanimanju med obiskovalci in organizatorji te obrtne-industrijske razstave v Škofji Loki se je porodila ideja o ustanovitvi škofjeloškega mestnega muzeja, kjer naj bi bila zbrana in javnosti na ogled zgodovinska pričevanja preteklosti mesta. Idejni pobudnik profesor France Planina je s pomočjo članov profesorovega ceha in drugih kulturnih delavcev iz Škofje Loke začel z aktivnostjo in pripravi za ustanovitev muzejskega društva in mestnega muzeja.

V zelo hitrem postopku je bil oblikovan pripravljalni odbor, ki je vodil in usmerjal nadaljnje aktivnosti v zvezi z ustanavljanjem škofjeloškega mestnega muzeja. Zagotovljena je bila tudi popol-

na naklonjenost in pripravljenost mestne občinske uprave.

Dne 2. novembra 1936 je bila prva seja pripravljalnega odbora za uresničitev idejne zamisli. Na tej seji so bili sprejeti in zelo kmalu tudi uresničeni zelo pomembni sklepi.

Začelo se je pripravljalo obdobje za ustanovitev muzejskega društva in muzeja v Škofji Loki.

Ustanovni občni zbor Muzejskega društva Škofja Loka je bil 23. julija 1937. leta. Od 35 ustanovnih članov iz vrst loških profesorjev, kulturnih delavcev in drugih meščanov je danes živih samo še pet, ki so med drugimi prejeli jubilejne spominske plakete.

Tudi preučevanje zgodovine NOB

Člani muzejskega društva so takoj zavzeto začeli zbirati umetnine in starine, ki so jih ločani hranili doma in kar jih še niso odtujili raznih prekupčevalci. Le tri leta kasneje so v prostorih rotovža na Mestnem trgu v Škofji Loki slovesno odprli muzejsko zbirko – muzej tisočletnega mesta.

Loški muzej so po osvoboditvi najprej preselili v puštalski grad, leta 1959 pa je dobil stalno mesto na loškem gradu.

V Muzejsko društvo Škofja Loka je danes vpisanih blizu 700 članov in intenzivno razvija muzejsko dejavnost. Med temeljne društvene aktivnosti sodi skrb za izdajanje zbornika »Loški raz-

gledi« in za izhajanje številnih publikacij in vodnikov po loškem ozelju. Po zaslugi članov muzejskega društva je Škofja Loka 1973. leta slovesno praznovala svojo tisočletnico. S svojimi predlogi so posegli v prenovi Škofje Loke – mesta muzeja, pomagali so k odprtju dragocene kapucinske knjižnice in opravili veliko strokovnega in znanstvenega dela pri objavljanju izsledkov, urejanju muzejskih zbirk, pisanju razprav, kritik in drugih člankov v strokovnih publikacijah in časopisih. V okviru muzejske dejavnosti je bila v galeriji na gradu vrsta likovnih in drugih muzeoloških razstav. Uspešno sodelujejo tudi z drugimi galerijami in delovnimi organizacijami na območju občine in drugod.

Za zgodovino NOB je bil izdelan program za preureditev stalne zbirke. Zbranih je bilo veliko novih podatkov in dokumentov na podlagi razgovorov in arhivov. Ob intenzivnem delu muzealcev na terenu in dobrem sodelovanju z borci in aktivisti je bilo zbrano obilo fotografiskega in dokumentarnega gradiva iz narodnoosvobodilnega boja: izkazala se je nujnost celovitejših obnov te zbirke.

Dne 15. oktobra 1983 je bila v Loškem muzeju odprta prenovljena in razširjena zbirka NOB. Ta otvoritev je bila posvečena srečanju članov medvojnih območnih organov za Gorenjsko in Zaščitnega bataljona. Zbirka je bila razširjena na predvojno obdobje revolucionarnega delavskega gibanja in obdobje povojne obnove in socialistične izgradnje domovine. Predvojni del sega v čase delavskega in nacionalnega gibanja med prvo svetovno vojno in po njej, predvsem širjenje delavske zavesti v naprednih delavskih družtvih in izredno močno stavkovno gibanje v letih 1935 in 1936, ki je zajelo loška tekstilna podjetja.

Jedro zbirke obsega dogajanja od leta 1941 do 1945 v škofjeloškem okrožju. To

je zajemalo Škofjo Loko s Selško in Poljansko dolino ter Sorško polje do Medvod, Sentvida in Smlednika. Prvi del tega obdobja se začne z nemško okupacijo in izseljevanjem zavednih domačinov v Srbijo. Sledijo kronološko razporejeni najpomembnejši dogodki: v letu 1941 so to ustanovitev OF, prve akcije, prihod in boji Cankarjevega bataljona in decembrska vstaja. Leto 1942 – najtežje partizansko leto se začne z znamenito dražgoško bitko, nato pa so predstavljene Loška, Selška in Poljanska četa, prihod 2. grupe odredov na loško ozemlje, ofenziva na Blegoš in Jelovico ter borbe Gorenjskega odreda. Za leto 1943 je prikazana predvsem osvoboditev Žirov in oblikovanje prvega narodnoosvobodilnega odbora na Gorenjskem, ustanovitev in boji Prešernove brigade, partizanska in nemška mobilizacija, kurirske zveze, varnostnoobveščevalna služba in Narodna zaščita, pokrajinski organi OF, KPS, SKOJ, ZSMS in AFŽ ter pionirska organizacija. Za leto 1944 je največ

pozornosti namenjeno Škofjeloškemu odredu in drugim enotam, ki so se bojevale na loškem ozemlju. O zadnjem letu boja pa priča gradivo o zavezniški pomoči našim enotam, o zadnji sovražni ofenzivi, bombardiranju Škofje Loke in dokončni osvoboditvi loškega ozemlja.

Dober muzej – šola za vse

V osrednjem delu zbirke so predstavljene zaledne enote, ki so kronološko praktično vezane na vse leta bojev: partizanska saniteta, delavnice, gospodarstvo, tehnike in tiskarne ter šolstvo.

Povojno obdobje prikazuje obnovo razrušene domovine, izvolitev nove ljudske oblasti, uvajanje samoupravljanja v škofjeloško gospodarstvo, obiske tovariša Tita v loški občini in ob koncu danes najpomembnejše dosežke v naši občini na vseh področjih.

Nova, sodobna postavitev zbirke in kopica zanimivih fotografij, dokumentov, plakatov in originalnih predmetov ter orožja sedaj priteguje pozornost številnih obisko-

valcev loškega muzeja, predvsem pa borcev in šolske mladine.

Ob tem je treba še pripomniti, da je Muzejsko društvo Škofja Loka 25. oktobra 1983 prejelo posebno priznanje Domicilnega odbora VII. Slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Franceta Prešerna v zahvalo za ohranjanje in razvijanje tradicij te brigade.

Se in še bi lahko opisovali vtikanost Muzejskega društva v kulturno življenje občine. Toda že zgolj povzetek dovolj zgovorno priča o delovanju društva, ki se še vedno usmerja po smernicah, ki so jih pred pol stoletja zapisali v svoj program ustanovni člani društva. Aktivno Muzejsko društvo v Škofji Loki se zaveda, da je dober muzej šola za vse, ki pospešuje izobrazbo, veča domovinsko ljubezen in da je s tem prva prosvetna ustanova srednjeveškega mesta. Muzej ne sme biti samo skladišče starin in umetnin, temveč šola za vzgojo ljudstva, ki mu približuje znanost in mu posreduje zvezo med preteklostjo in prihodnostjo.

Franc Galičič

Republika svobodnih ljudi

V težkih bojih z nemškim okupatorjem v zahodni Srbiji so partizanski odredi Valjeva, Užic in Čačka že v času od julija do septembra 1941 osvobodili veliko območje, kjer se je rodila Uziška republika. Na tem svobodnem ozemlju so bili izvoljeni tudi prvi organi ljudske oblasti.

Ljudstvo je iz svojih vrst izvolilo odbornike v mestne, vaške, občinske, okrajne in okrožne narodnoosvobodilne odbore. Novembra 1941 je bil ustanovljen glavni NO Srbije s sedežem v Užicu. Na ozemlju uziškega okraja je delovalo 83 krajevnih, 1 mestni, 6 okrajnih in 1 okrožni NO. Uziški mestni NO je imel v svoji sestavi 36 odbornikov. Delovne naloge so bile razdeljene v 14 sekcij (sekcija za mobilizacijo, za prehrano in preskrbo, za proizvodnjo, sekcija za kulturo in prosveto, za zdravstvo, za odkup in sekcija za pravne zadeve oziroma sodstvo). Na vojaškem področju so organizirane poleg bojnih partizanskih enot zaledne enote: vaše straže in milica. Za vso to strukturo je bila skupna naloga boj proti okupatorju, proti domačem izdajalcem, spekulantom, tatovom in provokatorjem. Partizanski odredi, čete in bataljoni so imeli svoje štabe in komande; v osvobojenem mestu so ustanovili vojaško komando mesta. Vsi so delovali disciplinirano pod vod-

stvom vrhovnega komandanta Tita.

Akcijski program je bil vsem skupen: obnova uničenega gospodarstva, organizacija proizvodnje, zlasti prehrane, oblačil, posebej pa še izdelovanje orožja za potrebe partizanske vojske. V ta namen so ustanovljene posebne delovne mladinske brigade, v tovarnah delavski bataljoni. Po vaseh je osnovana domača obrt. Ustanovili so tudi kulturno-umetniške skupine, ki so potem javno nastopale na zborovanjih in partizanskih mitingih. Kot govorniki so nastopili vojaški komandanti in predstavniki ljudske oblasti, ljudstvo so seznanili o vojnih dohodkih, o partizanskih bojih in uspehih, pa tudi o delovnih dosežkih v Uziški republiki. Najboljšim so bila izrečena priznanja. Imeli so svojo državno zastavo z rdečo peterokrako zvezdo, pa tudi proletarsko zastavo. Imeli so tudi svoj uradni žig – simbol državnosti.

Nova ljudska oblast je bila čvrsto povezana s partizansko vojsko in ljudstvom. To je bila edinstvena akcija v takrat zasluženi Evropi v II. svetovni vojni, ko je to ljudstvo v najtežjih pogojih pokazalo samozavest, neustrašenost v boju proti fašizmu in vero v končno zmago; zato zasluži vso čast in priznanje zgodovine.

Angela Prijatelj

O odhodu Rusov in Mongolov k partizanom

Priče različno opisujejo dogodek

Priče različno opisujejo dogodek

Na Čiginjskem polju ob cesti Tolmin-Nova Gorica so Italijani pred vojno sezidali vojašnico, na drugi strani ceste pa stražarnico in ob njej podzemeljsko skladišče za bencin v cisterni. Po kapitulaciji Italije je vojašnica nekaj časa ostala prazna, so pa Nemci takoj zasedli stražarnico. Posadka, v kateri so bili trije nemški podoficirji in enajst državljani Sovjetske zveze, je imela edino nalogo, da čuva to skladišče. Franc Kragelj iz Čiginja pa trdi, da niso bili Mongoli, pač pa Sibirci.

Vrsto let po vojni so bili v omenjeni vojašnici vojaki JLA, zdaj pa je tam podjetje GOSTOL. Osebe, ki so navezovalle stike s stražarji, so bile iz Volč in Čiginja. Stražarnica in vojašnica je bila namreč med tema vasema, 4 km od Tolmina. Priče si med seboj niso sprte, toda potek akcije, ki je bila usodna tako za Nemce kot za vaščane Volč, različno opisujejo. Objavil jih bom po vrstnem redu, tako kot sem jih obiskoval in zapisoval.

Nada Glišović-Dušanka, rojena Zuodar, iz Volč, se je po kapitulaciji Italije vrnila iz internacije. Avgusta letos mi je obširno opisala svoja doživetja med vojno, toda v tem zapisu bom objavil le tisto, kar zadeva nemško stražarnico.

»Mati je v Volčah vodila majhno trgovino in gostilno. Teh je bilo več v vasi. K nam so prihajali tudi Nemci in Mongoli. Nekoč, ko so bili trije brez spremstva Nemcev, mi povedo, da so Rusi. Vprašam jih, kako to, da se borijo proti partizanom, pa so odgovorili, da so le stražarji. Pozneje se eden izmed teh sam vrne v trgovino in mi zaupno pove, da je boljševik. Noče služiti Hitlerju, naj mu pripravim zvezo s partizani, ker je slišal, da sta pri njih dva moja brata.

Prosila sem vaškega fanta, da bi jih on popeljal, a si ni upal. Zato sem zjutraj sama odšla v Volčanske Rute in tam o tem govorila z bratom Dušanom, ki je bil že deset mesecev partizan, vosovec. Namesto pohvale me je nahrulil, da sem nasledila provokatorju in mi prepovedal nadaljnje zveze s temi bivšimi vojaki Rdeče armade, izdajalci.

V tistem času se je drugi brat Tonče (tako smo ga klicali) vrnil od partizanov na terensko aktivistično delo.

Ilegalno je živel pri svojem dekletu na Čiginju. On je potem organizacijsko izpeljal odhod omenjenih vojakov v NOV.

Trije svetlobni znaki

Anton (Tonče) Zuodar-Vojko je bil od leta 1960 z družino v Belgiji, kjer je delal kot električar. Letošnje poletje so ga upokojili. Prišel je v Tolmin in mi takole pripovedoval.

»Vaški aktivisti so res že dlje otipavali te bivše rdečearmejce, ali so se Nemcem pridružili prostovoljno ali pod prisilo. To so čutili tudi oni in ko so se odločili, so to povedali samo Danijeli Taljat (rojeni Črv)-Martini, dvajsetletnemu kmečkemu dekletu iz Čiginja (zdaj živi v Tolminu, vsi pa jo od mladosti kličemo Neli). Ona je prišla v Volčanske Rute in mi to povedala. K njeni družini so tisti vojaki vsak večer prihajali po mleko in zato so ji sčasoma zaupali veliko skrivno željo.

Neli se je zmenila za sestaneke izza Lazarjeve hiše na Čiginju. Prišli so štirje Rusi, od naših pa sva bila jaz in Neli. O vsem smo se natančno pomenili. Jaz se bom pogovoril s partizani, kdaj lahko pridejo v bližino vojašnice, potem jim bom sporočil točen datum. Tistega dne pa bo ob izmeni stražarja točno opolnoči straža nastopil eden izmed štirih navzočih na tem sestanku. Da bi oni vedeli, da smo res pripravljene, se bom jaz takoj po polnoči približal stražarju in mu z razdalje kakih desetih metrov dal tri svetlobne znake z baterijo, on pa mi mora odgovoriti z enakimi znaki. Nemcev v stražarnici ne smejo ubiti, le zvežejo naj jih, da se ne bi maščevali nad vaščani.

Bilo je 12. novembra 1943. leta, jaz pa sem bil star komaj 21 let. Takoj po polnoči, ko sta se stražarja že zamenjala, sem se preko polja približal kasarni (Tonče mi je ves čas omenjal kasarno, ki je na eni strani ceste, stražarnica pa na drugi strani, 100 m proč) in trikrat posvetil z baterijo, Rus pa tudi. Prišel mi je naproti in rekel, naj med vrati malo počakam. V vojašnici je svetila luč, tedaj odjekne bomba, luči se ugasnejo, v noč režejo rafali. Vržem se na tla. Rusi pridejo ven in mi rečejo, da je na klic roke kvišku eden izmed Nemcev potegnil pištolo, zato so jih pobili. Odšel sem jih izza vojašnice, kjer so jih

sprejeli borci, jaz pa sem se z nekaterimi vrnil, da smo mrtvim pobrali orožje. Za kaj drugega ni bilo časa, ker smo kmalu zaslišali tank, ki se je blizal s sedla med nami in Mostom na Soči.

Že med Tončevim pripovedovanjem je k Nadi prišla na obisk znana aktivistka iz Čiginja **Marija Jug, rojena Kragelj** (živi v Tolminu), ki je s tako odločnim gibom rok in telesa Tončetu rekla:

»Ne prisvajaj si sam zaslug. Stražarju se je približala Neli in ne ti. Ona mu je dala znake z baterijo. Ti si bil lahko nekje tam v bližini, ali pa sta bila oba tam.«

Tonče se nikakor ni mogel spomniti, da bi bila z njim Neli. Skušam mu dopovedati, da je to verjetno, ker sta bila z njimi skupaj na sestanku, ko so izdelali načrt akcije, sta verjetno oba, Tonči in Neli, šla opolnoči do vojašnice.

Marija Jug mi reče, da moram govoriti z Neli, predno kaj objavim. In še z njenim bratom Francem Krageljem, ki je sam te Ruse in Mongole vodil v brigado na Kam-breško.

»Morda pa sva bila res oba«

Neli sem razložil namen obiska, nisem ji pa povedal, kaj je izjavil Tonče. Povedala mi je, da je bila z njo za odhod k partizanom zmenjena že prej ena skupina Mongolov, a se je prej celotna straža zamenjala. Prva skupina je tej drugi povedala, v kateri hiši lahko dobijo zvezo z borci.

Toda Neli je bila popolnoma prepričana, da je opolnoči ali morda uro prej ona sama šla na zvezo do stražarja in mu dala dogovorjeni znak z baterijo. Šele sedaj sem ji povedal, kaj so mi povedali v Nadinem stanovanju. Malce je razmišljala in potem dokaj hladno rekla: »Morda sva bila pa res oba.« Toda v izrečene besede ni bila prepričana, to sem opazil z njenega obraza in načina, kako je te besede izgovorila.

Odšel sem na Čiginj in obiskal **Franca Kraglja**. Tu pa me je pričakalo tako preseenečenje, da sem o tem razmišljal še ponoči.

Franc: »Januarja 1942. leta so me vpoklicali v italijansko vojsko, ko še nisem bil star dvajset let. Naša pehotna divizija je julija 1942. leta odšla na rusko fronto. Pozimi je bila naša divizija tik ob zmrznjenem Donu, ko so nas napadli z vso močjo, z vsem

orožjem, tudi z bajoneti, tako smo si bili pomešani. Od naše divizije nas je ostalo le dvesto in od teh niti eden zdrav (pokazal mi je italijansko knjigo s številnimi slikami o porazu te divizije na Donu).

Maja 1943. leta sem se vrnil z ruske fronte, ko se je iz Sovjetske zveze umaknila vsa italijanska vojska. Po kapitulaciji Italije sem se vrnil domov. Kamlu me je obiskala sovaščanka Neli Taljat. Rekla mi je, da so pri njej doma neki Rusi, ki hočejo zvezo s partizani. Naj grem z njo, ker sem se v Rusiji delno naučil rusko. Šel sem z njo in kar dobro smo se sporazumeli. Vsi trije Rusi so bili izobraženci, eden teh po poklicu učitelj. Drugič so prišli k nam, navzoči so bili Neli, moja starša, sestra Marija (Jug) in brat Danilo. Teh sestankov je bilo več, enkrat smo z enim, drugič sta prišla na obisk dva, ali trije. Postali smo si prijatelji. Toda niti z enim Sibircem ali Mongolom nismo vzpostavljali zveze, to smo prepustili Rusom. Če me spomin ne vara, tudi oni do zadnjega njim niso odkrili niti namena niti načrta.

Na Čiginj so prišli le tuji borci

Določenega dne zvečer so partizani prišli do našega sosedu Kapina. Zmenjeno je bilo, da bomo dvajset minut pred polnočjo do ruskega stražarja prišli Neli, Tonče in jaz. Neli in jaz nisva imela baterije, zato je bilo rečeno, da jo bo prinesel Tonče, ker so pri njih doma imeli trgovino. Pri Kapinu vsi čakamo na Tončeta, njega pa od nikoder. Grem pogledat k nje-

Na levi je nekdanja vojašnica (zdaj podjetje Gostol), na polju na desni strani ceste pa je bila stražarnica z Rusi in Mongoli. Na sliki je Franc Kragelj iz Čiginja. (foto: Jože Vidic)

mu domov v Volče, rečem. Pridem tja, vrata odprta, v kuhinji luč, sredi mize baterija, domačih pa nisem bil. Enostavno sem vzel baterijo in se vrnil na Čiginj (Tonče je takrat verjetno v bližini vojašnice čakal na partizane).

Ob določenem uri smo z Neli in partizani odšli proti vojašnici. Borci so zavili levo po stezi in se ustavili izza prazne vojašnice, kjer naj bi počakali na Ruse in Mongole, z Neli pa sva zavila čez polje proti stražarnici. Ker sem jaz imel v rokah baterijo, sem jaz dal tri svetlobne znake, ki so pomenili, da jih partizani že čakajo v bližini (če bi bil z nama Tonče, bi bil on dal znamenje z baterijo, ker je bila njegova).

Rus, ki je bil na straži, nama ni odgovoril z istim znamenjem, pač pa je urno skočil na meter visok zid in prerezal telefonsko žico (v ta namen je imel pripravljene škarje). Z Neli sva se takoj obrnila in se oddaljila kakih 50 metrov, ko so v stražarnici odjeknili rafali, potem šele je vseh enajst, trije Rusi in osem Sibircev, ne Mongolov, priteklo za nama. Neli se je takoj vrnila domov. Nekateri broci so šli po orožje v stražarnico, kjer je strahovito rjul eden hudo ranjenih Nemcev, da smo ga slišali še, ko smo bili daleč v hribu. Dva sta bila ubita.

Ivan Leban z naselja Ušnik, vas Čiginj (živi v Ljubljani), ki ima aktivistično delo za OF priznано od prvega januarja 1942, pa je izjavil:

»Po kapitulaciji Italije smo v Volčanskih Rutah ustanovili okrajni komite partije, ki ga je vodil Stefan Krajnik-Stenka iz Kozaršč, zdaj pa stanuje v Tolminu. Bil sem član tega komiteja, ilegalce. Od članov komiteja sem bil sam pri Miklavcu v Volčanskih Rutah, ko je popoldne ob štirih tja prisopihala Neli

Taljat in me obvestila, da bodo Rusi in Mongoli takoj po polnoči zapustili Nemce in odšli k partizanom. Naj pridemo ponje, so rekli.

Tedaj v okolici ni bilo nobene partizanske enote, le kurirska postaja P-24 s šestimi kurirji, od teh so bili nekateri na poti. Tako smo od partizanov pozno zvečer na Čiginj prišli le trije partizani; z menoj sta bila še komandir kurirske postaje Karlo Jug iz Volč in kurir Ciril Uršič, ki živi na Jesenicah. Z nami je bil tudi Anton Kragelj iz Rutov, ker je trdil, da zna malo rusko.

Zjutraj je v vas pridrvela neka esesovska enota, naglala vse moške pred župnišče z namenom, da bi jih postrelili in začeli požigati vas. Medtem ko je že gorelo veliko hiš, so iz poveljstva v Mostu na Soči na konjih prihajali nemški oficirji in izdali ukaz, da ne smejo ustreliti nikogar izmed vaščanov. Esesovci so odvihrali naprej na morilske in požigalske akcije proti Baški grapi, oficirji na konjih pa so vaščanom ukazali, da morajo takoj začeti gasiti goreče stavbe, vse moške pa so izpustili, da so pomagali pri gašenju. Precej hiš in gospodarskih poslopj so rešili in so le delno pogorele, toda ogenj je uničil šestnajst hiš z gospodarskimi poslopji (dve Kregarjevi hiši, Kofolova, Buščkova, pri Rušču, pri Krnšču, pri Kukču, Kobaridcu, Smoncu, Sklobonova, Pogonova, Toninova, Sulcova, Albincova, Prkonova, Lahova in hiša Andreja Lužnika, Rota).

Aktivistu Francu Gerbcu-Bogdanu, po domače Kregarju, o katerem sem pisal v TV-15 Naš tovariš v št. 43 z dne 12. novembra 1987 (naslov: Zveza do Moskve), sta pogoreli dve hiši in gospodarsko poslopje. In točno na ta dan naj bi z ženo Tončo slavila šesto obletnico poroke. Poročila sta s el.3. novembra 1937. leta, ko je bila hiša, v kateri sedaj živita, v prvi svetovni vojni popolnoma porušena, omenjenega dne pa končno povsem obnovljena, da sta se mladoporočenca, ki sta te dni slavila zlato poroko, lahko nastanila. In zdaj je bila hiša spet upepeljena.

Franc Kragelj je Ruse in Mongole odpeljal v Volčanske Rute, od tam pa na Kam-breško v brigado.

Za zaključek pa le moram poudariti tole (da ne bi prišlo do preprirov): Nihče od udeležencev akcije v tem zapisu si ni namerno prilaščal zasluge, govoril neresnico, le priznati moramo, da se nam vsem v teh letih spomin bolj ali manj krha.

Jože Vidic

Težki trenutki partizanske sanitete

Zverinski pobjoj ranjencev

Po pripovedovanju **Leopolda Tavčarja**, komandirja drugega oddelka okrevališča SVBP »Pavla« v Jagrščah, je ta oddelke malo pozneje krenil za prvim oddelkom v smeri Šebrelj. Vodil ga je sam komandir, ki je bil doma iz Krasa in ni teh krajev dobro poznal. Kolona s petnajstimi ranjenci, ki jih je zdravstveno oskrboval partizanski bolničar Kosovel, se je kmalu po prihodu v težko dostopen kraj ustavila in počivala. Bolničar Kosovel je čas počitka ranjencev izkoristil za vrnitev v Jagrščah. Založil je se še z nekaj povelji in zdravili, po poti pa je srečal nekaj borcev, ki so se umikali proti Idrijci. Vprašal jih je, kakšen je položaj na Jagrščah. Ko je dobil odgovor, da Nemcev še ni na Jagrščah, je nadaljeval pot in kmalu zatem zašel v nemško zasedo. Zajeli so ga, mučili in na koncu ubili.

Ker bolničarja Kosovela ni bilo dlje časa nazaj k ranjencem, se je komandir Tavčar odločil sam voditi kolono ranjencev naprej. Zaradi nekatere

rih bolj oslabeledi ranjencev se je kolona počasi pomikala. Ko so ranjenci zopet počivali, si je komandir malo ogledal okoli in ugotovil, da je sovražnik zasedel že vse pomembnejše okoliške točke, zato se je odločil se umakniti z ranjenci k potoku Kopačnica. Tu so ranjenci prebili dva dni brez vsake hrane in zdravstvene nege. Po dveh dneh stradanja se je komandir odločil, da se ponoči neopazno približa skritemu bunkerju s hrano. Ta akcija se mu je posrečila in je ranjencem prinesel nekaj hrane. Ko pa se je naslednjo noč približal bunkerju, ga je našel oropane ga in požganega. Nemci so oropali tudi domačijo Angelece Bevk in jo požgali.

Se isto noč je začelo močno deževati in je postalo precej hladno, zato so se ranjenci odločili, da si po skupinah poiščejo pred dežjem bolj varne kraje. V bližini so nekateri ranjenci opazili primerno veliko skalo, ki je tako štrlela, da so bili ob njej varni pred dežjem. Nekaj ranjencev pa se je pritalo v manj udobna, toda pred

sovražnikom bolj varna skrivališča. Ranjenec Albano Deluca, doma iz Trsta, pripadnik Tržaške brigade, je ta položaj tako opisal: »Rečeno je bilo, da naj si vsak sam ali v skupinah po največ dva ali tri poišče primerno skrivališče v skalovju po bližnjih pobočjih nad sotesko. Jaz sem se skupaj z dvema tovarišema pomaknil malo više v neko težko dosegljivo skalnato jamo. Večja skupina ranjencev se je zaradi dežja in obnemoglosti podala v zavetje neke velike strleče skale in čez noč mirno zaspala, ne vedoč za neko stezo, ki je bila v neposredni bližini nad skalo. Zgodilo se je, da jih je naslednjega dne zgodaj zjutraj zasledila nemška patrulja, ki se je s psi pomikala po tej stezi. Nemci so ranjene partizane, bilo jih je kakih deset, najprej zvezali in jih zatem pretepli ter nato odpeljali v Jagrščah.«

Po končani ofenzivi so preživeli od domačinov zvedeli, da so Nemci zajete ranjence najprej zaprli v neke kletne prostore, jih zasliševali z mučenjem. Po končani ofenzivi so jih odpeljali s seboj do Krnice in nato na nekem samotnem kraju blizu Rupe začeli zopet mučiti, tokrat z neposmislnostjo.

Ivo Gabrijele

Matični odbori OF v bojujoči se Ljubljani

Drzne akcije

Uslužbenci, člani OF štirih finančnih in davčnih ustanov v Ljubljani so kot strokovnjaki na svojem področju sodelovali pri bojkotiranju okupatorjevih ukrepov. Marjan Jenko piše, da so to počeli z neresenjem ali celo napačnim reševanjem aktov, uničevanjem ali skrivanjem spisov, ki so bili pomembni za finančno poslovanje pokrajine. Zaostanki davkov so bili zaradi visoke zavezi pripadnosti OF in ob dogovoru z davkoplačevalci visoki. Tako so morali Italijani leta 1941 izknjižiti 5.286.000 lir, leta 1942. leta 9.572.000 lir in leta 1943. leta že 13.656.000 lir. S tem so seveda slabili okupatorjevo gospodarsko moč in pomagali narodnoosvobodilnemu gibanju.

Posebej pomembni in odmevni pa sta bili dve akciji, ki so jih pripravili finančni uslužbenci, izvedli pa člani Varnostno obveševalne službe OF v sodelovanju z Narodno zaščito. Akcijo za zaplenbo denarja 14. novembra 1942 sta tehnično pripravila Andrej Perko in

dr. Ivo Majcen. Perko je vprašal Franca Štadlerja, »na koliko ga cenijo«. Ta mu je odgovoril, da se za manj kot 250.000 lir ne izplača tvegati. Tistega dne je bilo v blagajni sorazmerno veliko denarja, skoraj milijon, a ga je Perku posel polovico samovoljno odnesel na pošto, kot bi kaj slutil. Ostanek je Perku uspelo obdržati, ker pošta od 12. do 15. ure ni poslovala. Perko piše, da sta se s Štadlerjem domenila, da bi »vse skupaj izgledalo kot roparski napad. Dvig denarja naj bi se izvršil v času, ko bi bil v hiši samo služitelj Šega. Slučajno pa sta bila oba služitelja. Trije tovariši so prišli z orožjem, da bi dvignili denar, in prisilili oba služitelja, da sta molčala.«

Nekaj manj kot leto poprej, 4. februarja 1941, so na Bregu, za Ljubljano, kjer je bila finančna kontrola, zaplenili 45 pušk, 2100 nabojev in dve pištoli.

Perko in dr. Majcen sta »stopila v stik s finančarji na Bregu.« Ponaredili smo ključce,

s katerimi bi lahko prišli v skladišče po uradnih urah še preden bi prišla snalilka. Finančarji so za to vedeli. Ključ sem predal preko Pepeta (Štadlerja, op. avt.). Ključce pa mu je izročil dr. Majcen. Ko smo prišli, je bil v pisarni starešina finančne kontrole, kar ni bilo predvideno. Ko je prišel naš človek v pisarno, ga je prisilil z orožjem, da je molčal, in smo lahko odpeljali vse orožje. Prav tako je bila proti načrtom v pisarni tudi snalilka, ki pa smo se je znebili na tak način, da ji je nekdo od naših rekel, da naj gre hitro v neko trgovino, češ da tam deljijo kavo.

Starešina je stal mirno in ko smo odhajali mu je nekdo naših rekel, da še četrta ure ne sme nikamor telefonirati.

Narodna zaščita je bila organizirana na vseh štirih finančnih ustanovah. Organizacijske enote niso bile združene, pač pa vezane na terenske organizacije, kjer je bil sedež posamezne ustanove. Na vsaki je bil en vod. Ker so bili uslužbenci oboroženi, so bili povezani neposredno z vodstvom narodne zaščite Ljubljane.

Lojz Tršan

Ob obletnicah športnikov, padlih v NOB Zločinska gestapovska ukana

Kranjski nogometaš Janko Pucelj je bil predvojni skojevec – Borec Kokrške čete in organizator OF – V Struževem so ga pred petinštiridesetimi leti pokosili gestapovski rafali

Pred drugo svetovno vojno, jeseni 1938, so kranjski športniki skupaj z mladino prvič javno dvignili svoj glas tudi na področju politike. Ob odhodu čeških prostovoljcev, ki so šli septembra 1938 braniti svojo domovino, so na železniškem kolodvoru množično v en glas manifestirali in vzklkali: »Mi smo s Čehi!«, »Branili bomo Jugoslavijo!«, »Dol s fašizmom, dol s Hitlerjem!«. Demonstracije so organizirali napredni študentje akademškega kluba in mestni komitei SKOJ, na čelu z Olgo Filovo in skojevci Jožetom Cvarom, Božom Ručigajem in

Nogometaš »Korotana« in »Savice«

Na območju današnje občine Kranj je pred vojno skoraj vsaka večja vas imela svoj nogometni klub. Medtem, ko se je v »Korotanu« zbirala mestna dijaška mladina, se je v »Slovanu« in »Savici« zbirala izrazito delavska in kmečka mladina. Na Farovski loki in v Šmartnem, kjer so nogoem financirali klerikalni, cerkveni krogi, pa se je zbirala mladina iz katoliških vrst.

Janko Pucelj je bil nadarjen nogometaš, obvladal je

stvo angažiralo nekatere igralce iz bosanskih in drugih ljubljanskih klubov, so bili mladinci »užaljeni«. Željni nastopanja v prvem moštvu je 1940. nekaj igralcev mladinskega moštva prestopilo v NK »Slovan«, drugi pa smo prestopili v NK »Savico«. Janko Pucelj se je razvil v zelo dobrega srednjega obrambnega igralca.

Pršla je vojna. Janko se je kot skojevec takoj vključil v mladinsko OF in postal njen aktivist. Udeleževal se je tajnih sestankov, ki sta jih organizirala sekretar MK SKOJ za Kranj. Tugomir Vidmar in član Boris Ručigaj. Zaradi izredne aktivnosti je Janko poleti 1941. postal tudi član kranjskega mestnega komiteja SKOJ, katerega člani so bili vsi iz vrst športnikov. Sodeloval je v mnogih skojevskih akcijah v Kranju, v trošenju propagandnih letakov, pisanju parol na cesti proti Naklu, v zbiranju obleke, obutve in sanitetnega materiala, z mojim potepanjem po avgustovem Smoletom pa sta popravljala pokvarjeno orožje in ga preko mladinske organizacije pošiljala v partizane.

Partizan in aktivist OF

V Kranju in okolici so gestapovci zaradi izdajstva februarja 1942 začeli zapirati aktiviste in organizatorje OF. Ko so 6. marca prišli aretirati tudi Janka Pucelja, so na dvorišču tovarne Omerza naleteali prav nanj. Vprašali so ga, če pozna in kje je zaposlen Janko Pucelj. Napotil jih je v skladišče, sam pa se je s kolesom odpeljal na Primskovo, se skrival pri znanih in se 22. marca 1942 priključil Kokrški četi.

Nemčur Kuhar je prijavil nemškemu žandarjem, da mimo njegove hiše v Zadragi pri Dupljah večkrat ponoči hodijo oboroženi partizani. Nemci so konec marca 1942 v zasedi pričakali in ranili Janka Pucelja-Cirila v peto.

Po nalogu sekretarja PK KPS za Gorenjsko Alojza Kebeta-Stefana je bil Ciril kmalu po ozdravitvi, postavljen za organizatorja na terenu. S Francem Šiškom-Črtom sta imela nalogo organizirati OF v Kranju in okolici.

V mraku, pred smrtjo, sta skupaj odšla na sestanko. »Nad Struževim sva se loči-

la, hitel sem v smeri glavne ceste Kranj-Naklo proti Hujam. V bližini gostilne pri Kroni sem zaslišal rafale. Mislim, da so se naši udarili neke pri Besnici, preko Save. Ko sem se ponoči vračal, sem šel po isti poti, prav blizu, kjer je bil ubit Ciril, toda ničesar nisem opazil«, se spominja Franc Šiška-Črt, upokojeni kapetan fregate, ki živi v lovranu. Takratna skojevka Ivka Križnarjeva iz Ljubljane je v svojih spominih zapisala: »K nam na Okroglo so poleg organizatorja SKOJ Staneta Zagarja prihajali še drugi partizani in ilegalci, največkrat Franc Šiška-Črt. Ta je oktobra 1942 pripeljal s seboj Janka Pucelja-Cirila, ki sem ga poznala še izpred vojne. Posebno natančno sva pretresala kranjsko mladino. On je poznal javensko in športno mladino, jaz pa predvsem srednjošolsko. Tudi on me je pošiljal po kurirskih poteh, največkrat v Kranj. Bil je zelo prijeten in preudaren tovariš.

Mislil, da je bilo 10. decembra 1942, ko se je ponoči oglašil pri nas na Okroglem Črt in zvedel, da Cirila še ni. Postal je zaskrbljen. Naslednje jutro me je poslal v Stružev, da pozvem, kaj se je prejšnji večer dogajalo. Hitro sem zvedel, da so Nemci ubili Janka Pucelja-Cirila. Spominjam se, da je bilo tedaj malo snega in da je bil na poti, kjer so Cirila ubili, sneg poteptan in krvav. Pretrese na sem se vrnila na Okroglo. Šiška je bila zelo prizadeta. Očitno je, da je bil Ciril izdan in so ga Nemci čakali v zasedi.

Mladinci moštva nogometnega kluba »Korotana« iz Kranja, med njimi Janko Pucelj (čepi drugi z leve)

O tragičnem dogodku v Struževem sva se novembra 1987, po tolikih letih, pogovarjala s takratnim mladincem, ki je še edina živa priča smrti Janka Pucelja-Cirila. Takole se spominja: »V prvih dneh septembra 1942 se je oglašila mladinka Nada in ker ni bilo Vide Sinkovec-Janine, sem jaz odšel na sestanko. Proti večeru sem odšel na Primskovo k Ručigajevim in se srečal z ilegalcem Jankom Puceljem-Cirilom in Francetom Prosenom in še enim neznancem. Kas-

neje se je izvedelo, da je bil vrinjen slovenski gestapovec Roman Zemva (opomba M. R.). Pucelj mi je naročil, da se dobiva čez nekaj dni pri prvih hišah v Struževem.

Nekaj ur pozneje je za današnjo tovarno IBI Franc Prosen čakal Romana Zemvo iz Primskovega, ki je odšel domov, češ da gre po opremo. V resnici pa je odšel po gestapovce, ki so obkolili, težko ranili in ujeli Franca Prosena. »Naslednjega dne so me odpeljali na gestapo, kjer sta bili mama in Nada Ručigajeva. Po poprejšnjem dogovoru sem se izgovarjal, da sem bil pri dekletu in da sem se pogovarjal z nekimi neznanimi fanti. Tedaj se odpro vrata in gestapovci so v sobo pripeljali ranjenega in pretepenega Franca Prosena, ki je priklimal, da me pozna. Vrinjen gestapovec je namreč izdal, kdo se je udeležil sestanka, kdaj in kje sva s Puceljem zmenjena. »Ti nas boš peljal na sestanko z banditom Puceljem, mi te bomo izpustili«, mi je odločno velel zasliševalec. »Pojdi domov in molči o današnjem pogovoru«, mi je še zabičal.

Jaz sem na to pristal, saj so do sestanka bili še trije dnevi. Za javko, kamor je zahajal Janko Pucelj-Ciril, je vedela le Vida Sinkovec-Janina. Obvestil sem aktivista Milana Kosija, s katerim ni bil povezan v odboru, da gre takoj k Janini v Beljak, kjer je ta obiskovala gimnazijo. Po vedala mu je, da je javka, kjer se redno oglašuje Ciril, pri Krtovih v Struževem. Kosi je še isti dan poslal mladince

smrtjo, Janko potrkal na naša zadnja vrata. Mama je odprla. Janko je obstal med vrati. Bil je utrujen, zaskrbljen. Vstopil ni, le vprašal je, če je kaj novega. Nič nismo vedeli, kar bi bilo pomembno zanj. Odšel je... Mladinec je bil namreč v Struževem pri družini s istim priimkom, ki s partizani niso imeli nobenih zvez. Pomota je imela tragične posledice. »Pozno popoldan 10. decembra sta prišla z avtomobilom pome dva gestapovca in me odpeljala do Savskega drevoreda,« je nadaljeval mladinec-priča.

V globokem prepričanju, da Cirila ne bo, sem se bližal prvim hišam vasi Stružev, gestapovca pa sta mi v določeni razdalji sledila. Določila sta mi stezo dolgo 25 m, da hodim sem in tja. Skrila sta se v grmovje k ostalim gestapovcem, ki so že bili v zasedi. Čez 15-20 minut, ob uri sestanka, se je nič hudega sluteč izza hiš pojavil Ciril. Odrevenel sem. Ni me takoj spoznal in ko je šel mimo mene sem zašepetal: Zaseda! Napravil je še nekaj korakov, tedaj pa je zagrmelo: Halt! Hände hoch! Ciril je skočil, jaz pa sem se od strahu zrušil v travo. Zaregljale so brzostrelke in Janko Pucelj-Ciril se je prestreljen zgrudil na pot. To je bil najbolj pretresljiv dogodek v mojem življenju. Ko danes po tolikih letih človek resno razmišlja, si kljub takratni neizkušeni očita, zakaj ni so preverili, če je sporočilo prišlo na pravo mesto. Zaradi izdajstva gestapovske ukane in naše neizkušnosti smo izgubili iskrenega predanega in sposobnega tovariša. Mladinec – priča je v celotnem poteku tragičnega dogodka pozneje poročal sekretarju PK KPS Ivanu Slavcu Joklju in nadaljeval z organiziranim delom v skojevski organizaciji, odšel v partizane in srečno dočkal konec druge svetovne vojne. Še dandanes, po petinštiridesetih letih, tega tragičnega dogodka, ne more pozabiti.

Prav v dneh smrti je bil zelo uspešen organizator partije, OF in mladine Janko Pucelj – Ciril imenovan za člana Okrožnega komiteja KPS Kranj. Po vojni so na osnovni šoli Bratstva in enotnosti v Kranju ustanovil pionirski odred z njegovim imenom, 1985 pa je KS Stružev na mestu, kjer je padel, s spomini nanj postavil spomenik. Tako bo ohranjen spomin na izrednega tovariša, športnika, borca, komunisto in uspešnega organizatorja OF boja proti okupatorju.

Miloš Rutar

drugimi. Organizatorji so bili povezani s poveljnikom okrajnega orožništva v Kranju, z majorjem Vladom Cvijanovićem, ki je dal »razglati« demonstrante šele, ko so se v povorki vrnili s kolodvora v središče mesta.

Ob napadu Hitlerja na Jugoslavijo se je 8. aprila 1941 veliko športnikov pridružilo prostovoljcem, ki so šli braniti domovino. Žal so prišli le do Zagreba in se že čez nekaj dni razočarani vrnili domov.

V takem okolju je rasel tudi nogometaš »Korotana« in »Savice« Janko Pucelj, ki je bil politično posebno agilen med vajeniško mladino.

nogometno tehniko, bil je preudaren, toda malo prepočasen. Zato ga je trener postavil v obrambo. Po naravi je bil vedno vesel, dovtipen, rad je zapel in se z nami posveslil. Ko smo neko nedeljo spomlad 1939 dopoldan igrali v Ljubljani na igrišču NK »Primorje«, blede in preplašeni brez izkušenj, z Ljubljanci, smo izgubili kar s 5:0. Čez štirinajst dni pa smo pred domačim občinstvom v Kranju premagali ste nasprotnike s 3:1. Prav Janko Pucelj je bil s Cenotom Božičem in Rajkom Vrečkom med najboljšimi na igrišču.

Ker je v »Korotanu« vod-

Na dolgi poti do doma

(nadaljevanje)

Petek, 15. junija. Pozno ponoči smo se ustavili pred Segedinom. Vsi smo bedeli, da bi pozdravili domača tla, pa smo morali ramočarani spat in zdaj čakamo. Obljubljeno je, da bomo kosili že v Subotici, 43 kilometrov od tod. Naš vodja, ruski lajtnant, nas vsak dan pozdravi. Je še pravi otrok po smehu v očeh in na obrazu. Celih pet let je že v vojni. Prej je bil na akademiji, star je šele dvaindvajset let. Škoda, da se ga taklo napije. V Sovjetski zvezi je strogo prepovedano piti vodo, kakor pravijo, ampak v vojni jim pride prav vse, kar diši po špirtu. V pijanosti on in drugi uganjajo vse mogoče nerodnosti, da jih to spravlja na kaj neslaven glas in tudi uničuje. Ob enajstih nam priklopijo lokomotivo zadaj; do Segedina nas bo rinila. Mi smo v zadnjem vagonu, ker smo

izgubili Poljake, potem bomo pa spredaj. V Segedinu odpnejo lokomotivo in že se raznese novica, da so nam jo ukradli, ampak jo kmalu dobimo nazaj. Medžimurci in druga mladina iz našega vagona organizirajo kruh, slanino, vino in žganje, da so nekateri pošteno pijani. Razmahne se razpoloženje v pričakovanju svetega trenutka, ko pa tolikem času spet prestopimo tla ljubljene domovine. Postaja Kamarska je že jugoslovanska. Meja teče že nekaj prej, označena z državno zastavo na drogu. Pozdravimo jo na vsa pljuča s krikom: »Živela!« Nepopisen je občutek, ko se iz suženjstva vrneš živ; to je največji čudež v takih razmerah. Marsikomu so privrele solze. Starešina nam je stisnil roko. Bil je trenutek svete ginjenosti. Mladina je začela prepevati. Na sosednji postaji Horovu je bil uradni pregled

vlak. Tamo so izvagonirali Švabe in Madžare. Ruski seržant je hotel posredovati, da bi ostali, pa ni bilo pomoči. Okrog Kraljevega brega so lepi vinogradi, vino dobro in močno. Učinek je pokazal na vseh fantih. V segedinskih so že zrele zgodnje marelice. Rž že žanjejo. Kruha in slanine se ljudem ne manjka. Zamenujejo za perilo in obleke. Videli smo tudi prvi jugoslovanski bankovec za sto dinarjev. Po končanem pregledu se premaknemo še nekaj kilometrov in se pripeljeemo v Subotico. Tu obstane, da bo treba nazaj v Segedin Petrograd v karanteno, kjer nas zdravniško pregledajo in politično prerašetajo: to lahko traja do osem dni, potem pridemo spet v Subotico in nadaljujemo pot proti Ljubljani. Na mah smo vsi strašno poparjeni. K dekletom pridejo na obisk znanke iz transportnega vlaka, ki vozi živež za Slovenijo. Te so ka-

ranteno že prestale in dobile potrdilo, da lahko potujejo domov. Naš Stane izgine in se kmalu vrne s pozdravom: »Gospoda, jaz se bom poslovil«. Za njim odide Zupančič in se vrne po Ančka iz Kardelja. Ta pride še po Maco in Verico, Verica po Ižanki in Katico, kakor poje narodna pesem: prišla je mačka iz mačnice... Samo trije smo ostali žalujoči, od vseh najstarejši Jošt. Po glavi mi vro misli, kako bi se izmotala iz neprijetnega položaja: Taborišč imamo že pač vsi čez glavo. Jovo pride z novico, da vlak odpelje okoli polnoči. Z Mimico ugibljeva, kako in kaj. Noč je že. Nikakor ne smemo s tem vlakom naprej. Jošt se vrne z obiska z dveh z nancema. Izkaže se, da imam tudi jaz znanca. Na peronu me ogovori finančni preglednik, ker mu je moja govorica znana. Pove, da je služboval v naših krajih in mu je moja mama dostikrat postregla na službenem po-

tu. Z veseljem nas je pripravil čez tire odpeljati v vojašnico slovenskih fantov, ki vozijo hrano v Slovenijo. Z Mimico stečeva po nahrbtnike in Jošta. Jošt še premišluje, ker se ne more odločiti, pa ni časa za to. Ura je že pozna in vojaška straža v vojašnici je že odtrabila nočni mir, ko naš spremljevalec izprosi pri stotniku prenočišče za nas za eno noč. Izkaže se, da so tudi vsi naši sopotniki, ki so nas ob prvi priložnosti tako zlahkoma zapustili – nas tri stare, ki nismo imeli nikakršnih »zvez«, ampak znašli so se ravno tam, kamor je naključje pripeljalo tudi nas. V vojašnici dobimo uradnike civiliste, ki so danes prišli iz Ljubljane po živž, da ga naložijo na vlake in se s transporti vrnejo v Ljubljano. Povedo nam veliko novic, mi pa se jim priporočimo za prostor na vlaku. Sredi noči se pripelje z osebnim avtom glavni intendant za prehrano Sloveni-

je, major Draklser-Povh, človek visoke postave, mrkega pogleda, ki je bil štiri leta v gozdu. Po uradnem opravku nas vse skliče v pisarno, kjer nas po partizansko ošteje ne vem več za kaj, potem pa obljubi, da nas po najkrajši poti spravi domov. Vidi se mu, da je izredno vesten, natančen, precej živčen, ampak dobičnica. Skoraj do jutra se je pogovarjal s Kardeljem in Maco (Mačkovo) in ju povabil s seboj v Beograd z osebnim avtom, pa bi bil prostor najmanj še za Jošta (ki je bil star dvainšestdeset let) in mene. Ampak se je takoj začelo ostro razločevanje, kdo je kdo. Mi smo polegli po teh v sosednji sobi. V vagonu sta ostali samo Nataša in Nada, pa tudi tedne na prihodnji postaji izstopita. Nada se na hitro poroči s frizerjem, vojnim ujetnikom iz našega transporta. Najbrž si hoče s tem prihraniti vrnitev v Ljubljano, vsaj za zdaj.

Justina Jagodič

Ivan Rožič

Krajevna organizacija Sentjanž pri Dra-
vogradu sporoča, da
se je maja smrtno po-
nesrečil Ivan Rožič,
rojen 1923. leta v Oti-
škem vrhu. Leta 1942
je bil mobiliziran
v nemško vojsko in
poslan na bojišče
v Belgijo in Francijo,
kjer se je predal za-
veznikom. Od tam se
je leta 1944 vrnil v do-
movino in bil dode-
ljen 5. prekomorski
brigadi.

Ivan Novak

Na novogoriškem
pokopališču v Stari
gori smo se avgusta
poslovlili od komun-
ista in borca NOV Iva-
na Novaka, rojenega
1921. leta v Šalki vasi
pri Kočevju. Maja
1942. je bil z očetom
aretiran in poslan
v internacijo, od ko-
der se je decembra
istega leta vrnil. Po
okrevanju se je zapo-
sli pri železnici in na-
daljeval z aktivistič-
nim delom vse do ka-
pitulacije Italije. Te-
daj je vstopil v 9. bri-
gado, iz katere je
kmalu odšel v zaščit-
no četo znanstvenega
instituta glavnega šta-
ba NOV in POJ, kjer
je bil še istega leta
sprejet v SKOJ. Tu je
dočkal osvoboditev
in takoj vstopil v vrste
takratne NZ. Aprila
1947 je bil sprejet
v KP. Služboval je po
raznih krajih Sloveni-
je, nazadnje v Gorici,
kjer je bil kot inspek-
tor milice leta 1970
upokojen. Ves čas je
bil družbenopolitično
aktiven. Za medvojne
zasluge in poveljstva de-
la je prejel odlikova-
nja in priznanja.

Jože Hrvatin

Avgusta smo se na
tržiškem pokopališču
poslovlili od Jožeta
Hrvatina. Rodil se je
pred dvainšestdeseti-
mi leti v Trpčanih pri
Ilirski Bistrici. Ob ka-
pitulaciji Italije se je
prijel NOV. Vstopil
je v VDV, pozneje
je bil v Gubčevi bri-
gadi in 4. korpusu. Odli-
kovan je bil z medaljo
za hrabrost in z meda-
ljo zaslug za narod.
Demobiliziran je bil
s činom poročnika
JLA.

Vinko Založnik

Od Vinka Založnika
smo se poslovlili mar-
ca na piranskem po-
kopališču. Rodil se je
pred štirinajstdeset-
imi leti v Sentjan-
žu pri Smarjah pri
Jelsah. Leta 1939 se je
zaposlil na občinski
upravi občine Polje
ob Sotli, kjer je doča-
kal nemško okupacijo.
Kot vsa njegova dru-
žina se je tudi sam
zgodaj vključil v orga-
nizirano delo proti
okupatorju, zaradi če-
sar je bil 1942. leta od-
puščen iz službe.
Vključil se je v bojne
enote in delal kot ak-
tivist na terenu. Mar-
ca 1943. je bil aretiran
in zaprt v celjskem
Starem piskru. Po
prihodu na prostost je
nadaljeval z delom za
NOB. Po vojni 1948.
leta je diplomiral na
mariborskem učite-
lišču in kot učitelj
poučeval v raznih kra-
jih Slovenije in v hr-
vaški Istri. Po upoko-
jivni je živel v Seči in
se ukvarjal s slikar-
stvom in filmanjem.

Ivan Štumberger

Julija smo se v Ma-
riboru poslovlili od
borca NOV Ivana
Štumbergerja, rojene-
ga 1924. leta v Gorič-
nici pri Ptuj. Od je-
seni 1944. je bil teren-
ski aktivist, od 1945.
pa borec Prekmurske
brigade. Po vojni je
ostal v JLA v sestavi
KNOJ. Po vojni je de-
lal v Metalni v Mari-
boru in prejel medaljo
dela in več drugih
priznanj.

Franc Navodnik

Marca smo pospre-
mili na zadnjo pot
Franca Navodnika,
po domače Medveda,
rojenega 1919. leta na
Otiškem vrhu. Dolgo
je bil v nemškem ujet-
ništvu. Ko se je vrnil
domov, je takoj nave-
zal stike s tamkajšnji-
mi terenskimi aktivi-
sti in tako sam postal
leta 1943 aktivist OF.
Na njegovi domačiji
so se oglašali partiza-
ni, kurirji in aktivisti.
V neposredni bližini
te domačije stoji spo-
menik štirim partiza-
nom, ki so zaradi izda-
je februarja 1945 padli
pod strel gestapa.

Lazar Božič

Na pobreškem po-
kopališču v Mariboru
smo se septembra po-
slovlili od borca NOV,
komuniste in rezerv-
nega majorja Lazarja
Božiča, rojenega 1912.
leta v Velikem Oblaju
pri Glini. Z OF se je
povezal že maja 1941.
leta in maja 1942. je
kot komandir žandar-
merijske postaje
z vsem moštvom od-
šel v Gorjanski bata-
ljon in nato Belo-
kranjski bataljon, kjer
je postal komandir če-
ter ter komandant ba-
taljona 15. brigade,
namestnik koman-
danta brigade Slavko
Šlander, načelnik šta-
ba Zidanske brigade
in načelnik 6. in 11.
brigade. Po vojni je
delal vse do upokoji-
tve pri milici. Za za-
sluge v NOV je prejel
partizansko zvezdo,
orden za hrabrost, or-
den zaslug za narod
II. stopnje, orden za
vojaške zasluge, bol-
garsko odlikovanje in
druga priznanja.

Peter Vižintin

Peter Vižintin je bil
član ZB NOV Lucija.
Rodil se je pred šest-
inšestdesetimi leti
v Opatlju pri Buzetu.
Za NOV je začel delati
po kapitulaciji Italije
kot član vaškega od-
pora OF. Junija 1944
je postal borec v eno-
tah 13. divizije Istr-
ske. Oktobra 1944 je
postal borec v enotah
13. divizije Istrske.
Oktobra 1944. so ga
Nemci zajeli in zapri-
li v Pazinu in Trstu. Na-
to je bil odpeljan
v koncentracijsko ta-
borišče Dachau, kjer
je bil do konca vojne.
Za delo v NOV je bil
odlikovan z medaljo
zaslug za narod. Od
njega smo se poslovlili
v začetku maja v nje-
govem rojstnem
kraju.

Alojz Benegalija

Septembra je umrl
Alojz Benegalija. Ro-
jen je bil 1909. leta
v rudarski družini
v Kotredžu pri Za-
gorju. Njegovi stirje
bratje so bili aktivni
udeleženci NOV. Tu-
di Alojz je bil aktivno
udeleženec NOB od
1944. leta. Bil je borec
Kamniško-zasavske-
ga odreda. Za zasluge
je bil večkrat odliko-
van. Od njega smo se
poslovlili na zagor-
skem pokopališču.

Marija Vrhunc

V Lescah smo se ju-
lija poslovlili od Mari-
je Vrhunc, rojene leta
1900 v Hlebcu. Že
pred vojno je bila na-
prednih misli. V za-
četku 1942. leta se je
aktivno priključila
k delu za OF. Bila je
članica gospodarske
komisije do konca
vojne. Za svoje nese-
bično delo je bila odli-
kovana.

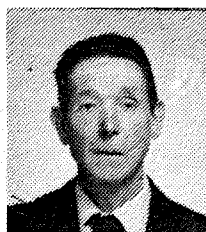
Martin Anderlič

Avgusta smo po-
spremili Martina An-
derliča na šentjursko
pokopališče. Rojen je
bil 1919. leta v vasi
Gabrce pri Rogški
Slatini. Nasilno je bil
mobiliziran v nemško
vojsko v Alžir. Maja
1944. se je predal an-
gleški vojski. Skupaj
z drugimi Slovenci so
ga prepeljali v Du-
brovnik, od koder je
nadaljeval pot do Be-
ograda peš. V Novem
Sadu je bil dodeljen
11. Ilovskemu polku.
V JLA je ostal do ok-
tobra 1946. Zadnjih 25
let je živel v Primožu
pri Sentjurju.

Leopod Rogelj

Na Uncu pri Rake-
ku je letošnjega sep-
tembra umrl Leopold
Rogelj. Z OF je začel
sodelovati že jeseni
1941. Kot mesar je
večkrat poslal k parti-
zanom meso, kot go-
stilničar pa je od so-
vražnika sprejemal
pomembne podatke
in jih posredoval na-
šim obveščevalcem.
Nato je bil interniran
v taborišče Treviso in
v Padovo.

Valerij Grizon

V drugi polovici av-
gusta smo se v Novi
vasi v piranski občini
poslovlili od borca Va-
lerija Grizona. Rodil
se je leta 1923, 1944.
pa je vstopil v NOV
v 4. brigado KNOJ.
Bil je rezervni podofi-
cir in odlikovan z me-
daljo za hrabrost in
z medaljo zaslug za
narod.

Združenje borcev NOV Štore sporoča, da je
umrl nekdanji borec 5. prekomorske brigade
Franc Krznar, rojen 1914. leta. Od njega smo
se poslovlili avgusta na teharskem pokopa-
lišču.

Popravka

V 44. številki našega časopisa z dne 19. novem-
bra je prišlo do zamenjave fotografij in sicer Fran-
ca Hancmana in Franja Županiča. Fotografija po-
kojnega Franja Županiča je pomotoma natisnjena
nad besedilom Franca Hancmana. Za napako se
opravičujemo.

Po krivdi poročevalca ZB NOV Škofja Loka je
pri objavi pokojne Tončke Hafner (objavljeno
v 42. številki, 5. 11. 1987) prišlo do dveh napak in
sicer: Pokojna Tončka je bila do konca vojne
v Feldkirchu v Avstriji. V NOV je imela pet bra-
tov-prvoborcev, od katerih sta dva žrtvovala živ-
ljenji.

Franc Jerkič

Franc Jerkič se je
rodil pred osemdeset-
imi leti v Dobravljah
pri Ajdovščini. Nekaj
časa je bil zaposlen
kot pekovski pomoč-
nik v Gorici in Črnem
vrhu nad Idrijo. Leta
1929. je pred fašistič-
nim nasiljem emigri-
ral v Jugoslavijo in se
zaposlil v Ljubljani,
nato v Beogradu in
kasneje v Kočevju,
kjer ga je zatekla ita-
ljanska okupacija. De-
cembra 1941 se je po-
vezal z organizacijo
OF in za njo zbiral pri-
spevke. Septembra
1943. je vstopil v NOV
in bil na komandi me-
sta Kočevje in na av-
tokomandi za Kočev-
je. Kasneje je bil v za-
lednih enotah pri
predsedstvu SNOS
v Beli krajini. Po voj-
ni se je aktivno vklju-
čil v izgradnjo domo-
vine. Po upokojitvi se
je preselil v Lucijo pri
Portorožu, kjer je ak-
tivno deloval v druž-
benopolitičnem živ-
ljenju. Odlikovan je
bil z redom za hra-
brost, medaljo za hra-
brost, redom zaslug
za narod III. stopnje
in z redom republike
z bronastim vencem.
Umril je letošnjega
aprila.

Ivan Krajnik

Na piranskem po-
kopališču smo se ju-
lija poslovlili od Ivana
Krajnika iz Lucije.
Rodil se je pred trin-
desetimi leti v Do-
blarjih. Za NOV je za-
čel delati oktobra
1942. leta. Januarja
1943. je bil mobilizi-
ran v italijansko voj-
sko. Po njeni kapitu-
laciji se je v Barju
vključil v 3. preko-
morsko brigado, s ka-
tero se je bojeval za
osvoboditev naših
otokov. V bojih je bil
dvakrat ranjen. Po
vojni je do 1956. leta
ostal v JLA in imel
čin nižjega častnika.
Za zasluge med NOV
je bil odlikovan z me-
daljo za hrabrost in
z medaljo zaslug za
narod.

Jordan Jerman

V Saredu pri Izoli je
septembra umrl Jor-
dan Jerman, upokoje-
nec, medvojni oficir
v 3. prekomorski
udarni brigadi in za-
stavonoša omenjene
partizanske enote.
Rojen je bil leta 1923
v Saredu. Jordan je
obiskoval italijansko
osnovno šolo v doma-
čem kraju. Leta 1942
je dobil stalno zapo-
slevo v tovarni rib
v Izoli. Ker ni hotel
v fašistično sindikal-
no organizacijo, so ga
nagnali z dela. Moral
bi na odsluženje voja-
škega roka v italijan-
sko vojsko, vendar se
je skrival doma. Kara-
binjerji so ga aretirali
in odpeljali na voja-
ško okrožje v Trst in
poslali v posebno ka-
zensko enoto v Co-
senzo. Od tod je sku-
paj s trinajstimi sredi
januarja 1943 pobeg-
nil, da bi se prebil
v domovino in vklju-
čil v NOVJ. Na poti
proti severu Italije so
skupino ujeli in zapri-
li. Jermana so poslali
v vojaške zapore
v Neapelj in na otok
Ponzo, kjer je bil do
začetka junija 1943.
Zatem je bil s skupino
sedemdesetih jetni-
kov prepeljan na celi-
no na prislino delo.
Ponovno je s skupino
tovarišev v začetku
julija pobegnil in pri-
spel do kraja Meta-
ponte, kjer je bil zno-
va zajet in zaprt v je-
tnišnici Lecce. Od tam
ga je rešila misija
NOVJ. Po prihodu
v tabor Carbonara je
bil določen v 1. četo
bataljona NOVJ, ki se
je prve dni decembra
preimenoval v 1. bata-
ljon 3. prekomorske
brigade. S to enoto je
prišel na Vis in se
udeležil bojev na vsej
bojni poti brigade.
V tej brigadi je bil ku-
rir, desetar, vodnik in
komandir spremnje-
valne čete. Imel je čin
kapetana 1. razreda.
Za zasluge v NOV je
bil odlikovan z meda-
ljo in redom za hra-
brost, redom zaslug
za narod s srebrno
zvezdo in redom brat-
stva in enotnosti s sre-
brnim vencem. Na
lastno željo je bil av-
gusta 1946. leta demo-
biliziran in bil zapo-
slen v organih za no-
tranje zadeve vojaške
uprave JA v coni B in
v gospodarstvu. Ves
čas po vojni je bil ak-
tiven v družbenopoliti-
čnih organizacijah.

Razmišljanja z medobčinskega sveta ZZB NOV severnoprimeških občin o aktualnih družbenopolitičnih problemih

Nihče ni izrinil ZKJ na rob, sama je pristala na robu

Člani ZZB NOV severnoprimeške regije so kljub starosti in tegobam še dejavno vključeni v družbenopolitično delo tako v krajevnih skupnostih kot v občinah, so ugotavljali člani medobčinskega sveta ZZB NOV za severnoprimeško regijo na svojem zadnjem sestanku, 17. novembra 1987. Borci teh krajev še zlasti veliko prispevajo s svojim delom na področju razvijanja revolucionarnih izročil, v sodelovanju z borci italijanske borčevske organizacije ANPI in nenazadnje tudi na področju spremljanja in sodelovanja pri reševanju problemov s področja socialnega in zdravstvenega varstva borčevske populacije.

Ko so obravnavali sedanji trenutek Jugoslavije in Slo-

venije, so izrazili veliko pohvalnih besed o mlajših kadrih, ki so prevzeli naloge v gospodarstvu in družbenih dejavnostih, češ da se dobro zavedajo, da je le od njih odvisno, kako bodo uredili pogoje za življenje v prihodnosti. Glede kritičnosti mladih do tokov političnih in gospodarskih dogajanj pa so menili, da je takšen (pozitivni) kritični odnos na mestu in je prispevek k prizadevanjem za izboljševanje sistema in razmer nasploh.

Ob poglavju o ustavnih razpravah so menili, da so predlogi slovenskega političnega vodstva glede tega v celoti sprejemljivi tudi zanje in dodali, da nikakor ne bi smeli pristati na tiste predloge ustavnih sprememb, ki naravnost merijo na centraliza-

cijo in povečevanje vloge federacije ter krepitev etatizma.

Razgovorili so se še o božičnih praznovanjih in nerodnostih okrog tega ter menili, da ni nobene potrebe za odpiranje tega vprašanja.

Ob kosovskem vprašanju so pritrdili, da morajo vse federalne enote nuditi tej pokrajini pomoč, vendar ne tako, da se preprosto razglasi, da je Kosovo naš skupni problem. Navsezadnje, so poudarili, je to v prvi vrsti problem organov samoupravljanja združenega dela na Kosovu in tudi tamkajšnjih družbenopolitičnih organizacij. Če bi bilo temu dejansko tako, bi čutile kosovske organizacije več odgovornosti za reševanje problemov

v svoji pokrajini. Zato ne čudi dejstvo, da dosedanja prizadevanja zvezne vlade, SR Srbije, milice, JLA v zadnjih letih niso obrodili željenih sadov. Očitno je, so komentirali borci, da so bile izbrane napačne metode in napačne vsebine ukrepov. Po vsem tem in po tem, ko mineva v reševanju kosovskega vprašanja že šest let, bi le morali nekoliko bolj razmisliti, kako pristopiti k dejanskemu urejanju problemov v tej naši pokrajini.

V zvezi z vsemi temi vprašanji je bilo logično, da je prešla razprava tudi na področje družbenopolitičnega dela, vloge in učinkov delovanja ZKJ. Pri tem so borci menili, da ni nikakršne potrebe, da bi se delovni ljudje

Jugoslavije organizirali v več političnih strank, vendar pa bi morala vodilna družbenopolitična sila – ZKJ prevzeti za krizno stanje v državi polno odgovornost! Vodilni ljudje v ZKJ in v ZKS poudarjajo, da prera-di pozabljamo na spremenjeno družbeno vlogo partije, pri čemer da je le-ta odgovorna predvsem za kontinuiteto revolucije. To pomeni, da KPJ ne prevzema polne odgovornosti za naše krizne razmere. Borci so rekli, da ni res, kar je nekje trdil admiral Branko Mamula, da je ZKJ odrinjena na rob družbenih dogajanj. Zveza komunistov Jugoslavije je z neučinkovito dejavnostjo sama pristala na robu dogajanj! Delovni ljudje pa v teh kriznih razmerah potrebujejo učinkovi-

to vodilno družbenopolitično organizacijo. Pri tem ni nobene potrebe, da bi ZKJ za izvajanje takšne svoje vloge delovala še močnejše s pozicij oblasti. Zaleglo bi že to, če bi ZKJ poklicala na odgovornost za izvajanje partijskih sklepov komuniste, ki so na vodilnih položajih. Predsedstvo CK ZKJ je ugotovilo, da se sklepi 13. kongresa jugoslovanske partije ne izvajajo, za kar ni odgovoren nihče. O tem pa bi se končno že morali dogovoriti in uresničevati sklenjeno.

Poleg tega, da so obravnavali še nekatera družbenopolitična vprašanja, so na medobčinskem borčevskem svetu za Severno Primorsko opravili tudi volitve. Tako so za predsednika izvolili Aleksandra (Alojza) Krpana, ki je sicer predsednik OO ZB NOV Nove Gorice, za njegovega namestnika pa Justina Andlovica iz Ajdovščine.

Franc Skok

Iz dejavnosti Koordinacijskega odbora aktivistov bivših okrožij OF pri predsedstvu RK SZDL Slovenije v obdobju 1984–1987

Na dobri poti, čeprav upočasnjeno

Skupna značilnost dejavnosti Koordinacijskega odbora v zadnjih štirih letih je bila vzpodbujanje in spremljanje aktivnosti odborov aktivistov bivših okrožij OF ter drugih odborov pri zbiranju, urejanju gradiva in pisanju zgodovine: organizacij OF, družbenopolitičnih organizacij na področju bivših okrožij OF, zgodovine naprednega ženskega gibanja, narodne zaščite, zgodovine varnostno obveščevalne službe OF, kulturnih dejavnosti, partizanskega novinarstva, zdravstva, šolstva, pravnikov aktivistov OF, tehnike, zalednih organov in drugih organizacij.

Poudarek je bil na vzpodbujanju priprave monografij okrožij, še zlasti pa izdaj malih knjižic OF, na podlagi katerih naj bi prišli do krajše politične zgodovine posameznih okrožij. Slednje so po oceni Koordinacijskega odbora lahko dobra podlaga

za pisanje monografij in dragocen pripomoček šolam ter drugim dejavnikom pri razumevanju in predstavljanju političnega dela zgodovine naše NOB.

Iz pregleda dejavnosti odborov aktivistov bivših okrožij OF in drugih odborov je razvidno, da je do popolne podobe o razvoju OF še dolga pot, čeprav so nekdanji borci in aktivisti v tem obdobju zbrali, uredili in objavili veliko zgodovinskega gradiva.

Kljub temu, da tudi delo s pripravo in izdajo malih knjižic OF ne poteka v želenem obsegu, je Koordinacijski odbor poudarjal pomen nadaljevanja dosedanje dejavnosti aktivistov in nekdanjih borcev. Tako oceno je ob priznanju dosedanje dejavnosti dalo tudi Predsedstvo Republiške konference SZDL Slovenije maja letos, ob obravnavi Informacije o problematiki zgodovino-

pisja o NOB in ljudski revoluciji, katero je oblikovalo Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije, na pobudo nekaterih svojih organov, Društva piscev zgodovine NOB in revolucije ter ob sodelovanju Koordinacijskega odbora aktivistov bivših okrožij OF.

Koordinacijski odbor je v zvezi z zgodovinsko dejavnostjo ves čas opozarjal na nujnost tesnega sodelovanja in povezovanja s stroko. Opozarjal je na pomen iskanja sistemskih virov financiranja zgodovinske dejavnosti prek kulturnih, raziskovalnih skupnosti ter na pomen drugih oblik, ki zagotavljajo redno financiranje, hkrati pa je dajal moralno in materialno podporo aktivistom OF v zamejstvu pri pisanju zgodovine delovanja organizacij OF in drugih dejavnosti v antifašističnem boju Slovencev v zamejstvu. Ta odbor je poleg zgodovi-

nopisne dejavnosti vzpodbujal in spremljal še dejavnost okrožnih odborov pri zagotavljanju družbene skrbi za aktiviste in nekdanje borce, predvsem tiste, ki si zaradi bolezni, ostarelosti in osamelosti ne morejo sami pomagati.

Precejšnjo pozornost so okrožni odbori namenjali počastitvam obletnic pomembnih dogodkov in osebnosti iz zgodovine NOB. Koordinacijski odbor je priporočal, naj si okrožni odbori ob pomoči strokovnjakov, predvsem iz vrst kulturno-prosvetnih delavcev ter ob upoštevanju pobud delovnih ljudi, občanov in mladine, prizadevajo za take vsebine, ki bodo udeležence pritegnile.

Ob tem je Koordinacijski odbor poudaril tudi pomen nadaljevanja tradicionalnih srečanj aktivistov in nekdanjih borcev.

Marija Serdoner-Lavrenčič

Temu pregledu ob rob bi morda kazalo dodati le še to, da so številni odbori nekdanjih aktivistov osvobodilne

fronte slovenskega naroda po vsej Sloveniji (ne le v tem, krajšem obravnavanem obdobju) pripravili, pomagali pri zbiranju gradiva ali kako drugače sodelovali pri izdaji številnih priložnostnih, manjših publikacij, nad katerimi žal še vedno ni ureje-

nega zbirnega pregleda. Le-to pa bi bilo izjemno koristno za vse, ki danes zbirajo gradiva in pišejo monografije, kakor tudi za vse druge zainteresirane, ki morajo morda za nekaj, kar je že zapisano in zbrano, prehoditi dvojno pot.

B. Ž. J.

Protestna izjava koroških partizanov

Koroški partizani, ki živimo združeni v SR Sloveniji, smo z ogorčenjem sprejeli vest o sklepu treh avstrijskih političnih strank, da se uveljavi model koroške deželne vlade o manjšinskem šolstvu na Koroškem, s katerim bodo uresničene zahteve po ločevanju učencev po narodnosti pripadnosti, kar že nekaj časa zahtevajo skrajne nacionalistične sile na Koroškem. Menimo, da ločevanje šolarjev po narodnosti pomeni samo začetek popolnega getoiziranja koroških Slovencev in uveljavljanje sistema apartheida na Koroškem. Koroški partizani smo še posebej zaskrbljeni, ker smo se skupaj z avstrijskimi antifašisti v času nacizma borili za demokratično Avstrijo, ki bo

vsem svojim državljanom zagotavljala enake pravice. Ta pa danes ne zagotavlja niti minimuma osnovnih pravic. Tudi naš boj je prispeval k uvedbi sistema obveznega dvojezičnega šolstva, ki je bil na narodno mešanem delu Koroške v veljavi v letih 1945 do 1958. Po odpravi obveznega dvojezičnega šolstva 1958 sedaj poskusimo ločevanja pomenijo poskus rušenja še enega temelja za izgrajevanje sožitja obeh narodov na Koroškem. Ogorčeni smo, ker gre za kršenje elementarnih človekovih pravic, ki so zapisane v Avstrijski državni pogodbi, prav tako pa tudi v vseh dokumentih o človekovih pravicah na mednarodni ravni.

Predsednik SKP Ljubljana dr. Tone Skobir

Pisemce

Še pomnite, tovariši!

Že štirideset let nas po radijskih valovih spremlja ta naslov in oddaja ob nedeljskih jutrih. Za nas, borce, to veliko pomeni. Rada imam to oddajo in vse, kar v njej slišim. Zato bi rada javno izrazila pohvalo in zahvalo vsem, ki jo organizirajo in delajo in tako poskrbijo, da lahko slišimo marsikaj o naših lepih, veselih, pa tudi o žalostnih in težkih trenutkih v letih 1941–1945.

Posebno bi rada tokrat pohvalila radijskega novinarja Staneta Škrabarja, ki že vrsto let zvesto dela za to oddajo.

Micka Mihailovič-Fajdiga

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Ljubljana – Borci-železničarji o preskrbovalni zadrugi

Na seji predsedstva konference aktivov ZZB NOV Ž. G. Ljubljana so razpravljali in sklepali o delu zgodovinske in druge socialno zdravstvene komisije ter njunih problemih. Ponovno so razpravljali o začetku delovanja železničarske preskrbovalne zadruge. Problematično je tudi še upoštevanje nadurnega dela železničarjev pri ugotavljanju osnove za pokojnino. Menili so, da je treba o pozitivnem stališču predsedstva informirati železničarje-delegate SPIZ. Vsekakor pa je treba statutarni sklep bolj precizno definirati. Razveseljivo je bilo obvestilo, da bodo imeli upokojeanci-železničarji enake ugodnosti kot aktivni delavci pri popustih za vožnjo na železnici. Ugotovili so tudi, da je bilo pri preskrbi železničarjev z ozirom, posebno z jabolki, več težav. V zvezi z gospodarskim stanjem slovenskih železnic so ugotovili, da bo kljub obljubljeni pomoči še vedno približno 32 milijard dinarjev izgube. Pri tem je bil zopet dan občutek, da so cestni prevo-

niki dvigali cene skoraj vsak mesec, železnica pa jih ni smela niti do spodnje ekonomičnosti. Kar zadeva sodelovanja z zgodovinskimi krožki, so pojasnili, da se morajo povezati z aktivni, ki so operativna telesa, konferenca pa opravlja predvsem naloge usklajevanja in koordinacije.

Jesenice – Gorenjski borci-železničarji o aktivnostih v letu 1988

Na seji aktivna ZB železničarjev Gorenjske so pregledali naloge, predvidene v programu dela za prihodnje leto. Kamnoseka v Lipcah bodo zaprosili, da na ploščo v avli železniške postaje napiše ime in priimek v taborišču Flossen-burg umrlega Franca Šmita iz Belce. Glede zbiranja gradiva je pisec knjige o zgodovini železnice 1941-45 Jože Dežman (zgodovinar v Gorenjskem muzeju v Kranju) poročal, da je na podlagi personalnega arhiva pri Železniškem gospodarstvu v Ljubljani (s pomočjo računalnika) obdelal vse podatke o zaposlenih železničarjih na tem

področju. Na tej podlagi se bo lotil podrobnejše obdelave podatkov o posameznikih, v kolikor to doslej še ni bilo opravljeno. Dovolj podatkov je o zaposlenih v Kurilnici na Jesenicah, zelo malo pa jih je za železniške postaje Jesenice, Lesce in Kranj. Po končanem zbiranju pri nas bo treba pogledati še pri železniški direkciji v Beljaku. Gradivo od posameznikov bodo podrobneje obdelali v prihodnjem letu.

Predsedstvu Konference aktivov ZB pri ŽG Ljubljana bodo poslali vprašanje, če je prav, da delavci progovzdrževalne službe-borci NOV niso vključeni v Aktiv Gorenjske. Za tri upokojene člane, pri katerih je v družini samo ena pokojnina in so socialno ogroženi ter zdravstveno šibki, se bodo pri pristojnih Občinskih odborih ZZB NOV prepričali, če že prejemajo ustrezen dodatek za pomoč. Razen tega bodo pripravili pismeno priporočilo za klimatsko zdravljenje. Tudi v prihodnjem letu bodo pripravili dva izleta: spomladi na Ohrid (ali vsaj do Bara in Dubrovnika), v jeseni pa v ene izmed toplíc.

Branko Blenkus

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Ob štiridesetletnici mladinske proge Šamac–Sarajevo

To je bil čas krampov in lopat

Za dan republike leta 1947 je mladina Jugoslavije 17 dni pred rokom dokončala gradnjo 277 km dolge železniške proge od Šamca do Sarajeva. Maršal Tito je tedaj na mitingu v Sarajevu spregovoril mladini: »Mladina Jugoslavije, s svojim prostovoljnim delom in požrtvovalnostjo v izgradnji in obnovi naše v vojni porušene domovine si zavzela prvo mesto in ponesla slavo naše mlade generacije in naših narodov daleč preko meja naše domovine.«

Progo, ki je bila največji gospodarski objekt v prvem petletnem planu in ki je prinesla zaostalom krajem Bosne napredek in razvoj, je gradilo 211.371 brigadirjev in brigadir, trikrat več kot leto prej pri izgradnji proge Brčko–Banovići. Razporejeni so bili v 887 brigad iz vseh republik in pokrajin. Na progi je delalo tudi 56 tujih in dve internacionalni brigadi s 5842 brigadirji iz vseh petih celin. Iz Slovenije je bilo na

progi, ki smo jo gradili v treh izmenah (vsaka izmena je trajala dva meseca), 14.254 brigadirjev in brigadir. Progo je zapustilo 35.000 udarnikov, mnogo brigad je bilo dvakrat, trikrat ali celo štirikrat udarnih – med njimi tudi slovenska brigada Franca Rozmana.

Največji in najtežji objekt na progi je tunel Vranduk, dolg 1524 m, ki so ga slavne minerske brigade in njihovi brigadirji z nadčloveškimi napori in neverjetnim delovnim elanom – delali so tudi po 12 in 13 ur podnevi in ponoči – izgradili 11 dni pred rokom. Iz tunela so izmetali 62.519 kubikov zemlje in vgradili 12.990 kubikov kamena. Sicer pa je na progi 9 tunelov v dolžini 2646 m.

Največji od 17 velikih mostov v skupni dolžini 2267 m (14 preko reke Bosne, po eden pa preko Spreče, Lašve in Save) je mladinski most na Savi dolg 600 m, teža železne konstrukcije pa je 832 ton.

V 230 dneh izgradnje proge, ki danes predstavlja eno najmodernejših prog jugoslovanskih železnic, so brigadirji izkopali 5 milijonov in pol kubikov kamena in zemlje, položili 302 km tračnic, 420.000 pragov, 298 skretnic in zgradili nad 800 različnih objektov.

Prav tako, kot je mladina gradila progo, pa je tudi proga gradila mlade. To je bila kovačnica mladih za socializem in socialistične odnose. Opismenjevanje in kulturni dvig so bili sestavni del te veličastne akcije mladih. Na progi se je naučilo pisati 15.876 brigadirjev, 4796 jih je opravilo razne tečaje in si pridobilo kvalifikacije. Organiziranih je bilo 13.000 političnih, vzgojnih in strokovnih seminarjev in tečajev, 3380 kulturnih prireditev, 640 gledaliških in 1700 kino predstav, 50.000 športnih in drugih tekmovanj. Delovala je redna radijska postaja »Mladinska proga«, izhajal časopis »Borba na mladinski

progi«, v brigadah pa so vsak dan izdajali lastne brigadne stenske časopise, ki so jih urejali in pisali brigadirji. Mnogi med njimi so kasneje postali znani novinarji. Tisoči kmečkih mladincev so na progi prvič doživeli kino predstavo, stotinam mladincev se je zbudilo zanimanje za dnevno-politična dogajanja, prebranih je bilo več kot pol milijona knjig.

Proga Šamac–Sarajevo je prinesla bosanski pokrajini razvoj in ogromen gospodarski napredek: rafinerija nafte v Modriči, Trudbenik in Bosanka ter industrijski center v Doboju, pa Natronka v Maglaju, industrijska giganta Zavidovići in Zenica, cementarna v Kaknju so samo del tega ogromnega razvoja, ki ga je Bosni ustvarila mladina z izgradnjo proge.

To je bil čas krampov in lopat, čas samokolnic, znoj in žuljev, čas za doseganje in preseganje delovnih norm in obvez. Bil pa je in predvsem tudi čas našega mladeniškega zanosa, del naše mladosti, darilo prihodnosti, nadaljevanje svetlih tradicij NOB – kovanje bratstva in enotnosti.

Tatjana Pust

Zgode in nezgode partizanskih kulturnikov

Smeh celi rane, pesem jih suši

Prvi miting

Odveč bi bilo slehermo, brezplodno prerekanje, kdo je bil v partizanih bolj pomemben, imenitnejši: ali kuhar, komandant, kulturnik ali komisar, konjevodec, pisar... Odgovor je bržkone vsem, ki trezno mislijo, na dlani – niti brez enega niti brez drugega te vojne, te revolucije ne bi zmogli. Bili so potrebni – eden drugemu.

In potrebna je bila pesem in še kako zaželen smeh in na šalo naravnana beseda, ki je milila hude in s krvjo preobložene dni in težke, moreče večere. Potrebna je bila zaradi borcev, ki so padali dan za dnem, izginjali v gozdovih. Potrebna je bila navsezadnje tudi zaradi tega, da je bilo moč zdržati in videti jasneje v prihodnje dni.

Ni bilo lahko ljudem, ki so jo, to besedo, na smeh naravnano in za preganjanje hudega rojeno, nosili v sebi in za druge. Po vaseh in samotnih zaselkih, po robovih mest, sredi hajk in mraza, pod kozolci, na planem... Na hitro se je bilo treba učiti, na hitro razdajati, na hitro osrečiti. Vsem se je mudilo, sleherni si je želel tolažbe.

Tako je beseda romala, iz kdovekoga rojena, se prebijala, kot pravi v spominih na tiste dni, nase in na svoje, Igor Križanovskij, »preko vseh žičnih in ostalih ovir... od Pugleda do Kočevskega roga, od Pohorja do Zilske doline, od Dražgoš do Benečije in od Mokra, Trebelnega do Hrvaške.«

Križanovskemu je bilo že ob vstopu v partizane usojeno, da bo – kulturnik.

Urili so ga, tako vojaško kot pevsko in kaj kmalu je na Pugledu kolikor toliko ubrano zadonela pesem.

»Zelo hitro smo se naučili«, se spominja, »črnogledi humorist« nekaj ruskih pesmi, špansko Dime don deva, mehiško La kukarača, italijansko Avanti popolo, pa seveda naše Kosce koso brusi, Kovači smo in mnogo drugih, ki smo jih prepevali ob tabornih ognjih. S kitaro nam je pomagal Srček.

Vsi novopečeni kulturniki seveda nismo mogli ne smeli v dolino. Zato sem pogosto sameval na stražarskem mestu, zavil v belo haljo, stiskal v mrazu mrzlo puško, prisluškoval gozdu, čas pa je tekel vrazje počasi... Nisem se bil na mitingu. Fantje so se vračali, pripovedovali marsikaj, pevce smo poslušali z odprtimi ustmi. Vsak izmed njih je vedel kaj povedati... o dekletu, ki je imela oči kot ciganka... o brinjevečku, ki uničuje še tako močne bace... o ženah, ki so jokale in smrkale, ko so fantje peli OJ, ta vojaški boben. V srce se mi je priplazila grenka zavist.

In vendarle sem ga dočakal, ta prvi miting. Dobil sem velikanški nahrbtnik. Zaslutil sem, da to ne morebiti posebej dobro.

Dolgo smo hodili, neznano kam in ko smo prišli v neko vas, nas je tam čakal terenec. In spet smo koračili – do naslednje vasi. V neki hiši se je v sobici že gnetlo ljudi, kmetov in zgnetli smo se še mi, nas petnajster. Zagodili smo se kot žebji v tramovih. Očanci so neumorno vlekli pipe slabega tobaka, zrak se je začel redčiti, ljudje pa kašljati, čedalje več pa vstajati.

Sredi kašljanja je odmeval bojeviti govor komisarja Tomaža, sčefran na odlomke in kmalu smo bili po isti zapovedi izgnani na dvorišče. Tukaj se je gnetlo ljudi iz treh sosednjih vasi. Ko so se fantje drenjali in prebijali iz prenapolnjene sobice, je bilo treba izkoristiti enkratno priložnost: skoraj »nehote« so zgrabili zdaj tu, zdaj tam za kakšno preveč upadljivo oblino domačih deklic in se hkrati na vsa usta opravičevali lepoticam živih oči in zdravih, belih zob. Bilo je to trpljenje, zrinili smo se vsi preznojeni.

Ponovno zbrani smo pod taktirko komisarja Tomaža odpeli skoraj vse, kar smo se čez zimo naučili v taborišču. Ker pa smo peli pesmi v tujih jezikih – bile so v večini – so nas ljudje imeli za sila učene. Tudi komisar je uporabljal precej tujk: kmetje so ga bolj gledali kot razumeli. Sicer pa ni hotel ravno kaj prida povedati, le to, da naj bi vsi šli v partizane in da naj bi dali vse za partizane. In bili so radodarni, napolnili so nam nahrbtnike, da bi skoraj pruh staknili, glede tistega pa, kako naj bi šli vsi v partizane, so menili, da je dobro, da bi še malo počakali, saj, setev je tik pred nami, brez hrane pa ni boja. Po tem principu je potem marsikdo odganjal tudi Italijane in še bele, vendar pa so se nam mnogi izmed teh kmetov vendarle pridružili. In tako smo se na Pugledu razmnožili, da je bilo veselje videti – po italijanskih virih nekaj tisoč, resnično pa nas je bilo 123. Italijani je vse to seveda šlo na živce in so nas napadli. Kaj se je dogajalo, o tem govore različne inačice, res pa je, da so ljudje, skoraj že na pragu Ljubljane, lahko pobirali puške tistih, ki so jim zaradi hitrejšega teka bile odveč. Za njimi so škripali vozovi in kamioni... Ko so prišli v Ljubljano, so Ljubljančani že brez Slovenskega poročevalca vedeli, kako in kaj na Pugledu. To je bil za Ljubljančane in nas prvi miting, saj nam je ta predstava dala dovolj vzpodbude in zlasti – veselja.

Zapisuje Milenko Strašek

(se bo nadaljevalo)

Vsakdo v množici se mi je zdel znan

Z velikim veseljem smo se odzvali povabilu, da se udeležimo velikega zbora graditeljev mladinske proge v Sarajevu.

Prvo presenečenje nas je čakalo na železniški postaji v Bosanskem Šamcu. Čakala nas je množica domačinov z zastavami in napisi. Mladina je pripravila lep kulturni program. Pozdravni govor je imel nekdanji komandant glavnega štaba mladinskih delovnih brigad Batrić Jovanović. Tudi pozne-

je, na vseh večjih postajah, mimo katerih smo se peljali, so nas domačini pozdravljali in nam mahali zdravo... Opazili smo, da so se ti kraji zelo spremenili. Tam, kjer so pred štiridesetimi leti stale hišice, ome-tane z blatom, stojijo zdaj nove zidane hiše. Sam pri sebi sem razmišljal, da je ta proga v resnici prinesla v te predele nesluten razvoj in napredek. Tudi proga sama je v teh štiridesetih letih doživela mnoge izboljšave. Pravijo, da je še da-

nes ena najbolje opremljenih pri nas. V Sarajevu, pred osvetljeno železniško postajo, je bilo veliko zborovanje. Tu se je zbralo kakih tisoč brigadirjev-veteranov. Zdelo se je, da smo stari znanci.

Med številnimi vtisi, ki mi bodo ostali trajno v spominu, pa bo prav gotovo prizor pri predoru Vranduk. Vlak se je počasi ustavil, mi pa smo radovedno gledali skozi okna, kaj se dogaja. Iz prvega vagona je izstopila skupina brigadirjev,

se ustavila ob spomeniku in položila cvetje. Kmalu smo zvedeli, da je tu, kak meter od proge, pokopana mlada, komaj 17 let stara brigadirka Jelina, ki se je smrtno ponesrečila pri delih v predoru. Jelina ni imela doma, bila je sama, zato so jo tu pokopali.

Ta naš »brigadirski« dan po štirinštiridesetih letih je bil res lep in vreden spomina.

Štefan Bratina
(iz 1. primorske udarne brigade)

Politkomisar Sime zbira in komentira

Aplavz delegatov

Na zasedanju slovenske skupščine, prvem po zasedanju zvezne skupščine, kjer je bil sprejet protinflacijski program, so delegati vse predvidene sklepe sprejeli brez razprave. Pri tem pa ni jasno, ali je bil temu vzrok »lahek« dnevni red, ali pa brezvoljnost delegatov, katerih mnenja in stališča na zvezni ravni niso bila upoštevana.

Vendar je za »dvig temperature« v skupščinski dvorani poskrbel Marjan Zidarič, delegat v zboru združenega dela iz občine Maribor-Težno. Brez ovinkov je jasno in glasno zahteval (ne predlagal) ne le ugotavljanje odgovornosti in morebitno partijsko kaznovanje, ampak tudi kazenski pregon vseh tistih članov obeh zveznih predsedstev (predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ) in zveznega izvršnega sveta, če so že precej pred javnostjo vedeli za menično prevaro Agrokomerca, pa niso ukrenili ničesar, da bi jo preprečili.

Za to pobudo je požel močan aplavz delegatov, kar se v slovenski skupščini zgodi sila redko.

Iz pristojnih krogov v Beogradu zaenkrat še ni poročil o stališčih do zahteve mariborskega delegata Marjana Zidariča. Pri tem se ne morem znebiti vtisa, da se nekaterim v Beogradu prav nič ne mudi s pojasnili, ki ne zanimajo samo slovensko skupščino, temveč vso jugoslovansko javnost...

Zvezni proračun

Predlagani proračun federacije za prihodnje leto, ki znaša kar 5769,8 milijarde dinarjev (novih, seveda!), je »samo« za 87,1 odstotka večji od dosedanjega (3.044 milijard dinarjev). Za kritje izdatkov naj bi federacija zagotovila 4.592,7 milijarde, ostalih 1.117 milijard pa republike in pokrajini.

Ta fantastična številka je nedvoumno pomembnejša od vseh resolucijskih napovedi, saj jasno izraža vladina inflacijska pričakovanja in tako usmerja inflacijsko ravnanje gospodarstva. Iz navedenega pa je moč sklepati, da bodo

v prihodnjem letu izdatki države vsaj za dvakrat večji od letošnjih! Ob tem pa sem se spomnil, da je zvezna vlada zelo glasno obljubljala v protinflacijskem programu (seveda pred njegovim sprejetjem) realno zmanjšanje državnih izdatkov.

Kar strah me je ob pomisli, če bodo temu svetlemu vzgledu Mikuličeve vlade sledile še 527 občin, 3500 družbenopolitičnih skupnosti, 5300 družbenopolitičnih organizacij itd., kolikor jih ta čas premore obubožana in prezadolžena Jugoslavija...

Ko so se pred tedni na ljubljanski televiziji pogovarjali z znanim teoretikom Kiroom Gligorovim, je le-ta izjavil, da ne pozna nobene države v zgodovini, ki bi uspela zmanjšati inflacijo, ne da bi ostro skrčila državni proračun. Kot vse kaže, to ne gre do živega Mikuličevi vladi, prav tako pa ne modra misel Marka Tulija Cicera (od 106. do 43. leta pred našim štetjem):

»Državni proračun mora biti uravnovešen, javni dolgovi zmanjšani. Arogantnost birokracije je nujno stalno tolči. Tuje dolgove je treba plačati, da država ne bankrotira; ljudje se morajo naučiti delati, ne pa živeti na račun države!«

Po dosedanem vedenju zvezne skupščine, ki je doslej

sprejela prav vse, kar ji je bila ponudila Mikuličeva vlada, sem skorajda prepričan, da bo zvezna vlada tudi tokrat uspela s fantastičnim predlogom proračuna za leto 1988.

Inflacija kandidatov

Pod tem naslovom je beograjska revija »8 novosti« (izdala jo Borba) zapisala. »Za bodočega predsednika RK SZDL Slovenije je predlaganih pet kandidatov, za tri podpredsednike pa kar 40. Njihova imena je objavilo ljubljansko Delo, da bi se občani lažje odločili, kdo bo njihov »frontovski« prvak.«

Na isti strani pa sem imel priložnost seznaniti se s trenutno prevladujočim modelom beograjske demokracije: »Dr. Radoš Smiljković, profesor fakultete političnih ved v Beogradu, je bil izvoljen za predsednika mestnega komiteja ZKS Beograd. Kot edini kandidat na listi je bil Smiljković izvoljen s tajnim glasovanjem s 66 glasovi »za« in 7 glasovi »proti.«

Veliko ljubša mi je »inflacija« kandidatov kot pa en sam, že vnaprej izvoljen kandidat.

Selitve tudi iz Bosne

Doslej sem bral samo o selitvah Srbov in Črnogorcev s Kosova. Zato me je močno presenetila izjava profesorice dr. Milice Grković na seji ko-

Nekaj povzetkov iz zapisov naših dopisnikov po srečanju

Pravzaprav sem kar malo v zadregi, saj je prispelo toliko poročil o srečanju, da bi težko stlačila vse na tako majhen prostor. Pisali so nam tudi tisti dopisniki, ki so jih na srečanje povabila druga uredništva, pa so zdaj dokazali, da so tudi »naši«. V marsičem so si poročila podobna, pa sem zato sklenila, da strnem le nekaj misli. Največ besed je zapisanih okoli knjižnega sejma v Cankarjevem domu. »Radovedno smo skakali od police do police in si ogledovali knjige. Obiskovalcev je bilo zelo veliko, kar dokazuje, da televizija še ni izpodrinila knjige, saj po njej še vedno radi sežemo,« piše naša Tjaša Golmajer iz Preddvora. Helena Jazbec iz osnovne šole Srečko Kosovel Sežana pa dodaja: »Najti je bilo vsega; od zgodbo do enciklopedij, leksikonov, slovarjev, priročnikov in podobnih zbiranic. Visoke cene pa so nas zadržale le pri opazovanju.«

V Cankarjevem domu so mlade novinarje navdušili znani slovenski mladinski ustvarjalci: Božo Kos, Borut Pečar, Miha Mate, Matjaž Schmidt, Branko Hofman, Jože Snoj, Niko Grafenauer ter kitarist in »čarovnik« Miran. »Program je bil prijeten in sproščen,« kakor piše Kri-

stina Škibin iz 6. d. razreda OŠ 9. korpus NOVJ iz Nove Gorice, »kar je v veliki meri zaslug vedno duhovitega Boža Kosa.« Nasploh meni Kristina, da je srečanje uspelo in želi, da bi se dopisniki še večkrat sestali in si izmenjali svoje prve novinarske izkušnje. »Pred tem me je morala mama tudi kdaj priganjati, da sem pisala,« prizna Kristina. »Sedaj je ves moj trud poplačan, saj sem bila povabljen na srečanje. Preživela sem poučen ter zanimiv dan v družbi otrok in ljubiteljev lepe besede.«

Vse te popisane strani pred mano se končujejo nekako takole: »Bilo je zares prima!« ali pa: »Veseli smo se vračali domov. Tokrat nam je v spominu ostalo precej več kot megla in Maksimarket.« Naša gostja Lidija Reček iz Pesnice pri Mariboru, ki pravi, da je ta dan zanj nepozaben, nam še posebej vsem v uredništvu želi veliko uspehov, mladim pa, da bi še bolj skrbno prebrali časopis TV-15. »Pa tudi Igorju hvala za res prijetno vzdušje,« piše.

Hvala, Lidija, za lepe želje. Teh smo vedno potrebni. Če nam je bilo skupaj lepo, je bilo zato, ker smo vsi tako hoteli.

Živa

Pogovor z nekdanjo dopisnico TV-15 za mladino

Še vedno rada seže po njem

Razveselilo nas je, da smo med izbranimi mladimi novinarji, ki se bodo udeležili 19. srečanja, tudi mi.

Člani novinarskega krožka smo se zbrali in na naš sestanek povabili tudi Rodano Rožanc, lanskoletno predsednico našega krožka. Rodana je sedaj dijakinja srednje družboslovno-jezikovne šole v Sežani. Največ je dopisovala v TV-15 in redno nam, krožkarjem, predstavljala mladinsko stran TV-15. Ker se Rodana srečanja ne more udeležiti, smo ji postavili nekaj vprašanj.

V preteklem šolskem letu si redno spremljala mladinsko stran TV-15 in na naših sestankih večkrat tudi to stran predstavila.

Kako ocenjuješ mladinsko stran TV-15?

Še vedno rada prebiram časopis TV-15. Naš tovariš. V njem se mi zdi lepo, ker urednica mladinske strani kramlja z nami, novinarji, nam daje nasvete in ideje, o čem naj bi pisali. Vendar pa v tej mladinski strani pogrešam različne novinarske zvrsti, kot so poročilo, anketa, članek, reportaža, intervju... Saj se pojavljajo največ spisi. To stran bi risbe in fotografije še popestrile. Imam tudi predlog, da bi pisali v tej mladinski strani tudi srednješolci, saj smo mladina. (Op. n.: To bi bilo tudi pri nas, v uredništvu, zelo zaželeno!)

Dopisovala si največ v TV-15. Zakaj?

Na ta časopis je moj dedek naročen, večkrat mu ga prebiram in ustavim se tudi na mladinski strani. Ko obračam strani TV-15, podoživljam dogodke iz NOB, ki jih poznam tudi iz dedkovega pripovedovanja. Namesto pravljic, se mi je že zgodaj v otroštvu zagrizla v zavest dedkova pripoved o vojni, o resnici tako grozljivo, da je že skoraj podobna bajki. Vse drugače je, kot sem pozneje spoznala v šoli. Pripovedovanje učiteljice o grozotah vojne je vse ovilo in prikazalo dogodke v lepši luči, kot pove pripovedovanje dedka in drugih borcev o tistem, kar so videli, kar so doživeli, kar se jim je globoko zasekalo v zavest. Preko dedka sem tudi sama čustveno navezana na ta časopis.

Kaj misliš, ali se mladi zavedamo, kaj so za domovino storili naši dedki, ali se dovolj zavedamo, da je svoboda vstala iz prelite krvi, da je bila naša zemlja oškropljena s krvjo?

Nekateri mladi se dovolj zavedamo, da je svoboda zrasla iz prelite krvi, da so jo izbojevali naši borci, od katerih so številni v tem krvavem boju žrtvovali svoje življenje za svobodo, za našo svobodo. Mislim, da se najbolj zavedamo tisti, katerih dedki so bili borci in nam je njihovo pripovedovanje za vedno jasno pred očmi.

Rodana nas je kar navdušila s svojim pripovedovanjem in krožkarji smo sklenili, da bomo v TV-15 še naprej dopisovali.

ALENKA MATJAŽIČ, 8. r. Literarno-novinarski krožek Osnovna šola dr. B. Magajne DIVAČA

P. s.: Rodana, mi v uredništvu pa upamo, da ne boš samo nekdanja dopisnica, ampak nam boš ravno ti s svojimi prispevki pomagala utirati pot TV-15 za mladino tudi med srednješolce.

sti. Zdaj jo moramo obiskati in zvedeti še kaj o njej. DUŠKO KOROŠEC, 4. r. Stranice

Tole pa je Duškovo mnenje o tej strani:

Je zanimiva, če ima krajše sestavke in risbe in fotografije, pa ankete so mi všeč; rad bi bral tudi pesmice, mogoče bi bila rubrika o NOB, kjer bi brali krajše zgodbe izpod peres pravih pisateljev.

Nagrajenci šolskih glasil so bili veseli zasluženih nagrad

Nagrajena šolska glasila

Ocenjevalna komisija je imela veliko dela, predvsem pa zahtevnega, saj je bilo treba tako rekoč od najboljših ločiti najboljše, tiste, ki so si prislužili nagrado. Vzpodbudno je dejstvo, da je v naših šolah vedno več glasil, na nivoju, bogatih z vsebino in lepim obrazom. Ob letošnjem srečanju pionirjev dopisnikov je na zbirališče prispelo 231 številk šolskih glasil, ki jih je poslalo 145 uredniških odborov. Pokazalo se je, da se je oblikovalo kot ducat kakovostnih glasil, ki kažejo poznavanje novinarskih zvrsti med mladimi dopisniki.

Glavne nagrade za glasilo v celoti so prejeli štirje uredniški odbori: Iskrice iz osnovne šole France Prešeren v Kranju, Pisana želva iz I. osnovne šole v Celju, Stopinje mladosti iz COS Fran Roš – tudi iz Celja ter Vigred iz osnovne šole Prevalje.

Posebna likovna komisija je ocenjevala estetski videz glasil in presodila glavno likovno nagrado za glasilo v celoti glasilu Rašica, ki ga izdajajo v osnovni šoli Alojz Kebe v Ljubljani.

Šest glasil pa si je prislužilo nagrade za posebne dosežke, in sicer: Javorov list (OŠ Jože Lemut-Saša, Col) za tematsko številko o čevljarstvu, Loška Medalja (OŠ Peter Kavčič, Škofja Loka) za tematsko številko o zdravju, Matijev rod (OŠ Matija Valjavec, Preddvor) za tematsko številko o turizmu in etnologiji, Solska sapica (OŠ Solkan) za celovito

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Kakšna naj bo naša mladinska stran

Ko smo povabili naših deset izbrancev na srečanje pionirjev dopisnikov v Ljubljano, v naše uredništvo, smo v vabilu med drugim zapisali tudi: »Pogovorite se v krožkih in pridite sproščeni, iskreni, zgovorni – kakor vi to znate!« Dokaz za to zaupanje je bilo srečanje samo. Skupaj smo tehtali našo stran, premišljevali, kaj bi bilo lahko še boljše, predlagali, načrtovali in sklenili, da bomo načrte s skupnimi močmi tudi uresničevali; seveda ne čez noč, pa vendar vztrajno. Nekaj teh predlogov smo zapisali že v prejšnji številki TV-15. Ker pa se mi zdijo zelo pomembni, vredni premisleka vseh naših dopisnikov

Takole so videti naši gostje vsi skupaj

in ne samo povabljenih, smo jim še danes odmerili prostor v našem časopisu. To pa ne pomeni, da je sedaj konec s predlogi do prihodnjega srečanja pionirjev dopisnikov. Nikakor ne! Zelo dobrodošlo bo, dragi moji mladi prijatelji, vsaka vaša misel ob že napisanem in vsaka vaša nova ideja, ki bo zalepljena v kuverto prispela na mojo uredniško mizo. Vse solate v naš časopis sicer ne namečemo, to ste gotovo že ugotovili. Kajti če je to časopis za ohranjanje revolucionarnih tradicij, potem se morajo tudi sestavki na naši mladinski strani nekje dotikati teh tradicij in vrednot.

Seveda pa to ne pomeni, da moramo objavljati le zgodbe iz partizanskih časov, ki jih slišite od vaših dedkov, babic in drugih borcev, ki so živeli in ustvarjali tisti čas. Prav tako so pomembne vrednote, ki so jih partizani izbojevali in jih vi danes uživate, živite, plemenitite, soustvarjate v vašem vsakdanu. Samo na primer, kakor sem rekla že ob srečanju, zame prav tako pomeni ohranjanje revolucionarnih tradicij, če pišete, kako ste pomagali obirati vinograd, saj ste s tem pokazali svojo pridnost, delavnost, tovarštvo, pripravljenost pomagati, zavzetost za skupno stvar, pač vse tiste vrline, ki so krasile borce med narodnoosvobodilnim bojem in ljudi v zaledju, ki so jim nudili zatočišča ter vsakovrstno pomoč.

Naše goste smo tudi poprosili, naj v krožkih pripravijo oceno mladinske strani TV-15, bodisi v obliki ankete med solci, intervjuja s tovarišico mentorico ali mentorjem, preproste kritike ali njihovega osebnega komentarja. Vse to »se je zgodilo« in najdete na današnji strani. Za konec pa smo sklenili, da nam pošljete še svoje vtise s srečanja in tudi iz tega smo za danes izbrali nekaj utrinkov. Prepričana sem, da tudi borci zanima vaše mnenje.

Naj začnemo kar z uresničevanjem predlogov: bliža se konec leta, med predlogi pa je prišel tale iz Artič: da bi vsi dopisniki ocenjevali in ocenili, kateri je bil najboljši članek naše mladinske strani v letošnjem letu. Ocenjevali naj bi vse druge razen svojih. Pri nas pa bomo zbirali glasove, in sicer do konca letošnjega leta. Napišite naslov članka, ki vam je bil letos najbolj všeč, avtorja in v kateri številki TV-15 je bil objavljen. Tisti, ki bo zbral največ glasov, bo našel mesto v naši prvi novoletni številki in lahko obljubim tudi lepo knjigo za nagrado. Malo bo treba pobrskati nazaj in po spominu, pa upam, da ne boste imeli težav, saj najdete TV-15, če ne pri vaši babici ali dedku, ki sta naročena, v šolski ali kaki drugi knjižnici, na razpolago pa vam je tudi v našem uredništvu.

Torej, veselo na delo in lep pozdrav!

Živa

In še opozorilo: Naša novoletna številka izide 24. decembra, zato, dragi moji mladi sodelavci, čimprej na papir s tistim, kar želite prinesiti našim bralcem za praznike.

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Najmlajši udeleženec srečanja se predstavlja s svojim intervjujem:

Letos sem začel pisati za v TV-15. Ta časopis imajo borci. Mentorico sem vprašal: Zakaj dopisujemo v ta časopis?

Ze odkar imamo na šoli dopisniški krožek (12 let), smo dopisniki tega časopisa. Ker imamo v družini ta časopis, sem videla na mladinski strani dopise mladih pionirjev. Pa pišimo še mi, smo si dejali in poslali prve prispevke. Zdaj smo redni dopisovalci tudi med počitnicami.

Kakšne spise pošiljamo tja? Največ seveda o borcih, pa o miru, sreči, poštenju, delovnih navadah, o naših akcijah... Ni težko najti primerne sestavke. Pošiljamo tudi risbe, fotografije.

Je že kdo šel na srečanje dopisnikov za to stran?

Da vsako leto gre tisti, ki največ piše za ta časopis.

Zakaj je taka stran v TV-15?

Mislim, da bi na to lahko odgovorila urednica, a jaz mislim, da je ta stran namenjena ohranjanju spominov na NOB, da graditev novega človeka in družbe.

Kdo bere to stran?

To stran berejo zlasti borci, pa vi, dopisniki, skratka, kdor se zanima za te stvari. Berejo jo pa zelo. Pred kratkim nam je pisala neka tov. Uranjek iz Žalca, ki je pohvalila našo Petro Kolar, ker veliko piše o borcih, o njihovem življenju, preteklo-

Še nekaj idej izpod peresa Dušana Čančerja

Pred menoj je nekaj iztrganih listov iz beležnice našega mladega novinarja iz Artič Dušana Čančerja. Idej je več kot za vse leto. Nekaj od teh je že zapisanih; takih, o katerih so tudi drugi naši krožkarji že premišljali. Nekaj pa je povsem svežih in še nedotaknjenih. Takšen je na primer predlog, kako naj bi naše dopisnike bolj držali v neprestani napetosti ali kakor bi tudi lahko rekli – na vrvi. Kako? Z nagradami vprašanj ali nalogami, ki bi bile videti nekako takole: slika in ob njej vprašanje, koga predstavlja ali kaj je ta človek napisal. Ali pa: odlomek iz nekega dela, pri čemer bi morali naši mladi bralci uganiti, od kod je in kdo je avtor. Naslednja možnost je, da bi morali dopisniki čimbolj domiselno nadaljevati nek odlomek. In še in še. »Večkrat kaj, pa manj nagrad,« pravi Dušan. Dalje predlaga, da bi trije najaktivnejši krožki predstavili na celi strani svoje delo, solo, kraj. »Dobro bi bilo,« piše, »če bi objavljali nagrajena dela z različnih natečajev. Zraven bi bilo napi-

sano, kdo, kje in kakšno nagrado je dobil.« Več anket predlaga, tako, da bi vsak mesec obdelali eno temo. Pa še namišljene intervjuje.

Glede namišljenih intervjujev menim, da niso potrebni, saj veliko več pomeni živa beseda nekoga, s katerim se resnično pogovarjamo. Anketo pa so lahko, poleg tistih, ki jih predlagamo v našem uredništvu, tudi čisto po vaši zamisli, pač glede na trenutno dogajanje v vašem okolju. Dela nagrajencev z različnih natečajev imamo navado objavljati, žal pa jih ne dobimo vedno in od povsod, kjer natečaje razpisujejo. Med poletjem smo poskusili tudi že z nagradnimi turističnimi uganankami, ki so nam jih posredovali naši dopisniki iz Stranic, pa ni bilo odziva. Morda zato, ker je bilo poletje. Z različnimi uganankami bomo vsekakor še prišli pred vas, dragi mladi bralci. Sprejemamo pa tudi vaše uganke.

Toliko smo naklesali danes v premislek. Pa pišite nam!

Živa

Srebrni jubilej festivala Kurirček

Za umetniško ustvarjalnost mladih

Prireditve v okviru festivala Kurirček že petindvajset let usmerjajo k spodbujanju in vrednotenju umetniške ustvarjalnosti za otroke in mladino. Kakor vsako leto se bodo tudi letos od 9. do 12. decembra zvrstile v Mariboru, mestu tega festivala, razstave, literarna srečanja, strokovno posvetovanja, kulturne prireditve, pa tudi na spominske plakete, nagrade in priznanja partizanskega kurirja niso pozabili.

Na literarna srečanja so organizatorji festivala povabili pesnike in pisatelje iz vseh naših republik in pokrajin. Z njimi se bodo srečali učenci osnovnih in srednjih šol v Mariboru, Ptuj, Lenartu in Slovenski Bistrici. Z njimi bodo tudi povabljeni borci in starešine JLA. Za mariborske pionirje bodo književniki še posebej nastopili 10. decembra v domu JLA. Mariborska knjižnica, poročna dvorana, pa je odstopila prostor za literarni nastop književnikov, namenjen občanom. Festival bo segel tudi čez »mariborske meje«,

saj se bodo književniki v petek mudili med učenci osnovnih in srednjih šol v Celju, Kranju in Ljubljani.

Strokovno posvetovanje na temo Zgodovinski ter socialni vidiki in tematika NOB v književnosti za mlade bo na vrsti 11. decembra v prostorih mariborske Pedagoške fakultete.

Ves festival bodo spremljale razstave: likovna razstava najboljših pionirskih likovnih izdelkov z natečaja Festivala Kurirček – 1987, knjižna razstava literarnih del nagajencev FK v mariborski knjižnici ter foto razstava v Domu JLA – 25 let Festivala Kurirček. Vsa dogajanja pa bo še popestril nastop SNG Maribor z mladinsko igro Lovska zgodba.

Naštelo pa je le izveček iz vsega tistega, kar se bo v festivalskih dneh odvijalo v Mariboru. Spodobi se, da napišemo še datum in uro začetne slovesnosti Festivala Kurirček – torej, 9. decembra ob 17. uri v veliki dvorani Doma JLA. Ob tej priložnosti bodo podelili tudi priz-

njanja FK. Vse zanimive, kulturne slovesne dni bo 12. decembra ob 10.30 zaokrožil slavnostni koncert slovenskih partizanskih pevskih zborov iz Celovca, Ljubljane, Maribora in Trsta.

Živa Drole

Na slavnostnem koncertu bodo nastopili partizanski pevski zbori iz Celovca, Trsta, Ljubljane in Maribora. Vsak zbor bo samostojno zapel štiri do pet partizanskih, narodnih in umetnih pesmi. Vsi zbori pa bodo za zaključek združeni izvedli, pod umetniškim in dirigentskim vodstvom profesorja Cirila Cvetka, krstno izvedbo kantate za moški in mešani zbor, za sopran in bas solo ter skupino sedmih instrumentov avtorja Janija Goloba. Kontata ima naslov Še pomnite, tovariši, vsebuje pa tudi štiri Kajuhove pesmi. Kot solista bosta nastopila sopranistka Milena Morača in basist Stabej.

Jože Jenič

Slovenska pesem na Nemškem

Uspešno gostovanje moškega pevskega zbora »Partizan« iz Maribora za dirigentom prof. Milkom Homerjem v Zvezni republiki Nemčiji ponovno potrjuje kakovost slovenskega zborovskega petja. Prisrčen sprejem pri gostiteljih in veliko zanimanje za naše glasbene stvaritve je nepozabno in redko doživetje. To so le utrinki z nedavnega gostovanja že imenovanega pevskega zbora v Mannheimu-Feudenheimu. Semkaj jih je povabilo pevsko društvo »Teutonia«, ki je tokrat praznovalo 125. obletnico delovanja.

Pod skupnim naslovom »Slovenski melodični šopek« so nastopajoči predstavili skladbe iz naše slovenske glasbene ustvarjalnosti od renesanse do današnjih dni (Galus, Hajdrih, Foerster, Adamič, Vremšak, Lipar, Venturini, Simoniti, Kernjak, Vrabec in drugi.)

Za koncert je bilo veliko zanimanja. Vstopnice za tridnevno gostovanje so bile že vnaprej razprodane. Nastopajoči se še niti prav niso oddahnili, ko so tamkajšnja glasila, seveda z najlepšimi besedami poročala o njihovem uspešnem gostovanju. Tako je n. pr. osrednji nemški časopis »Mannheimer Morgen« zapisal, da je 25 nastopajočih moškega pevskega zbora »Partizan« iz Maribora združilo vse oblike in odlike šolanih glasov z zmernim gospodarjenjem in njihovo delitvijo s potrebno občutljivostjo ter z ustrezno razsežnostjo, vključujoč pevsko disciplino, kar vse je pomenilo zanimiv arhitektonski raster.

Obiskovalcem koncerta in

tudi nastopajočim bo v spominu prav gotovo ostala lepa okrasitev dvorane. Ob nemški in naši, jugoslovanski zastavi je bilo (kar je vidno tudi na posnetku) z velikim črkami napisano »Partizan« Maribor, oder pa je krasil tudi bogat cvetlični aranžma. Številni poslušalci so že na začetku ustvarili čudovito vzdušje, ki je narasčalo, dopolnjevalo pa ga je večkratno povsem spontano navdušenje. Koncert so s svojim obiskom obogatili še njihovi mestni svetniki, predsednik pevskega zbora »Teutonia« in jugoslovanski konzul v Mannheimu.

Nastopajoči so se srečali s člani slovenskega prosvetnega društva »Dr. France Prešern«, kar je bilo tudi posebno doživetje. Gostitelji nastopajočih so jih popeljali še na ogled mesta Mannheim in na ogled univerzitetnega mesta Heidelberg. Organizator je poskrbel za prijetno družabno srečanje. Bilo je čudovito in ob slovesu ganljivo. Enim in drugim bo ostalo v najlepšem spominu.

Vtisi nastopajočih so enkratni. Njihovi gostitelji, ki so jih imeli v tridnevni osebni oskrbi, so storili vse, da bi se kar najbolje počutili. Tudi takrat, kadar je nastopila težava zaradi jezika, so jo rešili na prisrčen način.

S tem nastopom je moški pevski zbor »Partizan« Maribor pričel praznovati svojo 25. letnico obstoja. V tem času je imel 87 samostojnih koncertov, 14 radijskih in TV snemanj, 185 nastopov na akademijah, proslavah, tekmovanjih in revijah, 165 nastopov na proslavah v delovnih organizacijah, drugih ustanovah, šolah, krajevnih skupnostih, 45 nastopov na komemoracijah, poslovitvah umrlih članov ZB NOV in še bi lahko naštevali.

Pevski zbor Partizan sodeluje s številnimi domačimi zbori, osvojil je že dve bronasti plaketi; najbolj zanimivo pa je ravno njihovo sodelovanje z nemškim zborom. Dokazujejo, da Slovenci tudi s svojo pesmijo izpričujejo jezikovno in narodno samobitnost.

Drago Miklavc

Slikarjeva 81. predstavitev

Te dni ima slovenski slikar in kipar Mario V. Vilhar svojo 81. samostojno slikarsko razstavo v sarajevskem Domu JLA,

kjer razstavlja 23 svojih olj in akvarelov. Za njegovo razstavo je zelo veliko zanimanja, saj je otvoritev posnela tudi sarajev-

ska televizija.

Za Vilharjeve slike pravi tamkajšnji likovni kritik Milijan Andrić: »Vilharjeve barve so barve pogumnega slikarja, ki se ne ozira na zahteve mode in tržišča. Nudi nam žive barve, po katerih so zaorale črne linije, da bi zgradil celoto, ki ne vsiljuje sporočilo – mi smo samo njegovi ujetniki v pristnosti in plemenitosti. V tem temperamentnem nanašanju barve slikar ustvarja ubranost, ki pomirja in razvedri. Ko s čopičem govori o naravi, vemo, da je to narava, ki se jo mora imeti rad. Tako njegovi jesenski gozdovi ne pripovedujejo o umiranju narave, temveč pripovedujejo o življenju in lepoti.«

V. L.

Mario L. Vilhar v družbi generalpolkovnika Džemala Šarca in sarajevskega pesnika Radoslava Dilberovića

Pionirski odred narodnega heroja Evgena Matejka-Pemca

Pred dnevom republike na osnovnih šolah sprejemajo cicibane – učence, ki so letos prvič sedli v šolske klopi, v pionirsko organizacijo.

Tako je bilo tudi 27. novembra na podružnični šoli Lenart nad Lušo v Selški dolini. Šola je sestavni del OŠ Ivana Groharja iz Škofje Loke. Po vojni je bila šola obnovljena in je lepo opremljena. V njej je tudi dvorana, v kateri so pogosto prireditve, ki jih organizirajo v tej krajevni skupnosti.

Starejši pionirji so pod vodstvom vodje šole tovarišice Zinke Pintar pripravili svojim cicibanom prisrčen program, prišli pa so tudi starši otrok, predstavniki DPO krajevnih skupnosti, OO ZZB NOV Škofja Loka, Skupnosti borcev 31. divizije NOVJ in Škofje Loke, LB TB Gorenjske, tovarne LTH iz Škofje Loke in centralne šole Ivana Groharja.

Enajst cicibanov je bilo sprejetih v pionirsko organizacijo, s tem pa so se priključili ostalim pionirjem, ki sestavljajo pionirski odred. Podelitvi pionirskih izkaznic, rutic in titovk ter daril je sledilo poimenovanje pionirskega odreda.

Listino o poimenovanju odreda so podpisali predstavniki Osnovne šole Ivana Groharja iz Škofje Loke, podružnične šole Lenart nad Lušo in odbora skupnosti borcev 31. divizije NOVJ.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije NOVJ se je že dalj časa zavzemal na Gorenjskem poimenovati ulico, objekt po narodnem heroju Matejka Evgen-Pemcu, ki je bil med NOB zadnji komandant 31. divizije NOVJ. Tovariš Pemca je padel zadet od četniških streliv 3. maja 1945 po osvoboditvi Slovenskega primorja s Trstom, Gorico in Trzinom.

Na Gorenjsko je prišel z gru-

po partizanov z Babne gore. Bil je komisar Gorenjskega odreda, v bojih Prešernove brigade je bil ranjen. Postal je šef obveščevalnega centra 31. divizije. Zasnoval je mnogo držnih akcij. Vodil je diverzantsko grupo pri miniranju rudnika živega srebra v Idriji, miniral električno centralo pri Idriji, organiziral diverzantsko akcijo na glavno skladišče bencina v Postojnski jami ter miniranje predstave za nemške oficirje v kino dvorani na Opčinah pri Trstu in v nemškem oficirskem domu v Trstu. Na koncu leta 1944 je postal komandant 31. divizije.

Pionirskemu odredu je odbor skupnosti borcev 31. divizije izročil sliko narodnega heroja Matejka Evgena-Pemca in knjigo »Enaintrideseta divizija« pokojnega pisca Stanka Petelina-Vojka.

B. M.

Topel stisk roke v Preboldu

Že navada je, da se družimo s pobratenimi borci iz Prebolde, od koder je naš narodni heroj Slavko Šlander. V začetku smo se obiskovali vsako leto, sedaj so zaradi finančne stiske srečanja bolj poredka, a takrat zelo prisrčna.

Z avtobusom smo se konec septembra iz Maribora borci in predstavniki DPO in krajevnih skupnosti odpravili na povratno srečanje. Ustavili smo se v Žalcu, kjer so nas pričakali predstavniki ZB in KS Prebold ter nas odpeljali do centralnega skladišča Hmezd-Export import. Sprejel in pozdravil nas je tehnični direktor Ivo Preznikar. Razkazal nam je skladišče hmelja ter nam pri-

povedoval o odkupu, proizvodnji, prodaji in konkurenci zelenega zlata – hmelja. Z višini zgradbe smo si s ploščadi na strehi ogledali Žalec in okolico. Pogostili so nas, mi pa smo se zahvalili in krenili proti Preboldu.

Tam so nas pozdravili naši prijatelji borci. Topel stisk rok in poljubi so izražali veselje nad snidenjem. Odpravili smo se pred spomenik, kjer je z zlatimi črkami izpisano veliko preveč imen padlih in ubitih borcev. Predsednik ZB NOV KS S. Šlander in naši mladinci so položili venec ob spomeniku, naš zastavonoša pa se je z zastavo poklonil spominu njim, ki so za svobodo darovali

svoja življenja, mi pa smo za eno minuto obnemeli. Po kratkem govoru predsednika KO ZB NOV Prebold smo si v šoli ogledali razstavo o heroju Šlandru, nato pa so nas naši dragi pobratimi odpeljali na lovsko koč pod Goljavo, kjer smo imeli kosilo in majhen kulturni program. Ob pogovorih, plesu in pesmi nam je čas kar prehitro minil. Posloviti se je bilo treba. Predsednika obeh organizacij ZB NOV sta izmenjala darila, mi pa smo že delali načrte, kako bomo čez dve leti kar najlepše sprejeli naše pobratene borce v Mariboru.

Danica Kovačič

Krajevni praznik na Srednji Dobravi

Zaradi ogromnega dela, ki ga je na Dobravi opravil narodni heroj Stane Žagar, je okupacija našla to vas dobro pripravljeno za odpor. Velika večina prebivalcev z območja sedanje KS Srednja Dobrava se je takoj odločila za osvobodilno delovanje, že julija 1941. leta pa je bil ustanovljen odbor OF, ki je zbiral hrano in drugo za prve partizanske skupine na Jelovici. Na žalost pa je bilo v kraju tudi nekaj izdajalcev. Zato so Nemci 5. decembra 1941. leta z Dobrave in Mišac izselili 45 družin. V spomin na ta tragični dogodek v krajevni skupnosti Srednja Dobrava vsako leto praznujejo krajevni praznik.

Tudi ob letošnjem praznovanju so zadovoljni z doseženimi uspehi. Letos so zgradili športno igrišče, vgradili nekaj novih javnih svetilk, nabavili še en zabojnik za odpadke, obnovili oba pluga za pluzenje snega, v Globokem so popravili most čez Savo, obnovili so cesto Mišace – Otoče in če bo dopuščalo vreme, bodo na del ceste še letos vgradili asfalt itd.

V počastitev krajevnega praznika in 29. novembra je bila v soboto, 28. novembra v domu krajevnih skupnosti na Srednji Dobravi kulturna prireditve. Sodelovali so Moški komorni zbor Stane Žagar iz Kroke, pionirji pionirskega

odreda iz lipniške šole Staneta Žagarja in člani OO ZSMS Srednje Dobrave, med kulturnim programom pa so podelili nekaj posebnih priznanj KK SZDL Sr. Dobrava krajanom za posebna prizadevanja pri razvoju krajevnih skupnosti.

Na dan praznovanja krajevnega praznika 5. decembra pa so člani OO ZSMS Srednja Dobrava postavili pred domom krajevnih skupnosti pri trgovini stojnico z ozvočenjem. Krajanom bodo delili glasilo »Ledina« in predvsem mlajše seznanjali s pomenom in namenom praznovanja krajevnega praznika.

Ciril Rozman

Ko se jesen preveša v zimo...

Že nekaj časa je, kar se je oglašil Silvo Ribič iz Kraš pri Moravčah. S seboj je prinesel orjaško gobo – prašnico. Ko smo jo tehtali, je imela dva kilograma in pol v premeri štiri deset centimetrov. Silvo gobar je že od šestnajstega leta dalje, pozna kar petnajst različnih vrst užitnih gob. Tega dne pa je imel izjemno gobarsko srečo. Našel je sila redko užitno gobo – prašnico, spoštovanja vredne teže in mere. Rastla da

je med koprivami na območju Ihana pri Domžalah. Poleg nje so rastle še dve manjši. Gobar Silvo pravi, da je letošnje leto nabral precej užitnih gob: jurčkov, ajdovčkov in nazadnje prašnice. Skoraj vse so pojedli doma kot izvrstno prikuho, nekaj gobanov pa je dal sosedom.

V Sloveniji je goba prašnica precej redka, raste na poljanah, vrtovih, vzdolž gozdnih poti in jasad.

Mlado prašnico lahko pripravimo na več načinov, v nekaj minutah, pred pripravljanjem pa moramo odstraniti vso ovojnico.

Jože Novak

Na Rogaškem je lepo, če...

V TV-15 Naš tovariš št. 43 z dne 12.11. 1987 je tov. Milan Garantini objavil članek pod naslovom Na Rogaškem je lepo. K temu članku bi dodal: Na Rogaškem je res lepo, če... Pred leti sem bil v Rogaški Slatini in to ob 1. maju in veliki noči. Ta dva dni v Rogaški ni lepo. Oba dneva je (prava ofenziva) veliko streljanja z vse mogočim orožjem, posebno v Tržaškem hribu, kjer mečejo posebne naboje, ki požarujejo drevesa. Srne, zajci, veverice, golobi, ki se sicer približajo naselju, so te dni vsi

preplašeni. Vzemirjeni so tudi zdraviliški gostje, ki si želijo mir, saj so večina taki, ki so preživeli vojne strahote. Neki Nemec je ob tem dejal: »Niks gut!« Italijan da, da je to poganstvo.

Po vojni je bilo praznično streljanje nekaj let prepovedano zaradi mnogih nesreč. Krajevna skupnost v Rogaški Slatini pa streljanje podpira. Že brez podpore se ta navada širi po vsej domovini – posebno ob prehodu iz starega v novo leto – in postaja ponekod prav nevarna reč.

Ciril Juren

Birokrati vse bolj dvigajo glave...

Na redni letni programski konferenci so o svojem minulemu delu spregovorili tudi nekdanji borci kranjskih krajevnih skupnosti Golnik, Goriče, Trstenik in Tenetiše. Na konferenci, ki je bila 22. novembra v prostorih Inštituta za pljučne bolezni na Golniku, je okoli sto nekdanjih bork in borcev spregovorilo o težavah, ki na splošno ovirajo delo in življenje nekdanjih udeležencev narodnoosvobodilnega boja.

Po izčrpnih poročilih predsedujočega se je razvila dokaj burna razprava sodelujočih na konferenci. Neugodna gospodarska gibanja, bogatenje na račun tuje dela in menične afere so bile kajpak trn v peti slehernega, posameznika birokrati pa skušajo tok družbenih dogajanj speljati na stranski tir. Tako je na primer predsednik krajevnih skupnosti Trstenik s svojimi bil eden izmed glavnih krivcev, da je letošnji skupni krajevni praznik ostal brez proslavitev, čeprav so bili krajski Trstenika in ostalih krajevnih skupnosti pripravljeni sodelovati.

Omenjene krajevnih skupnosti so pretežno vaške, zato je sodelovanje med krajinami in nakdanjimi borci NOV še toliko pomembnejše, zlasti tedaj, ko gre za vprašanja skupnega interesa. V zadnjih letih se soočajo z grobimi posegi v okolje zlasti v okolici Golnika. Na območju Tenetiša se na več tisoč kvadratnih metrov razprostira ogromno odlagališče smeti in odpadkov, stanje je blizu ekološki katastrofi, vendar se do danes nihče izmed odgovornih v kranjski občini ni zganil. Zato so na konferenci sklenili, da skličejo zbor krajanov in ustanovijo »Ekološko društvo«, ki naj bi vendarle predramilo speče birokratske strukture.

Odnos mlajše generacije do borčevskih vprašanj je v glavnem nemaren, ne smemo pa prezreti, da so še kako kritični do družbenih dogajanj, ki zadevajo tudi njih same. Marjan Valter je predsednik sveta KS Goriče in je eden izmed tistih iz mlajše generacije. »Menim, da nekdanji borci imajo v marsičem prav, toda prepogosto v svojih hotenjih ostanejo sami. Mladi ne odrekamo sodelovanja, kadar gre za skupne cilje in boljši jutri, vendar nas nekateri ne razumejo. Kljub temu pa to ni razlog, da ne bi sodelovali. Ustanovitev Ekološkega društva je ena izmed potez, ki jo bomo podprli«.

Na povratku za Ljubljano smo se ustavili tudi ob spomeniku žrtvam, nedaleč od

Inštituta za pljučne bolezni na Golniku. Spomenik je neurejen, na njem pa je poleg napisu nakracan še skupni »podpis« - VVZ. Otroci in tovarišice neznane vzgojnovarstvene organizacije so ob dnevu mrtvih obiskali spominsko obeležje in tako zaznamovali svoj obisk, seveda v posmeh mimoidočih...

Jože Curin

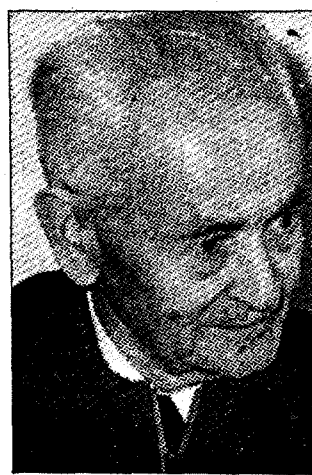
Tbilisijsko-slovenski borec Razmadze na obisku v Ljubljani

Pravzaprav smo lahko kar malo ponosni, da je neko drobno pismo, ki smo ga prejeli in objavili leta 1977 v TV-15, povzročilo, da so se že malo prekinjene vezi med nekdanjimi soborci, slovenskimi partizani iz Devete brigade in skupino sovjetskih državljanov, ki so se bojevali v slovenski partizanski vojski, spet spletle.

Dimitrij Davidovič Razmadze nam je takrat pisal, da je bil dvainštiridesetega kot borec Rdeče armade ujet in so ga Nemci s številnimi tovariši poslali v ujetniško taborišče pri Bihaću v Bosni. Kasneje so jih prepeljali v slovenski Šentpeter, kjer je

devetnajsterici uspelo pobegniti. Tako se je devetnajst klenih Gruzincev znašlo v slovenskih gozdovih, med slovenskimi borci proti okupatorju. Iz Osemnajste divizije so jih poslali v različne brigade, med drugim tudi v Deveto brigado in njen jurišni bataljon.

Tisto pismo so prebrali nekateri nekdanji slovenski partizani, ki so imeli Dimitrija Davidoviča v dobrem spominu in most je bil v trenutku vzpostavljen. Svoje so potem dodali obiski v pobratnem Tbilisiju in neposredna srečanja, tokrat pa je gruzijski Slovenec na obisku v Sloveniji.

Na nedavnem srečanju s soborci na Mestnem odboru ZZB NOV Ljubljana je bilo prisrčno srečanje z Dimi-

trjem Davidovičem Razmadzejem, ki je ob tej priložnosti med drugim tudi dejal, da ima dve domovini - Slovenijo in Gruzijo in je zato še tem bolj srečen, da sta glavni mesti teh dveh republik pobrateni.

Gruzijiški gost je prišel na obisk na povabilo skupnosti borcev jurišnega bataljona Devete brigade NOV in POS in je pri nas prvič po osvoboditvi.

V Jurišnem bataljonu se je boril do samega konca druge svetovne vojne, bil je osemkrat ranjen, na koncu pa se je v Beogradu pridružil enotam Rdeče armade. Na pobudo svojega nekdanjega komisarja Dušana Marinčaka-Silnega, bo tovariš Dimitri te dni obiskal tudi Bihać in nekdanje taborišče, kjer je bil zaprt s tovariši.

a. j.

V počitniškem domu upokojencev

V prazničnih dneh ob letošnjem 29. novembru je bilo v počitniškem domu upokojencev Slovenije - hotel Delfin v Izoli zelo živahno. Hotel, polno zaseden z upokojenci, borci NOV in invalidi iz vse Slovenije, je sprejel 287 gostov. Zgrajen jed bil v letu 1982 v poudarjeni primorski arhitekturi, upravlja pa ga prijazen kolektiv na čelu z direktorjem Emerikom Erzenom. Ta je pri gradnji sodeloval od temeljne kamna dalje, po otvoritvi pa je poiskal gostinski kader od vsepovsod. Pri izbiri so bili pogoj kvalifikacija, prijaznost, komunikativnost, odnos do starejših gostov...

Vse od ustanovitve do danes je ta mali kolektiv sprejel v goste približno 175.000 gostov, starejših občanov, borcev NOV in invalidov, saj zmerna cena, prijaznost osebja, okusna hrana, bazen s toplo morsko vodo vedno bolj privabljajo goste s tanjšimi denarnicami.

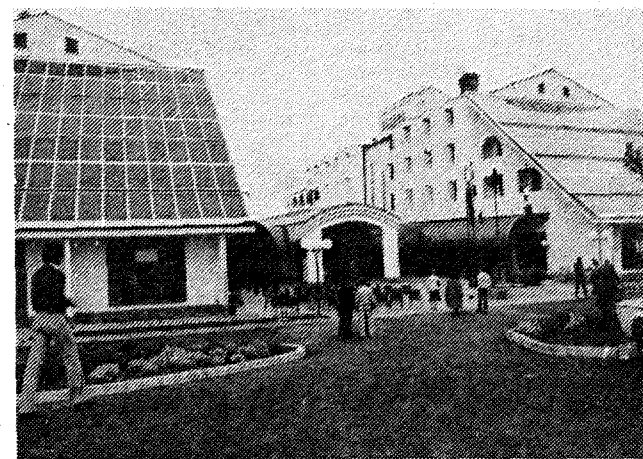
V prazničnih dneh ob letošnjem dnevu republike je kolektiv svojim gostom priredil presenečenje. Po večerji se je po mikrofону oglasila in pozdravila goste tovarišica Malči Malovrh iz Trbovelj, ki je povezovala večerni program. S to-

plimi besedami je napovedala spored, ženski pevski zbor pod vodstvom Karmen Lindičeve pa je zapel uvodno partizansko pesem. Direktor hotela je za tem spregovoril o pomenu dneva republike, sledilo pa je več lepih pesmi. Na koncu programa je vodstvo hotela presenetilo štiri stalne gostje - slavljenke, ki so na ta dan imele rojstni dan: Katarino Marolt iz Radovljice, Štefanijo Petek iz Ormoža, Terezijo Kovačič iz Trbovelj ter Stanislavo Grgurjevič iz Ljubljane, ki so prejele sopo nageljnove ob pristnem ormoškem vinu.

Za razliko od hotela Svoboda v Strunjanu, ki je bil letos docela zaseden in v katerem borci ter invalidi iz NOB niso uspeli dobiti prostora, je dom upokojencev v Izoli zanje pravo zdravilišče. Lahko se po mili volji kopajo v bazenu s toplo morsko vodo, na voljo pa jim je balinističe, masaža, dobra hrana; strežno osebje je nadvse prijazno.

Prepričan sem, da je bilo praznovanje naših delovnih ljudi povsod veselo, toda vzdušja, kakršen je bil v domu upokojencev v Izoli, še nisem doživel.

Franci Žvipej

Obvestila

Skupnost borcev 15. udarne divizije NOVJ vabi vse borce in borke enot 15. divizije (Gubčeve brigade, Cankarjeve brigade, 12. brigade, 15. Belokranjske brigade, I. artilerijske brigade, Belokranjskega odreda, Dolenjskega odreda, Železničarske brigade, Jurišnega bataljona 15. divizije, Italijanske brigade Fontanot, da se v soboto, 12. decembra 1987 ob 16. uri udeležijo tradicionalnega srečanja v domu JLA v Ljubljani.

Partizanski harmonikarji, prinesite s seboj harmoniko! Posebnih vabil ne bo!

Občinska organizacija ZZB NOV Sežana vabi udeležence NOB in njihove svojce na tovariško srečanje ob zaključku leta, v nedeljo, 20. decembra 1987 ob 17. uri v Lipici, v hotelu Maestoso. Prijave sprejemajo do 15. decembra 1987 na sedežu občinske organizacije ZZB NOV v Sežani.

Društvo piscev NOB in revolucije sklicuje posvet, ki bo za gorenjsko regijo v Kranju, 23. decembra 1987, ob 10. uri v prostorih občine Kranj, Trg revolucije 1, soba 16 (1. nadstropje). Vabimo vse člane društva in zgodovinarje ter organizatorje zgodovinskega NOB, da se udeležijo posveta. Lado Ambrožič-Novljan, predsednik društva

Odbor skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna vabi prešernovce v mesecu decembru na naslednje slavnosti:

1. Ob spomeniku padlih borcev 3. bataljona Prešernove brigade na Greljku na Pokljuki bo svečanost v soboto, 12. decembra 1987, ob 12. uri ob 44. obletnici boja.
2. Dan JLA bomo proslavili v enoti, ki nadaljuje izročila Prešernove brigade, v vojašnici Stane Žagar v Kranju, v torek, 22. decembra 1987 ob 11. uri.
3. Komemoracija ob spomeniku ustreljenih talcev, med katerimi so bili tudi borci Prešernove brigade, ujeti v boju na Pokljuki, bo v sredo, 30. decembra 1987 ob 16. uri pri spomeniku v Gramozni jami v Medvodah.

Vabljeni!

Komisija za rekreacijo pri odboru skupnosti Prešernove brigade obvešča borce - tekače na smučeh, da teka Po partizanskih smučih na Pokljuke dne 12. decembra letos zaradi tehničnih ovir ne bo.

Odbor skupnosti borcev XVIII. NOUB Bazoviške sklicuje zbor borcev brigade, ki bo v soboto, 12. 12. 1987 ob 10. uri v dvorani doma JLA v Ajdovščini. Na zbor vabimo vse borke, borce in delegate. Po zboru bo tovariško srečanje vseh udeležencev. Z vašo udeležbo boste prispevali k vsebini zbora in razvijanju tradicij NOB naše brigade.

Športne steze ob dnevu republike

V počastitev dneva republike je Mestna zveza društev upokojencev Ljubljana priredila, letos že petič, tradicionalno športno srečanje upokojencev. Pokrovitelj te športne množične prireditve je bil Občinski sindikalni svet Ljubljana, udeleženci pa so tekmovali v kegljanju, v šahu, v balinanju in strelstvu. Tekmovanje je bilo 25. novembra v Domu invalidov in Zveze borcev, Malenškova 1. Sodelovalo je pet ljubljanskih občin, skupaj 23 ekip.

V kegljanju je nastopilo šest ekip po šest kegljačev, nepremagljiva pa je bila ekipa iz Medvod (505 podrtih

kegljev). Sledijo ji Ljubljana Moste s 478, mešana ekipa iz Medvod pa je častno zasedla tretje mesto s 462 keglji.

V šahu so sodelovale štiri ekipe posameznikov. Najboljši je bil Šiškar, sledijo pa mu iz Moste-Polje, Ljubljana Center in Bežigrad.

Balinarstvo je med upokojenci najbolj razvito, saj se je na tekmovališču predstavilo kar sedem ekip (pet moških in dve ženski), z zračno puško pa je streljalo pet ekip po štirje strelci. Od 800 možnih krogov so Moščani dosegli 634 krogov, tako kot v kegljanju pa so se dobro odrezali Šiškarji.

V. Bovcon

Uredniško pojasnilo

Dr. Božena Ravnihar nas je obvestila, da je bila ob objavi svojega sestavka o vojaški bolnišnici JA v Celovcu po koncu vojne (z naslovom Bila sem »Lady major«) neprijetno presenečena, saj nam zapisa, namenjenega Koroškemu pokrajinskemu muzeju revolucije v morebitno dopolnitev knjige A. Ikovica in M. Linasija Koroško partizansko zdravstvo, ni poslala ona, pač pa nam je bil prek urednice revije Borec dan samo v informativni ogled.

Tega, žal, nismo vedeli, zato smo sestavek, ko se je znašel na uredniški mizi, objavili z najboljšo mislijo, povsem dobronamerna pa je bila tudi odločitev glede naslova. Dr. Ravniharjevi se opravičujemo, da smo jo nehoti spravili v zadrego, sodimo pa vendarle, da smo ji za vsebino zapisa lahko hvaležni, saj nam je razgrnil doslej manj znana dejstva o dogajanjih po osvoboditvi Celovca.

Uredništvo TV-15

Čila še pri devetdesetih

Častitljiv življenjski jubilej, 90. letnico, je osmega novembra letos praznovala Viktorija Prosenc. Rojena je bila v Zgornjem Prekru, do konca druge svetovne vojne pa je živela v Spodnjem Prekru, v krajevni skupnosti Velika vas - Dešen, v domačinski občini.

Bila je delavna žena, nava-jena skromnega in trdega življenja na kmetiji, ki je le v dobrih letinah dajala toliko, da se je lahko preživela številna družina. V zakonu s pokojnim Viktorjem se jima je rodilo sedem otrok. Vse sta vzgojila v poštene in zavedne občane.

Med drugo svetovno vojno oziroma NOB je bila njihova hiša med prvimi v kraju, v kateri so partizani in aktivisti OF dobili zatočišče in pomoč. Že leta 1942 se je pri njih zadrževala sekretarka SKOJ za Stajersko Vera Slander-Lojzka, poleg nje pa tudi številni drugi aktivisti. V hiši je bila pomembna partizanska javka, za cilje NOB pa so po svojih močeh delali vsi člani družine. Zaradi tega so občutili vse krutosti oku-

patorjevega terorja. Poleti 1944 so namreč domačijo požgali, družino pa izselili v Nemčijo. Srečno so se vrnili v domovino, za svoje delo pa so dobili posebno priznanje aktivistov Okrožnega odbora OF Litija.

Mama Viktorija že vrsto let živi pri svoji hčeri v obmorskem kraju Selce, kjer je za svoja leta še dokaj čila praznovala jubilej v krogu svoje družine.

Henrik Ribič

Vabimo vas v ZDRAVILIŠČE RADENCI na oddih, zdravljenje in še kaj. Za člane borčevskih organizacij nudimo posebne ugodnosti.

Informacije in rezervacije:
Zdravilišče Radenci, 69252 Radenci
Hotel Radin
Tel.: (069) 73-331
Telex: 35269

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADASKA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OKORN, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŽI ROLC, VANDA SKODNIK in delegati: BLAŽ LAVRIČ, RK ŽRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS

Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem